

હિટલર સાથે મુલાકાત!

લખનાર :- મીનુ હા. જરીમાળ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિભાગ)

અનુક્રમિક ૨૬૭૧૧ કિમત

ગ્રંથનામ શીલર સાથે મુલાકાત

વર્ગીક ૬-૩

“હીટલર સાથે મુલાકાત”

લેખક :—

મીનુ હોરમસજી નરીમાન (નેરીધોસંગ)

તે

“ મહાત્મા મંચુ મહારીના મહાન પરાક્રમો,” “ કુષ્મળના ફળેલા,” ચૌદસનો ચાંદ,”
“ હીટલર સાથે મુલાકાત,” “ કમળખત કાઢીનટની કમનસીબ કહાણી,” “ મારી
પેલી દુન્યાની મુસાફરી,” “ ધી લાસ્ટ ડેઝ ઓફ મહાત્મા મચેરશાહ ઓફ
ફણુસવાડી ” (વાર્તાઓ), “ નસીબ,” “ કનકચુચન યાને ઘોંટાલો,”
“ સંજોગ,” “ મહોબત-નું-છોબત,” “ તવંગરીની તકાવરી,”
“ શરાબ ” (નાટકો), “ હાલા મેઢાં,” “ ચલણી રૂપીઓ,” “ કાકા અતે થાકા,”
“ કાઉ કરકા બાલુસ,” “ અક્કલમંદ બેવકુફ,” “ બુઢાપામાં જીવાની,”
“ જમખ કે કસાઈ ” (દ્વારસો) ઇત્યાદી, ઇત્યાદીના કર્તા.

પ્રકાશક :—

મીનુ હોરમસજી નરીમાન.

“ રોક્ષાન્ના,”

૧૦૯, કવીન્સ રોડ,

મુંબઈ.

સં. ૨૦૦૪.]

—

[માર્ચ ૧૯૪૮.

(સર્વ અધિકાર પ્રસિધ્ધ કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

ગુજરાત ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૪-૩ ૨૬૭૪૯
૨૬૭૧૧

આ પુસ્તકમાં આવેલું લખાણ યા તેમાંનો કોઈપણ ભાગ, ચિત્રો, એત્યાહ્યો વીગેરે પર પ્રકાશકનો કૉપીરાઈટ છે, માટે કોઈએ પણ પરવાનગી શીવાય તેમાંથી કોઈપણ વસ્તુનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

આ પુસ્તકમાં પ્રસિધ્ધ થએલી વાર્તા
વાર્તામાંનાં નામો, એતામો, પાત્રો, કવિતાઓ, એત્યાહ્યો અને
ચિત્રો કલ્પિતજ છે. કોઈ જીવતી વ્યક્તિ ઉપરથી ઉપજ્ઞની કાઢેલાં નથી.

આ પુસ્તક ધી ક્રો-ગર્ડ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૧૯, બેંક સ્ટ્રીટ કોસ લેન, કોટ,
મુંબઈ મધે મીં દીનશા સાપુરજી મસાનીએ છાપ્યું, અને
.. મીનુ હોરમસજી નરીમાને “રોક્ષાના,” ૧૦૯,
ક્વીન્સ રોડ, મુંબઈમાંથી પ્રગટ કીધું છે.

જરા તમારા કાનમાં.

ખરેખર આય દુન્યા એક અજબ જાતનો ખેલ છે,
આ જીવન, જીવન નથી, પણ વીકુલ પુરીવાલાનું લેલ છે—

એવી બેલસેલ, મારામારી, ખટપટ તથા કાપાકાપીથી ભરેલી દુન્યામાં,
આજે કદાચજ આપણે લોકોના મોઢાં હસ્તાં જોઈએ છીએ. યસ, જ્યાં જોવ
ત્યાં લોકો ગંભીર ડાચાં લઈને ફરે છે. તેવા વખતમાં, લોકોને હસાવવા તથા
રીજવવા ખાતરજ, મારા અંગત મીત્રોની સલાહ મानी, હું આય મારું નવું
નાનકડું વાર્તાનું પુસ્તક, “હીરલર સાથે મુલાકાત,” તમો મારા કન્સેલન
વાંચકો આગલ રજુ કરું છું, જે પુસ્તક હું લગભગ આજથી ત્રણ ચાર
વરસોની વાત ઉપર પ્રગટ કરનાર હતો, પણ મોંઘવારી, લગ્નની મોહકાણ
તથા પેપર કંત્રોલની ખટપટને લઈને હું તેમ કરી શક્યો નહીં, એ મારી
ખરી કમનસીબી હતી. છતાં પણ હાલના કાસ મોંઘવારી તથા પેપર કંત્રોલની
જાંજલના વખતમાં પણ ધીરજ ધરી, હીંમત પકડી, હું તમો આગલ આ
મારું નવું પુસ્તક રજુ કરું છું, જે માટે તે પાક પરવરદેગારના લાખોલાખ
શુકરાના કરું છું.

યસ, ઓફ કોર્સ, મારે પેહલેથીજ સાફ સાફ કહી દેવું જોઈએ કે, હું
કોઈ એક મહાન લેખક, કે રમુજ નોવેલીસ્ટ નથી, પણ ફક્ત એક simple,
સાત પાણીએ ધોયલો, નવસારી નગરીનો નોશાકરો અયોરનાન છેવું, જે માટે
હું ખચ્ચીતજ ધણો મગર છેવું અને માત્ર રમુજ લેખો વાંચનારાઓને
રીજવવા ખાતરજ, મેં આય મારું વાર્તાનું પુસ્તક લખી પ્રગટ કરીું છે
અને મારી નાનકડી, ખીલકુલ કલપીત, ઉપજની કાઢેલી ફેંકફેંકીથી ભરેલી
વાર્તામાં પુશકલ અંરડ, જીલભાલ તથા ખામીઓ તો હશેજ, તે ઉપર આંખ
વીચામણાં કરી જવાને હું તમો મેહરખાનોને ખાસ આગ્રહ કરું છું.

A Message to Parents!

Too often a child who does not see well is not aware of his handicap. Nor are his parents and teachers, who can not understand his seeming inability to learn. If you have the slightest doubt about your child's vision a careful, scientific eye-examination plus the proper seeing aids may broaden your child's horizon.

Consult—

HATIM BROS.
OPTICIANS.

302, Abdul Rehman Street,
BOMBAY 3.

KOPARDE & WADIA

*AT YOUR SERVICE
for*

**ALL PHOTO } SALES
MOVIE } &
SERVICES**

SPECIALITY:- Developing - Printing
Enlarging
Repairs to Cameras -
Binoculars - Projectors

PHONE: 22838

71, Mahatma Gandhi Road,
Opp: Mercantile Bank Ltd.
BOMBAY.

આ કેતાબ ધણીજ મુસીબત, મેહનત તથા જીજ્ઞાસ કીધા પછીથી હું બાહર પાડવાને શક્તીવાન થયો છું, તેને માટે મારા એકાદ બે મીત્રોનો મારે ખાસ આભાર માનવાનો છે, તેમાં ખાસ આભાર આપણો પેલો જુનો અને નળીતો રોજીદો ગોલાખ્યો છાપો “જામે-જમશેદ” ના જુવાન માયાલુ, ઉલ્લતમંદ એડીટર, તથા મારા જની મીત્ર મી. અદી શીરાઝશાહ મરઝ્યાન, બી. એ., જેવણની માયાબરી પરવાનગીથી, એવણના નળીતા કારકુનીસ્ટ મી. યાદેવ પાસે મેં આ ચોપડીમાં રજુ થતાં મીત્રો પડાવ્યાં છે, તેવણનો દીશેજન આભાર માનુ છું, તેમજ વલી હોરન્બી રોડ ઉપરની નળીતી “ન્યુ બુક કંપની” ના ભલા માલેક તેમજ મારા માયાલુ મીત્ર મી. શીરાઝશાહ એફ. તારાપોરવાલા, કે જેવણે મને કીમતી સુચનાઓ તથા સલાહ આપી છે, તેઓનો પણ આ તકે આભાર માનવાની રમ્મ ભેવું છું. તે ઉપરાંત “જામે-જમશેદ” છાપાના જોડયા માલેક મી. રસ્તમજ કે. દારવાલાનો પણ જરૂર આભાર માનું તેટલો ઓછો છે.

છેવટે હું આશ્ચ રાખું છું કે, મારું આ નવું પુસ્તક પણ, મારા આગલાં પુસ્તકો માફક વાંચક વર્ગમાં પસંદગી પામશે, અને જો તેમજ થશે તો, કદાપી ખુદાની મેહરથી કંઈક વધુ સંગીન લખાણો સાથે તમારી સામે ઉભો રહેવાની કોશિશ કરશ, ચાલો સાહેબજી! જય હિન્દ!

“રોક્ષાના,”

૧૦૯, કવીન્સ રોડ,

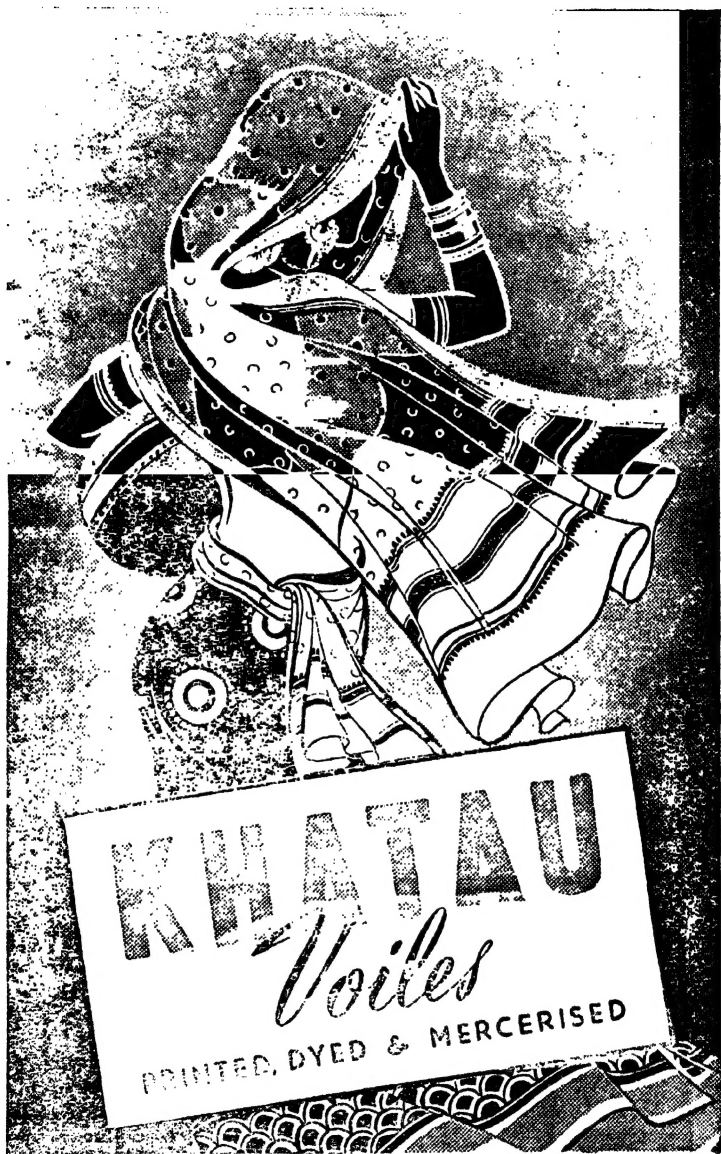
મુંબઈ, તા. ૩૧ મી માર્ચ ૧૯૪૮.

લી. દુઆગો,

મીતુ હોરમસજી નરીમાન,

લેખક તથા પ્રકાશક.

THE KHATAU MAKANJI SPINNING & WEAVING CO. LTD.,

Mills :- Byculla, Bombay.

Office :- Laxmi Building, Ballard Pier, Fort, Bombay

“હોટલર સાથે મુલાકાત !!”

પ્રકરણ ૧ છું.

ભરમ ભારી-ખીસા ખાલી !

નવરો બેઠો નખખોદ વાલે,
આજે કંઈક ને કંઈક વલી કાલે;
મોરની ચાલ જો તીતર ચાલે,
તો જલદી થઈ જાય મોતને હવાલે.

તમો મહેરબાનો સાથે સેવકની રહેજો બોલખાણ.

ખરેખર ! બોદાયજી આય દુન્યામાં આદમીઓને શું કામ પેદા કરતા હોરો ? ફક્ત કાંઠા પપેટાની ન્યાત જમાડવા, ચાતો ધર્મના ધકેલા ખવડાવાજ તો !
જે તમો મારી બાબદમાં બોલેબોલ ને બોલેબાલ ખરું પડેલું જોશો.

આપરો માનવંત સેવક મંચેરશાહ ઉર્ફે મંચુ માછડીયરે, બ્યારથી આય બેકર, બેસબર, બેઅબબ, દોરગી ને મતલબી દુન્યામાં જન્મ લીધોજી, ત્યારથી કંઈક હાડમારી, મુશીબત તથા આફતો વચ્ચે, લગભગ ૨૨૩ વરસ પુરાં કરીને ચોવીસમાં વરસમાં દાખલ થયો છે, જેનો હેવાલ લખવા બેસું તો તમો ને હું બેઉ મેડ થયા વગર કદી રહીશું નહીં, માટે દુકામાંજ પટાવવાનું હું દુરસ્ત ધારું છું, વીગેરે, વીગેરે.

સેવક, બ્યારે માત્ર ૫ વરસનો હતો ત્યારે મારા માયજી તથા બાવાજી એકાએક આય દુનિયામાંથી કવીક-ચાઈ કરી જવાથી, સેવક ખીલકુલ નીરાશાર બની ગયા, પણ ગરોથમાન બહેસ્ત હોજો મારા એક પુરાં સમાં પુષ્પજી આવાંબાહ ઉર્ફે આલાંપુષ્પને, કે જેવણે મને ગધેરીનું ચાલુ દુધ પાઈને હાલ

લગભગ ૨૪ વરસનો મધેરો બનાવ્યો છે, તે માટે હું એવજીનો છાંન્થી બરનો આભારી બન્યો છું, અને દુધજીબી લગભગ ૨૨ વરસનાં “મેરી વીડો” થવાથી અને પોતાને પેટે એક પણ છોકરું નહીં થવાથી, સેવકને ઠીકરો કરી લીધો હતો. શું મારા દુધની તારીફ કરું! જે અને જરા કંઈ સરઘી થાય કે એક છીંક આવે, તો ડાસાં બધાં દોડધામ કરી મુકે, “તારા પરથી બધી મરી જાઉં બાવા, એમ કોઈ છીંકે! કાંઈ જાઉં! કોઈ જુરાંને બેગોન્યા બેગોન્યા થશે તો?” ખરેખર, એવાં હેતવંડા અને કંઈવંડા aunty dear તો થોડાનાંજ હોશે. May God bless her soul!!!

પહેલેથીજ સેવક શીખવા બજુવામાં ધણુજ બેઠાર હતા, પણ, વટ કરવામાં તો પહેલે નંબરે આવે, પેલા કહે તેમ “બરમ ભારી ને ખીસા ખાલી” તેમ બસ એરફી ટાઇટ ને ધચ્ચજીની માફક ચકચકટાં છુટ, સુટ ને ગ્રોહાં ઉપર પાવડર લગાડીને ફર્યા કરતા અને તેથી વરી દુધજીની દોલત ઉપર! (જેમ આજકાલના જવાન્યાઓ કરેછ તેમ). સેવક હવે લગભગ ૨૪ વરસનો ઘડી મુજવાલો માટીડો થયેલો હોવાથી, દુધજીને જખરી અકરવકર થવા લાગી અને નજદીકમાં રહેતા કોઈ એક ચાકલેટ પારસી મીસ્ટર, ચુસ્તાદજી ધાસલેટની, એકપુરી, નખરાબાંજ દુકતી કુંવરની સાથે માફ જખરીથી માથું ધોઇ નાંખ્યું અને એવી રીતે સેવક, family wayમાં ચાને સીંગલમાંથી ડબલ થઈ ચુકા. My misfortune!

તમારા સમ વાત બહાર નહીં જાય. સેવક નાનપણથીજ મોજશોખના ધણુજ પુખ્તરી હતા અને દુધજીએ પોતાની લાગવગથી એક “Hair Cutting Saloon” ખોલાવી આપ્યું, પણ તેમાંથી સેવકે કંઈ પણ સુખ જોયું નહીં. એકાદ બેન્કમાં રાખ્યો, પણ ત્યાંથી સેવક આલુ ગેરહાજર રહેવાથી પાનીચું મળ્યું, જે પરથી મારી હાથની ધતી કુંવર તથા દુધજી મારા ઉપર છેડાતાં અને તક મલે ત્યારે મુવા ને બસ્તેગીયા કરીને દુધ અને સોનાજીમાંની ગાલેથી ધોઇ નાંખતાં. Really, મંચુ માઇડીઅર ઓફ બેલાડ પીઅર, you are a damn lucky fellow; જે નસીબદાર હોય તેજ ડાસાં ડમરાંઓને હાથે માર તેમજ માર ખામ વીજેરે.

પ્રકરણ ૨ જી.

હા! જુહાડી જરમન, છે પાછું તું જ નામ,
ખોખરા કરવા તુને આવુંછ તારે ગામ.
મકદુર શું કે “હીટલર” કંઈ ચેંચી કરે,
ગોઝેરીમ ઝોનાં વરસ વેચી મરે.

સેવકે ગુસ્સામાં આવી જઈ શોધી કાઢેલા નવો ધંધો. છેક જરમની તરફ વેપાર કરવા સાર સેવકે કાઢેલી કુચ. પણ પરીણામ શું આવશે તે તો અસ્વાહ નહોતું!

એક દિવસ, બીપ્પા બહેરામનાં કુવા પરની મારી બેઠા બેકાર કલબમાં બેઠાં બેઠાં વાતચીત કરતાં મારા એક મીત્ર સોહુ સેડોએ મને કેટ બાહરમામ જઈ, કંઈ ધંધો કરવાની બલામણુ કીધી. “દોકરા! અહીં મુંબઈમાં મગરી રહેવાથી કંઈ તારો શુકરવાર વલવાનો નથી અને ખુદામ રાખે તારા કુઈ પાસે સારા પૈસા છે, તે થોડાક ઉધાર લઈ, હિન્દુસ્તાનની પેલે પાર જઈ, કંઈ ધંધો કાંમ નહીં કરતો?”

મારા દોસ્ત સોહુનો idea મને ધણી પસંદ પડ્યો અને ધરે જતાંની સાથ, કુંવર તથા કુઈજી આમળ એ મારો superfine idea રજુ કીધો. “કુઈમાં, બેઅબ્બી માફ છે કે મને અને મુંબઈમાં કોઈપણ નવો ધંધો હાથ નહીં લાગવાથી મેં આજથી એવો મક્કમ વિચાર દીધોછ કે મારે હિન્દુસ્તાનની બાહર જઈ વસી, ને કંઈની નવો ધંધો કરવો અને.....

“ઓ વાચ મરેરે! પણ બાવા, એ પવન એકાએક કાંઈથી તારા બેનમાં બરાબો? અહીં ધંધો કરીને પરવાયો, તો વરી બાહરમામ તે શું ધંધો કરી મરવાનો હોતો? પણ હું એમ પુછું કે તું કાંઈ સંધાવવા માગેછ અને વલી નવો તે શું ધંધો કરવા માંગેછ?” કુઈજીએ સવાલ કીધો.

“તે છેતે કે વાત એમ છે my darling aunty, કે હું જર્મની જઈ એક Indian curiosની દુકાન ખોલવા માંગુછ, જેવી કે, મારી કુંવર, તથા તમારી ચોડીક ઘાટપોટની ધંજર, હાથે બરેલી કોરો, પાણીના અચાર, વીંજેરે વીંજેરે અને કુઈજી, બે ખુદાતું ચાહવું હોશે તો થોડાક વખતમાં, હું લાખો

રૂપીઆ કમાઈ, મુંબઈ પાછો આવી, તમે સર્વને અમનઅમનમાં રાખશ. આપના સમ! પણ તેટલાં તમે મને થોડાં દોઢ્યાની મદદ નહીં કરો કુછજી માય!”

હજી કંઈ વધુ આગળ બોલવા જાઉં, તેટલા કુછજી વચમાં બોલી ઉઠ્યાં, “ઓ ચક્કર છાપના ઘાસલેટ, તું ચાલ્યો ચાલ્યો છેક જરમની ક્યાં જવા નીકળ્યો? શું તુંને અત્રે કંઈ કામ ધધો હાથ લાગતોજ નથી? બલે તારે જવું હોય તો જ, પણ મારી એક સલાહ માની, સાથે કોઈ આપરાં સગાં-વાહલાં કે દોસ્તદારને લેતો જ, કે દુઃખે સુખે કામ લાગે, નહીં તો પારકા મુલકમાં તુંને કાપીખી નાંખશે તો ત્યાં સરોષ તુંને કેમ પહોંચશે! અમે અહીં જાણુશું તો ઉડીયાણું ચાહરમખી કરાવશું અને પપેતખી મણાવશું. પણ ત્યાં કોણ તારી ચાર દાહદાની કીયા કરવાનું!..”

બહાવવાજી! બહાવવા! શું મારા હેતવંતા અને કદરવંતા કુછજી છે! ખરેખર, કુછ હોય તો એવાં જ હોજો! પેલા કહે તેમ “કુછ ને કુવે પડીને મુછ!” પણ કુછજી, ખુદા ખાતર તમે કુવામાં નાં પડતાં, નહીં તો હું સાવ બાપલા વીનાનો થઈ જવશ જો! ધણું જીવજો અને ધણું દુઃખ I mean સુખ જો જો, એકસેતરા! એકસેતરા!”

અને અહીં કુછજીની સેમીકોલન સાથે મારી કુમલા બીંડા જેવી સુખ દુઃખની સાથી કુંવરે કપાલનો ચીલ્યો ચઢાવી બોલવાનું શરૂ કરીધું, “ઓછી પીડા! પણ આય મુવા ચોકલેટ પારસીને કોઈ પુછે? ચાલ્યો ચાલ્યો જર્મની કાંય ધસરાઈ તણાઈને જવા નીકળ્યોછ! તમુંને અત્રે કંઈ કામધધો હાથ લાગતોજ નથી? સેવ પાપડ કાંય નહીં વેચતા? જરીપરાણાવાલાનો ધધો કાંય નહીં કરતા? જેવ મંચેરશાહ, હું તમોને સાફસાફ કહી દેઉં કે તમુંને હું એખલા જર્મની તો શું, પણ બીલીમોરા કે નવસારીખી જવા દેવાની નથી. મને શું છેકજ ચાંપવાલી રખરની ડોલી બોલી સમજ્યા! અરે અહીંખી દમણની ખારીતું ખાઈ પાણી પીધેલું છેજો ને તમારા પેલા ૬ પોસ્ટાગીર સાલાઓને બોલમોછ કે? મારી તો તમોને જરમની મોકલવાની મુદદલ ખુશી નથી, છતાં દીવાલીના છમણાં પેરે તમે ત્યાં તણાઈ જવા માંગતાજ હોવ, તો કોઈ સગાવાહલા કે દોસ્તદારની જેડીને સાથે લેજો, કે દુઃખે સુખે કામ લાગે અને વલી ત્યાં જો તમારું બનપાંઉ જેવું નખલું હાર્ટ બેસી જાય, તો વલી ગેહ સારવા ઉમાખી રહી જાય! વેલ તમે જરમની જીવ કે જહાંનમ જીવો, પણ મારા બરણપોષણનું શું? અહીં માફ પૂરં કોણ કરશે; તમારો

બાપ બનેલી કે? થોડું બોલવે ધણું સમજી મરજો અને અક્કલ વેચી ને ચળા ના ખાતા, સમજ્યા કે?”

“આફ્રીન છે કુંવર, મારા તરફની તારી આવી લાગણી માટે દસ હજાર આફ્રીન છે; પણ ક્લેમ, તું આટલી બધી આવરી બાવરી કાંય બનેછ? તારું જીંદગી સુધી ગુજરાન કરવા આપરા પારસી લગન મરણ અને મેન્ડી-નીયલના કાપણ મુજબ અહીં જીવતો બેઠેલો છેવું અને ધાર કે હું મરીખી ગીયો, તો તુંને શું ખોટ જવાની છે? તું તો ચપ દેતી કે પાછી પરણી બેસે તેમાની એક છે,” મેં કુમલીને થંડી પાડતાં કહ્યું. “તું ના શીકર કર માયલાં, દર મહીને હું તારા ઉપર ધર ખરચ માટે સારી જેવી રકમ આલુનાં પાતરાંમાં બાંધી મની ઓડરથી મોકલી આપશ, so why worry, મારા જન! એમ તોપણ ને સુપરે રૂપીયા તો આવશે. બસ પાન ચાવે તેમ ચાંદીના રૂપીયા આવ્યાજ કરજેની, why do you afraid?”

જેમ તેમ સમજાવી પટાવીને કુંવરને થંડી પાડી અને કુધજી તરફ ફરીને મેં કહ્યું, “મારા મુંઝેમોઢેનાં ગરીબ માય, માયતોલના કુધજી, મને ધધો કરવા સારું એક રૂ. ૫૦૦૦ તમો નહીં ધીરો! હું કમઘની, બાપનાબોલે, સધલા પૈસા તમેને પાછા બ્યાજસીકકે ફેરવસ અને ધારો કે તેમ નહીં બને તોખી શું શીકર? હવે તમો જીવી જીવીને કેટલાં વરસ જીવસો અને મારા સીવાય તમારું બીજી ખાનાર પીનારખી કાણુ છે?”

“જો મુવો લાયકીતું ખોરયું બોલ્યો તે! મુવા તારે એનો માયનો એમ થાયછ કે પૈસાને ખાતર તું તારાં કુધની મરવાની વાર જોયછ! બલા કાજે દીકરો કીધો. જો કેઠેના દુવાર, હું આજકાલ તો મરવાની નથી અને સો વરસ પુરાં કરીને જવશ. વારું ચાલ, જ્યારે તું આટલી બધી આજીજી કરેછ તો મારા તરફથી તુંને રૂ. ૧૦૦૦૦ આપશ. તારા જીવ કરતાં કંઈ જસ્તી છે ક્લેમ? મારા પછી એ બધું તારું થરાતું, તો કાંય નહીં”..... કુધએ મને સધ્યારો આપ્યો.

“ઓ થેંક્યુ આન્ટી ડીઅર! થેંક્યુ સો મચ! It is very sweet of you. May your soul rest in peace! Amin!”

“પણ બાવા, એ તું બધું અંગ્રેજીમાં શું દસ દસ બોલી મયો, કંઈ સમજ પડે?”

“એ તો માયજી બોલાયજી પારો દુવા માંગી કે જીવતાં રહેજેને ધણું ધણું સુખ જોજે! વીઝેરે વીઝેરે” સેવકે ખુલાસો કીધો.

“કપાલ તમારા આપનું! બધી વાત તો બાણુ રહી, પણ હું એમ પુછું મચેરશાહ, કે તમે સાથે કોણને લઈ જવા માંગો છો?” કુંવરે સવાલ કીધો.

“વરી કોણને! તુને નહીં તો શું તારા બાપ બનેલીને?”

“નહીં બા, હું તો મરતાં જીંદગી અહીંથી જવાની નથી. તમારે જોઈએ તો તમે કહરાવ, જોઈએ તો કાઈ બીજાને સાથે લઈ જવ, પણ મારા નામ પરતો પુરોજી મુકજો.”

“ઝોછી ખીરા, તું તો હંમેશની રહતી ચનાવાલીજ રહી ગઈ. બહે જો એમજ હોય તો લાવ, હું મારો માસીનો દોકરો ફલી જાંબુસરથો, કે જે આજે વરસો થયાં બેન્કમાં માસીક આના ૮૦૦ ને પગારે નોકરીએ સંભાળા કરેછ, તેને પુછી જોતો. ફલીજાંદો તો મુશાફરીનો શોખીન, એટલે વખર ખરચે જરમની જવા એકકે બોલે જરૂર કયુલ થશે. (મફતનાં મરી કોણને નહીં ભાવે?) ને પેલા મારો દોસ્ત સોલુ સેડોબી જરૂર મારી સાથે આવશે, કે સુખે દુઃખે કામ લાગે, તથા સરસામાન સાફસુફ રાખે, કરીને મેં આપરા નોકર જીવણીનેથી સાથે લઈ જવાનો ઠરાવ કીધોછ. હવે તારો જીવ કંડો પડ્યો કુંવર?” મેં મારા તરફથી બે બોલ કહ્યા.

“પણ મંચા, જો તુને કંઈ વાંધો નહીં હોય તો મરું હુંથી તારી સાથે જરમની આવું. તારા બહેસ્તી ધ્રુવા ફરદુનજી રોજ કહેતાતા કે આલાં, હું એક દિવસ જરૂર વેલાયતની મુસાફરીએ જવશ, તે બીચારા પોતાનો ઝોરતો પુરો કરે તે પહેલાં તો બહેસ્ત મુકામથી પામી ગયા. તેમ મારા દાખલામાંથી બને તેની ખાત્રી શું? પેલા કહે તેમ માંય જીવ્યા કરતાં જોયલું બલું!” ધ્રુવએ પોતાની ખુશી બતાવ્યા.

“જરૂર આવો, મારી આંખનાં જોરે આવો! તમારાં પગલાં કોણને ત્યાં છે? ઉલ્લાં તમે મને કામ આવશે અને મારા ધંધા તથા ઘર ઉપર દેખરેખ રાખી શકશો.”

ખુશાલીમાં આવી જઈ, મેં દોસાંને દાખીને બગલગીરી કીધી અને ખાધે મારી આખે ઝોરડે ફેરવ્યાં, જે ઉપરથી ધ્રુવ બોલ્યાં, “અરે બાવા, એ શું નાદાની કરેછ? રખેને મને ફેકી દેતાં મારા હાડકાં પાસરાં ભાંગી જાય, અને મને જરમની જવાને બહેલે ધરૂપીતાલમાં જવું પડે? ખુદ કાઈ દુસ્મનનેથી એવું નહીં બતલાવે જો!”

મારા સમા દલુ જંજુસરીયાને બોલાવી એને બધી વાતથી વાકેફ કીધો અને એતો એક બોલે મારી સાથે જરમની જવા કબુલ થયો. સોલુ સેંગ-એબી પેતાની મોટી ખુશી જતલાવી અને મારા નોકર જીવણુને પુછતાં તે તો માથુ ધવડતાં કાંસકુસ કરવા મંડી ગીયો, “એ હું બોલો મંગી છે? તમોએ કંઈ છપનો નથી જોયોને? તમારા છંમ મને તમારી છાટે ઓલું છું, જમ્મની, જમ્મની, જવા બહુએ ગમતુંસે. પણ મારી મંગલી ને પોયરાઓનું કેમ? મારી મંગલી તો કહેતી છે કે હું તો બા તમારી. છાટેજ આવવાની. તમો મછાંનકાંથે જાઓ, તો તાંબી છાટેજ આવવાની! મારે હવે કરવું હું તે કાંઈ છમજ પડતી નહીં, અઉવે!”

“Let me tell you જીવણુ, કે તું પેહલા નંજરનો big ગધેડો છે.”

“હું ગધેડો! ત્યારે શું મંગલી ગધેડી! મારી નાંચમારે મારા આપ આ હું”.....

“એમ મરદ બચ્ચો ચઢને બધરીની ગુલામગીરી કોઈ કરેકે? બધરાંઓને તો ખાસરા તરેજ રાખવા જોઈએ! બલે તું કેકનો ગુલામ થજે, બુરનો થજે, ફલાવરનો થજે, ડાયમંદનો થજે, પણ કોઈ કાલેબી બૈરીનો ગુલામ તો નાંજ થતો,” સેવકે સલાહ આપી.

“ભેવ રાજ બોલ્યા ને ડાહરી હીલી! મંચેરસાહ, તમે કંઈ મનમાં ખાંડ ખાંડ ખાતા નાં. તમો બધરાંઓને સ્વરાજ મલવા દેવ, પછી જોવકે તમો મારીડાઓને કેમ આંગલી ઉપર નચાવ્યેય તે! આમલો જમાનો ભુલી જાવ, શું સમજ્યા?” કુંવરે ઉભરો ખાલી કીધો.

“બાપુજીનેબી શું કહું! કાંઠને કાંઠ બધરાંઓનાં મસ્તક ફેરવી મુક્યાં,” એમ મનમાં બજડતાં જીવણું તરફ નજર કરી હું બોલ્યો, “તું શીકર નાં કર જીવણું, મારી કુંવર તારાં બધરી બચ્ચાંઓને જોશે. પછી કંઈ છે? ચાલ તું મારી સાથે મારકીટ આવ તુંને સોજાન કપડાં ચપડાં આપાંઉ.”

“કાલુ નાં કીહે છેવક તમારો તૈયાર છે.” જીવણુંએ ડોકું ડુણાવ્યું.

પછી અમે ભોકો કપડાં ચપડાં ભેવા મારકીટ ગયાં. સેવકે, ફલીએ, સોલુએ તથા જીવણુએ “Laffans” માં નવા મુરો તથા ખમીરો સીવાડવાના ઓર્ડરો આપ્યા તથા “Whiteaway” માં જઈ, નવી Sola hat તથા ફેટ

ટોપીઓ લીધી. (અમારે ખરચે નહીં પણ દુધળના ખરચે) બસ, કોણના બાપની દીવાલી ! હાવ દોસ્ત લાલ વાવટો (મજાનમાં મરી કોણને નહીં આવે, હરામકા ખાના કોણ નહીં આવે) ડોસાંએ “હોરમસજ એન્ડ સન્સ”ને ત્યાંથી ધંજર માટે થોડાક વાર કપડું તથા કાડાંધાટી બે ચાર સાડીઓ લીધી, જે જોતાં ફલીએ કંઈ ખીજ એસકી સાડીઓ લેવાની દુધળને આજીજ કીધી, તો ડોસાં તેના ઉપર ઉભટીજ પડ્યાં “ચુપ, ચુપા મરધા ! અમારાં બેરાંઓના કપડામાં તમે માટીડાઓ શું સમજો ! બસ જેમાં હોય તેમાં નાલ્લે મોંઢે ટકટક કરવાની ખરાબ આદત જ પડી ચઢી ! પેલો આપરો કપીર શું કહી ગયો.”

પાસ ઉવે જર તો આહે સો કર,
પાસ ન ઉવે જર તો ટકટક મટ કર.

“બરાબર છે દુધળ માય, એ પારસીને જેમાં હોય તેમાં માય મારવાની ખીલકુલ ખરાબ આદત પડીછ. હું તમારા બોલવાને મારા તરફથી દીલોળન ટેકા આપુછ,” સોલુ ગ્રહ્યો થયો.

લેવ માય ઉસાની જગ્યાએ મુસા બોલ્યા ! ત્યારે સમજ એ સોલુ ગ્રહ્યા કાગરા—

રીરતે હય મસ્તક મેરા, કરો મત સોલુ હેરાન,
જસ્તી દીકટીક મત કરો, નહીં તો (ખાસડેસી) કરેંગા બેળન.

દુધળને આવાં ટપેલાં જોઈ, બરડો પરવારી, થડો લેમન પાઈ, થંગમીકાં, ફરી, ગોઢરં ઓધારી સુવારી દીધાં અને હમો પણ ગોઢરં ઓધીને સુઈ ગયા (હંમેશ ને માટે નહીં જો ?).

મકરણ નંબર ત્રીધધધધ !

“વહાણની સફર અને અફઘાની હસર.”

મોલ રેશન તરફ જવાનો રસ્તો લીધો,
પણ હાથ નસીબ હમારાંએ દગ્ગે દીધો.
સ્ટીમરમાં એકાએક પડ્યું મોડું જેવું ગાળ્યું,
તોખી કપડાવઃ કહે મીસ્તર તુંમી નકા ગાબર !

“ગીયાં તવડી ને આયા રવડી.”

બનતી ઉતાવલે અમે જરમની ઉપડી જવાને સાર બધી દોડધામમાં પડ્યાં. કુધજી રાસ ટપકામાં ધણું માનનારા હોવાથી જીવણું પાસે અમે સર્વના ટપકાએ પેલા રાસ ટપકા જોનાર નજીતા ને લોક માનીતા જોતીશ મહારાજ બેરામ ભર્યા ઉપર મોકલી આપ્યા, જેઓએ કુંડલીનાં ફલો જોઈ કરી, આવતી અમાસનો દીવસ સૌથી સારો અને મુરતનો દીવસ હોવાનું અમેને જણાવ્યું, જે સાંભળતાં ડોસાં છછની પડ્યાં “કપાલ એના.....! કોઈ અમાસને હાલડે બહારગામ જાય કે? લાવ મરું મંચા તું જરા મારા ઓરડામાંથી પંચાંગ લઈ આવ, હું મુરત જોઈને તુંને ઓય દેતી કે કેહું. એમતો બાવા મેંબી નસીબ જોઈને ધણાંઓનાં રવાનો રખડાવેલાં છે.”

કુધનાં ઓરડામાં જઈને પંચાંગ એવણને લાવી આપ્યું, જે પરથી કુધએ ઉપડવાને સાર ચાંદ્રાતનો દિવસ નક્કી કરીશ અને તે મુજબ હમે ગોઠવણ કરવા મંડી ગયા, જે સાંભળતાં કુંવર વરી પાછી ફફરી ઉઠી. “ત્યારે મંચેરશાહ અંતે તમે જવોછ ખરા, નહીં વાઈ? ભલે જોઈએ તો જરમની જવ કે ભરતે જવ, પણ દુધવાલો, પાંડિવાલો, હળમ, ધોબી, દરજી, બધાંઓના ચચાર મહીનાઓના ખીલો ચઢ્યાંછ, તે કોણ ચુકવશે, તમારો કાકો કે? તમે તો એમ ચીંચા મીંચા થઈ ચાલ્યા જશો, તો પછી મારી શું હાલત?”

“અરે પણ હું કાંઈ જાણુકનો જાઉંછ, ચાતો કે ધપી જાઉંછ, જે તેની વાત! જે લોક પૈસા માંગે તે લોકોને ખુલ્લે ખુલ્લું કહેજે કે શેઠ બાહરગામ ગીયાછ, આવીને તમારા પસા ચુકતે કરશે. એટલીખી તારામાં sense છે કે નહીં? Let me tell you કુંવર કે તારામાં ભેજું છે પણ અક્કલ નથી. Oh! You women are simply,.....”

“ને જેવ મંચેરશાહ જરા સ્થાન સંલુકાઈથી અને આખર ઈજ્જતથી વરતજો. તમારી ખુરી ચાલ પ્રમાણે વરી પોરીઓની પાછલ દોડતા ના અને તમારા પેલા કઝીન ફલીથી જેટલા દુર રેહશો, તેટલું તમારા લાભમાંજ છે, કારણકે એ મુલો બટકો, ચાલનો પાધરો નથી ને મને રીકર લાગેછ કે રખેને તમેને ખીગાડે. મને કહશો, કે કીયો મારીડો વીલાત ફરવા ગીયોછ, તે કોઈ મુઠ ચોટલાબરી ગાવેગરીને પરણી અને હાથમાં એકાદ Calender (બચ્ચાં) વગર પાછો ફર્યોછ?”

“અરે પણ ડાલીંગ કંઈ બધાંજ આંમલાં સરખાં હોયછ, એમ તો કંઈક.....”

“હા, પણ એટલું સારું છે કે દુધજી માય તમે લોક સાથે છે, કે જરા તકેદારી અને દેખરેખ રાખી શકે, નહીંતો તમે મથ્થે જણાઓ તમારી જાત ઉપર બ્યા વગર રહેતેજ નહીં. આલુ ખાસ ઉપર વીમતવાર કમળ લખ્યા કરજો અને દર હમકારે, તમારા રીવાજ મુજબ, કોઈ અગ્યારી કે આતશબહેરામ જરૂર સુખડ ચઢાવજો.”

“જરૂર ચઢાવજા! બાપના બેલે ચઢાવજા! (પણ જરમનીમાં કંઈ આતશ-બહેરામ કે અગ્યારી બરયાં હોય તારે કેની!) ને તું કહેતી હોય તો તારે નામની રાજ પપેટ ભણુશ, કે બોહાયજીએ મારે બેલે કહાંથી એવી બલા ઝોરવી?”

“ને મરું જેવા તમે બે હાથ, બે પગ, બે આંખ, બે કાન ને આંધ પપેટ જેવા સોજગાં નાક સાથે સીધારોહ, તેવાજ હસ્તા રમતા પાછા કરજો. જાવ મરું ફતેહ કરો! ટટા, ચીઅરીઓ. કુહુકુહી!!”

“થેંક્યુ મારા ક્લેન્, થેંક્યુ મય મય for your good wishes” મેં કુંવરનો આભાર માન્યો.

બનતી ઉતાવલે દુધજીને એક સોલીસીટર આગલ લઈ જઈ એવજીનું વીધ મારી તરફેણમાં કરાવ્યું, તેમજ અમે સર્વ જણના વીધઓ ઉતારાવ્યા અને પછી ‘P. & O.’ કંપનીની આશીસમાં જઈ, સર્વ જણની (દુધ, ફલી, સોડા, સેવક તથા જીવજીની) 1st classની સીંગલ પેસેજ લીધી, જેનો સંબંધ ખર્ચ દુધને માથે ચઢાવ્યો.

જરમની તરફ કુચ કરનાર અમે પેહલવેહલા પારસી, ને તેથી વરી જરથોસ્તી પારસી (વાંસદાવાલા નહીંજો!) હોવાને સળએ, પારસી કામ, તેમજ સહેરમાં ધણે ઉત્સાહ ફેલાયો. પારસી કામ તરફથી પારસી પંચાયત હસ્તક અમેને માનપત્ર તથા દુહપાન એનામત કરવામાં આવ્યાં અને અમારે બંગલે બધી દોડધામ તથા લોકોની આવજીનવજી સર અઈ.

છાપાના પ્રતીનીધીઓ interview સારું ત્યાં બંગલે આવી લાખા અને તે લોકને interview આપવા માટે, મને ધણું દયાણુ કાધું અને આખરે નજીટકે, મેં તે લોકોની અરજ કબુલ રાખી, નીચલો ટુક interview આપ્યો :-

ખીરાદરો—

તમે સર્વે સારી રીતે જાણો છો કે જરમની તરફ પેહલવેહલા પારસી

તરીકે જનાર, હમો લોકો છીએ. હમારી મુલ મતલબ, જરમની તરફ જવાની ધંધા અર્થે છે અને એ ધર્તી ધુળવનાર ‘હીટલર’, તું જાણીને ધુળ કે અમે ખસ્તે કુસ્તીયાનો તારા દેશમાં આવી, અમારો ધંધો રોજમાર ચાલુ કરી, ત્યાં રહી મુકી, ફાવે તો એક પારસી કોલોની સ્થાપવાનો ધરાદો છે અને.....

“જેમ પેલો બહમન બનાજી, ઉરનમાં એક પારસી કોલોની સ્થાપવાનો હતો તેજ માફક કે?” ‘જામે જમશેદ’ના રીપોર્ટરે સવાલ કીધો.

હમો હીટલરને ખતલાવવા માગ્યેછ કે ફક્ત જરમનીમાંજ કાંઈ બેળ નથી, પણ ખુદ હીન્દવાસી અને તેથી વરી પારસી જેવી નાની કોથમાં પણ પડેલાં છે. (હીન્દર! હીન્દર! ના અવાજે) હમારી સાથે ૬૦ વરસના મારાં બરજુવાન ‘મેરી વીડી’ દુધ, મીસીસ આવાંઆઈ અડગરાખી જનાર છે, જેવણુ હમોને હમારા ધંધામાં મદદ કરી, ત્યાંના લોકોને હિન્દી તેમજ પારસી વાણીએ, જેથી કે વરધવરાં, ચપટાં, ફરફરયાં, કેરવધ વીજેરે, વીજેરે, શીખવવાનો ધરિદો રાખેછ. હમો તમો તરફ હમારા Progress વીશે ચાલુ લખતાં રહીશું, તેની ખાત્રી રાખજો. વદે માતરમ! હિન્દુસ્તાન ઝીન્દાબાદ! ન્ય પાકીસ્તાન! સીકીસ્તાન! રાજસ્તાન! વીજેરે, વીજેરે.

બીજે દીવસે સહવારના “જામે જમશેદ” તેમજ બીજા છાપાઓમાં અમારો ફોટો તથા interview પામદસ્તની કોલમની બાજુમાં છાપવામાં આવ્યાં હતાં, જે ઉપર નજર પડતાં ડોસાં બોલ્યાં, “મરરે! એ મુવા છાપાવાળાઓને કોણ પુછે? જાણુ આપરી પાયદસ્ત છાપતા હોય તેમ ફોટા સાથે હેવાલો સાના છાપ્યા? આપરાં નામ પરથી બધું ઓવારયુરે!!”

હમારી રવાનગીની ખુશાલીમાં હમારા સમાવાહલાં, દોસ્ત દુશ્મનો તથા હેટના કટકાઓએ, ‘હલાઈ બાગમાં’ એક જાહેર ખાણું કરી હમોને માન તથા શોભા આપી, ‘Bon-Voyage’ તથા ‘હસ્તાં રમતાં પાછા ફરજો.’ કરીને દુવાઓ મુજરી. બહલામાં હમોએ પણ તે લોકોને, મારાં દુધને બંગલે, એક ખાણું આપ્યું અને મારી બાજુમાં બેઠેલી મારી પેલી સગી ‘કુમ્મી કોકટે,’ મને પુછ્યું, “તમે અમલ્યુચ જર્મની કાંચ નીકલ્યાછ જરા?”

“તાર, ને તારા બાપતું માયું ફોડવા?” મેં જવાબ આપ્યો.

બધી સલામતીઓપર સલામતીઓ લેવાઈ અને હમારી તારીફ ઉપર તારીફો થઈ, જેના જવાબો આપતાં હું ધસાધસ રડી પડ્યો, જે જોતાં

ડોસાંનો જીવ સુંગાયો, “નેરે મરં! એમ કોઇ સારે સપોરમે દાહડે આખ-પાણી કરે, ને અમસો પોતીકો જીવ બગાડે કે?”

“શું કરેં કુઇજી, નાનપણથીજ મારં હૈયું પોચ્યું, તે જરા જરામાંજ મારાથી રડી પડાયછ. આય બધાં લોકોથી છુટાં પડવાનાં વિચારથી જાણે મારા કલેજાં કપાઈ જાયછ.”

“કંઈ નહીં મરં, તું ઘેરે ચાલ, ને હું બે ચાર ગોટ બ્રાન્ડી પાવશ્ચ કે પાછી તુંને હુસ્સારી આવી જશે, દાઢી મુછવાલો થઇને એમ કોઇ બર લોકમાં બચ્ચાંની કાની રડે કે? ચાલ હવે ઘેરે જઈ, ગોદરં ઓધીને સુઈ જ, અને સહવારના હસ્તો રમતો ઉઠે.” કુઇજી એ મને સમજાવી પડાવી સુવાડી મુક્યો.

અંતે સેવકનો ઉપડવાનો દિવસ આવી પુગ્યો અને તે સમયનો દિવસ આજનો હતો, કે જે દિવસે સહવારના ચાર વાગતે ઉઠી, કુઇજી બધી દોડધામ અને ગડબડ સરખા કરી મુકી. પાંચ વાગ્યામાં તો ગોખનોએ દરવાજો ખેંચી, ભેંસાસુર આવળે “સખી સુરજ બલે ઉઠે આવેરે, કે આવાં ડોસાં મુસાફરીએ જાવેરે” કરીને ગાવા માંડ્યું, અને જાણે એટલું ઓછું હોય તેમ સાંભેની બાજુએથી નાનખટાઈ ખેંડવાલાઓએ ‘ભોં ભોં!’ કરીને વળડવા માંડ્યું અને સાથે કુતરાંઓએ ભસીને આખો મોહલ્લો ગળવી મુક્યો. અવાજ અવાથી સેવક પણ જાગી ઉઠ્યો અને આંખ ખોલીને જરા ઓરડામાં નજર કરેં, તેટલાં ડોસાંએ ત્યાં આવી, મને ઉઠી નાહી ઘોઈ સેવ દહીતું મીથ્યું મોઢું કરી અગ્યારીએ સુખડ ચઢાવી આવવાનો હુકમ કર્યો અને ‘head-quarters’ તરફથી મથેલા હુકમને તાબે થયા વગર સેવકનો છુટકોજ નહીં હતો.

અગ્યારીથી પાછો ફરતાં જોઉંછ તો બધાં સગા વાહલાં દોસ્ત મીત્રો, મોટી સંખ્યામાં અમારે બંગલે મલવા આવવા લાગ્યાં. તેમ તેમ, કુઇજી તો ઓછાં ઓછાં થઈ જતાં અને બધાને ગલે વળગી વળગીને કોટીઓ તથા બગલગીરીઓ કરતાં કરતાં, બીચારાં થાકી ગયાં. લગભગ ૧૦ વાગાને સુમારે હમો ગાડીઓમાં બેસી, ‘એક્સર્સ પીયર’ (મોલ રેશન) તરફનો રસ્તો લીધો અને બધાંઓએ પણ મોટરગાડીઓમાં અમારી પાછળ પાછળ આવવા માંડ્યું, જે દેખાવ કોઇ જાણીતા આસામીની પાચદસ્ત જતી હોય, તેવો ખ્યાલ આપતું હતું.

આખરે અમો ‘મોલ રેશન’ ઉપર આવી પુગાં કે જ્યાં પણ લોકોતું એક મોટું ટોણું અમોને આવકાર આપવા રાહ જોતું ઉઘું હતું. ફલુ તથા સોણુ સેડોમી પોતાના કુટુંબ સાથે આવી પહોંચ્યા, અને એકમેકને મલવા

બેટવા, તથા કોટા કીસી કરવાની Ceremony, તથા કુલપાન આપ લે કરવાનું શરૂ થયું, પેલી મારી સગી 'કુમી કોકટી' કુમને ઓવારણપર ઓવારણ, તેમજ બગલગીરી કરતાં બોલી, "કુમળ માંય, આગબોટ ઉપર બહુ સંભાલીને ફર ફર કરજો અને તુટક ઉપર બણવા બેસો ત્યારે ખુદા ખાતર, અંદરથી રહેજો અને બીલકુલ ફરીએ ડોકાવતા નાં, નહીંતો ચક્કર આવવે કદાચ ફરીયામાં તમે તુટી પડશો તો અમારે માથે....."

"ચુપ મુઠ, હવે ધણી ડાહી કમરી નાં થા. મારા જીવની સંભાલ કેમ લેવી, તે મને બરેબર ખબર છે. જો મુઠ આટલી સરખી મને શીખામણ આપવા આવી તો!" કુમએ કુમીની જાલકણી કાઢી.

એક બાળુમાં ફલી તથા સોલુની બેરીઓ, તેઓને કોટા કીસી કરી, બોર બોર જેવા આંશુઓ પાડી, રડી, તતરી, બધું જોધ્યાઈ કરી મુક્યું. તેટલાં મારી કુંવર, એકાએક મને વળગી પડતાં બોલી, "અતે તમે એકલપેટા પારસી, મને તવલતી મુંઝી જાઓજી ખરા! કંઈ નહીં. ખોદાય મારી સંભાલ રાખશે! હું કેવું ઇચ્છું છ કે ખોદાય કરીને હજી તમે જતાં અટકો, ને મારી દુવા ફલે!"

"જોયું બાપુ! બધરી હોય તો એવીજ હોજો! ઉપડતી વખતે પોતાના માટીને કેવી સારી અને ભલી દુવાઓ દેજ તે!" મેં જરા રતી બલાપો કાઢ્યો.

બીજી બાળુએ જેઠુંજ તો મંગલી જીવણાંને બગલગીરી કરતી ઉભી હતી અને તેના પોર્ચાએ ધોતીયામાંથી ખેંચતાં, જીવણાંનું ધોતીયું છુટી જતાં, બધી તાંડ હસાહસ થઈ રહી. ગરીબ બીચારો જીવણો!

આખરે અમોને 'Medical-examination' માટે જવા સારૂ કેહવામાં આવ્યું, કે તુરત પાછી બધી કોટા કીસી ને રડારોડ શરૂ થઈ, જે દેખાવ જણે હમો બોટપર ચઢવાને બદલે કુંગરવાડી ચઢતાં હોય તેવો ખ્યાલ આપતો હતો. ખુદા, અમારા રહેને સલામત રાખજો!

જેવા અમો 'મેડીકલ એક્ઝામીનેશન' આપી બાહાર આવ્યા કે તુર્ત હમોને કેહવામાં આવ્યું કે બોટમાં કંઈ સમારકામ નીકલી આવવાથી આજે તે ઉપડી શકશે નહીં, અને તેને સુક્ષ્મ જોદીમાં લઈ જઈ, સમારકામ કાઢ્યા પછી, ક્યારે તે પાછી ઉપડશે, તે સર્વ ઉત્તરોએને વખતસર જણાવવામાં આવશે.

આ સમયાર સાંભળતાં સર્વ જણાં દીલ્લીર થયાં, પણ પેલી મારી સગી 'કુંભી કોકડી' ડાહી થતી ડાસાં આગલ આવી, "શું કહું કુધજી માય ! બ્યારે આપરે બંગલેથી નીકલ્યાં, ત્યારે મેં એક કારી બીલાડીને આરી ફરી જતાં જોઈ, તે વખતેજ મને લાગું કે કુંભી નવું જીનું થયા વગર રેહશેજ નહીં અને....."

"ચુપ કુંભ કારી બીલાડી, એમાં બધા તારોજ વાંક છે ! તમે બધાં જરૂરનાં લગ્નકાં મરે એમનાં એમ" ડાસાં બખાલ્યાં.

બાજુમાં એક બાજત ઉપર સોલુ સેડો, બજે એની કાઈ મમઈ બપઈ મરી ગઈ હોય તેમ કપાલે હાથ દઈ બેઠો હતો. તેની બાજુમાં જઈ કું બેઠો અને ગદ્યામાંથી પુલનો મજરો કાઢી, તે આંખમાં દાખી, કાપુરજ શેફરપીઅર કહે તેમ બેસ્યો કે—

"કરમાયું પુલ તો સુધેલું શું કામનું
આખર મઈ તો જીવેલું શું કામનું ?"

અને પછી ધસાધસ રડી પડ્યો, જે જોતાં કુંભ મારી આગળ આવી, મારો બરડો પસ્વારી, મને થડો પાડ્યો, "નાં રડ, મારા કલેજાં કરે, નાં રડ ! એમા નાસીપાસ તું સાને માટે થાયછ ? કુંભ નહીં દીકરા, આજે નહીં તો આવતે અઠવાડીયે જઈશું. જરા ધાસ્તી છોડી ને હીંમત પકડ. વખતના દોલ વખતેજ વાગેલાં સારાં, મરે !"

"કુધજી, એમાં ખરું પુછાયો તો બધો વાંક મારી 'કુંવર'નોજ છે. એ કમબખત ક્યારની દુહવાર વાણી કાઢતીતી કે ખુદાય કરીને તમે હજી જતાં અટકો ! ખુદાય મારી દુવા ફલે વીઝેરે,—તે અંતે બાલેબાલ ને બોલેબોલ ખરું પડ્યું. પણ હું બી તો ખરો કે જે આંઠ દિવસમાં તમોને જરમની ઉપાડી નહીં જાઉં, તો મારું નામ મર્યુ માછડીઅર નહીં—

નામ મારું મર્યું નહીં, નહીં જે તમોને ઉપાડી જરમની લઈ જાઉં, અગર જે ફાળ્યો નહીં, તો ચાહરમ તમારાનું, બોટું હું ખાઉં.

"એવારયુરે મારા નામ પરથી બધું ચાહરમ થાય તારી કાંઈ માસી કુંભનું ! હું તો તમે બધાના જીવ લઈને જીવસ અને બધાંને અવલમ જલ મોંઠ્યાડીને પછીજ મરસ, અબધડી જમીન ઉપર ખાસકું ધસ એાબ્યાં," કુંધજી ટપી ગયાં.

"Very sorry દુધભ માંય, Very sorry! શું કરું, મારી જીભ જોવી ખરાબ છે. નસીબમાંજ આપુને જરમની જવાનું કંઈ દીસ્તુ નથી. શું કરશું, જેવાં આપણાં કીસમતા!—

કીસમત કી કમનસીબી કેા ફરયાદ કયા કરે,
કીસમતમે હોય કાના તો મંચા કયા કરે.

Very sorry aunty dear, very sorry," મેં બકબકારો કરવાનું ચાલુ રાખ્યું.

અતે હમે સર્વે, અમારા કુટુંબાં નસીબ માટે બલાપો કરી, ધર તરફનો રસ્તો લીધો.

પ્રકરણ ચોઠા.

જરમની જવા અમે એરોપ્લેનમાં ઉડ્યા,
હરખાઈ, ફલુ ને સોલુ, બે પગે કુદ્યા,
ડોસાંએ હમેશ મુજબ બહુ ગોધ્યારં કીધું,
પણ ઉપડતી વખત આજુ મીધું કીધું.

જરમની તરફ અમારી કુચ!

આખી રાત મેં સુયા વગર કાઠી, જે દરમ્યાન મારા મગજમાંથી જાત જાતના વિચારો પસાર થવા માંડ્યા. આખરે મને એક idea આયો કે મારે કોઈપણ હીસાબે અને જોખમે, એરોપ્લેનમાંજ જરમની જવું. જે મુજબ સહવારના ઉડતાંની સાથે મારાં કુઈ આમળ મારી 'strategy' રચુ કીધી, કે ડોસાંએ પોતાનું અસ્તમ અફરગાન પાછુ સર કીધું, "અરે એમ કંઈ બને! મેં મારી જાંઘડીમાં કોઈ ફિવસળી બીજા માલથી ભેંચતલીયે, યાતો ભેંચતલીએથી બીજા ખાલ સુધી કુદકો માર્યો નથી યાતો કે ઉડી નથી, તે હવે આવ ઉંમરે કંઈ માસથી બને! મારી સાઠ વરસની બરજીવાન ઉંમરે, મારાં કીમતી જીવને શું કામ જોખમમાં નાખું? બલે તારે ઉડવું હોય તો બેલાસક ઉડ, પણ હું તો મરતાંથી હવામાં ઉડવાની નથી."

ચાલો જઈ ચુકું! સેવક જરમની એરોપ્લેનમાં જઈ ચુકા! પણ બહુી સમજાવત પછી, સારે નસીબે, ડોસાં કપુલ થયાં. પેલા કહે તેમ સહ સાર

નેતુ' સેવત સારં । મારતી મોટરે હું 'તાતા એરવેઝ'ની ઓશીસમાં દોડી ગયો અને સઘલી ખબર અંતર, કાઢ્યા પછી, અમો પાંચ જણ મારે, પાંચ ટીકીટો લીધી અને ઘરે ફરતાં, P. & O. ની ઓશીસમાં જઈ, અમારી Passport કેનસલ કરાવી.

ઘરે પોહંચતાની સાથે મારો હોસ્ત સોલુ તથા કઝીન ફલીને બોલાવી મંગાવી, આ મારા નવા પ્લાનથી વાકેફ કીધા અને એ બે બંડાઓનેબી એ પ્લાન ઘણો ગમ્યો. જીવણીબી મનમાં હરખાવા લાગ્યો કે 'ઠીક, બાપા ! ગામના બોકો તો હરખાઈ જશે અને છેવડના ભાવ તથા વટ વધશે તે તો જીદું !"

હમો લોકો કોઈ દિવસ 'aeroplane'માં બેઠેલા નહીં હોવાથી, મારા પાછલા બાર ધપકવા લાગ્યા કે રખે કોઈની તખીયત બગડે તો શું કરશું ? મારી સાથે સોલુ, ફલુ તથા જીવણો હતા, એટલે મને ધણી હીંમત હતી. પણ કાલ કોણે જોઈછ ? બોલ બોલતાં લોકોના હાટો ખેસી જાયછ, તેનાં હાખલાઓ આપણી નજર સામે રોજના જોઈએછ કેની ? તે મુજબ જો હમારા કોઈનું હાટ ખેસી ગયું તો પછી અમારી શું હાલત થશે ? એવા બધા ખ્યાલો મને આવવા લાગ્યા. પણ કંઈ શીકર નહીં. કાલ હય ઔર અલ્લા હય !—

‘કલકી બાત કલ, આજતો આનંદ કર લે,
ચોરી ચપાટી કરી, પછી બસે જલે દંડ બર લે,
મોતનું તેડું આવ્યું, તો છેલ્લું નાહન નાહવાનું છે,
લગનનું તેડું આવ્યું, તો ફસ રપ્યાનું પાતર ખાવાનું છે.’

એમ એકટીંગ કરતો હોઈ તેમ હવામાં હાથ ફેરવતો હું આમતેમ લટાર મારવા લાગ્યો, જે ઉપર નજર પડતાં ધુધજીએ પુછ્યું, “જીભરં મંચા, તું એમ હવામાં ઉંચા નીચા હાથ કરી કોણની સાથે વાત કરતોતો ?”

“કંઈ નહીંરે ધુધજી, એતો હું જરા હવામાં હાથ ઉંચા કરી, ‘હાદાર અહુરમઝદ’ની બંદગી કરતોતો કે, પરવરદેગાર હમારા રવાનેને સહીસલામત જરમની થાવાં પુગાડજે,” સેવકે ટાલ્લો માર્યો.

“તારા પરથી બધી મરી જાઉંરે, મારો કેવો ધર્મી, સકરમી દીકરો છેને ! જીવતો રેહજે ને ધણું દુઃખ જોજે ! પણ બાવા, પેલાં એરોપ્લેનની ટીકીટ લાંબો કે અને આપુને ક્યારે હવામાં ઉડવાનું છે ?”

“તમે શીકર નાં કરો કુર્ષ્ણ, મેં બધો બંદોબસ્ત કરીધો. (કુંગરવાડીનો નહીં હકે?) પરમ દિવસે સડવારના ૧૦ વાગતે આપુને ‘ગ્રુહ એરોપ્લેન’ પરથી ઉપડવાનું છે, તે વાસ્તે તમે બધી તૈયારી કરી રાખજો અને કંઈ માચી બાચી ચઢાવવી હોય, તેમી આજ્ઞે બંધુ કરી નાંખજો.” એવકે જરા ડોહવ્યું.

કુર્ષ્ણ ને તેમજ જીવણાંને અંગ્રેજ બોલવાના વાખા હતા અને ‘કોન્ટીનેન્ટ’ ઉપર અંગ્રેજ ભાશાની બણી જરૂર હોવાને લીધે, મેં થોડું બણું મંગ્રેજ તે લોકને શીખવવા માંડ્યું—

‘યસ’ એટલે-‘હા’, ‘નો’ એટલે-‘નહીં’, ‘થેંક્યુ’ એટલે-‘બણો ઉપકાર થયો’, ‘મય પ્લીઝ’ એટલે-‘બણો ખુશી છેડ’, ‘સોરી’ એટલે-‘દીલગીર છેડ’ ઇત્યાદી ઇત્યાદી—

ફલુ અને સોલુ બેઉ જણા અંગ્રેજ ચાર ચોપડી (તેમી વરી નદીમાં) શીખેલા, એટલે મોબ્બા પ્રમાણે more than enough હતું. એટલે આપરે કંઈ વધુ બોલવાનું અસમખારા અહેદીન કાઉસ કરી ગીવા, અને વધુમાં વધી બેઉ મોબેદના બચ્ચાં, એટલે ચંચલ, ચાલાક અને ચપ્પરાક તો હોવાજ નેમ્રએ. પણ ખાનગીમાં કહુંતો બેઉ જણા તદ્દન ખેરસલાહજ હતા. અથવા બીજા બોલોમાં કહીએ તો ‘યસ-બટ-નો’ જેવા હતા, તોખી પોતાને બેઉ જણુ બણાજ મહાભારત માણસો સમજતા, અને સોલુ તો હંમેશ ડંકાસ મારતોતો કે એના જેવો ચંચલ, ચાલાક ને ચપ્પરાક માણસ પારસી કોમમાં કોઈ જનમ્યોજ નથી અને જનમસેખી નહીં! પણ મારા ધારવા મુજબ તો એવા માણસો આપણી કોમમાં નહીં હોયલાજ સારા, કારણકે કોમમાં એવા બીજા કહેવાતા મહાભારત ‘કોમ-સેવકો’ બણા પડેલા છે. ખરું કે નહીં?

Well, then, પાછા આપણી અસલ વાત ઉપર આવ્યે, નહીંતો વરી કોઈકના પેટમાં દુખશે, તો બાપા શું કરશું! ચાછી બધાને ખચર પડતાં, ધુસતી ધુસ અમોને મલવા આવી, તેમ તેમ ડોસાંનું કોહીને સરી જવા લાગું, ‘મરે મુવાઓ તો આપરો પીછો છોડતાંજ નહીં! કોઈ જરા એક મીનીટખી જખીને ખેસવા દેશે! મુવા પરવારતાંઓની માફક, સહવાર સાંજ આવ્યાહ કરેહ. જાણે ઘેરમાં પાથરણું માડ્યુંહ. મરે મને જરા ખચર નહીં કે, પારસી કોમમાં હાલ એટલી બધી બેકારી વધી ગઈહ. પેલા બેકારી ફંડવાલાઓ કોણુ જાણે શું કરેહ? બાવા મંચા, ખુદા ખાતર જલ્દીથી મને અહીંથી બાહરગામ લઈ જ, નહીં તો એ લોક મને જીવવા કે જપવા નહીં દેશે—

હું એકલી અટુલી અહીં શું કરશ?

મરઘીની કાની જુહરીને મરશ.

પાણી કાણુ આપશે, જે મને લાગશે તરસ,

આખરે કુવો તલાવ પુરીને હું મરસ.”

હીપ, હીપ, હુરેરેરે! નાં અવાજે વચ્ચે હમો અંતે હાઉસન જાઉસન, સાથે, ‘જુહુ એરોપ્લેન’ તરફ જવા ઉપડ્યાં, રસ્તામાં હમારી મોટરને પંકચર થયું, જે જેતાં ડોસાં બમડ્યાં ‘વરી કાણુ ભુરાંની નજર લાગી! માઈ હીરા મોટી જેવું ટાયર ફાટી ગીયું! રખેને પેલાઓ એરોપ્લેન ઉપાડી લઈ જાય અને આપરે લટકતાં રહી જઈએ! બાવા મંચા, કેહે આજુબાજુએથી, એ લોકને ટેલીગ્રામ કરીને કેહ કે, આપરે સાઈ ખોટી થાય.” પછી મોટર ડ્રાઈવર તરફ ફરી બોલ્યાં, “બાવા મરી જાઉ તારા પરથી! મેહરબાની કર, અમકુ જલ્દી લે જાવ, તુમકુ અછછા સરખા ઇનામ દેગા.”

એમ કહી પેલા શોકરની હથેલીમાં એક ચાટલો સેરવ્યો, કે પેલા શોકરે આંખ મીંચીને ડફરાવી. રસ્તામાં જેખી આયું તેને કચરી તોડી પાડી, full speed એ ચલાવતો, અમોને અંતે સહીસલામત જુહુ એરોપ્લેન આગલ લાવી ઉતાર્યાં.

જેવાં નીચે ઉતર્યાં કે એક porter એ ‘Take your seats please, only two minutes left’ કરીને બુમો પાડી, જે સાંભળતાં ડોસાંએ મને સવાલ કીધો, “મંચા એ મુવો બધુ ફસ ફસ, ફસ ફસ, શું બોલી ગયો, કંઈ સમજ પડે!”

મેં એવણુને ગુજરાતીમાં translate કરીને સમજાવ્યું કે, પાછા ડોસાં એવણુની જાત ઉપર ગીયાં, “મરે મુવા અદેખાઓ, જરા બે મીનીટ મલતે તો તેમાં એ લોકનું શુ લેવછ લુટછ જવાનું ઉતું! મરવા દેઓ મુવાઓને, પોતાના મોતે મરશે.

જેમ તેમ સમજાવી પટાવી સીડી ઉપરથી ચઢાવી, એવણુને aeroplane માં બેસાડવા જતાં, પગમાંથી એવણુની સપાટ સરી પડી, કે ડોસાં પાછાં ઉખર્યાં, “અરે થુઇ બાવા! જરા થુઈ કરો! અમેરા સુન્નામોર જેવા સપાટ, જે અમારા બેહસ્તી ફરદુનજીને અમેરેકુ અમારા પદ માં વરસકુ પરજત દીયા ઉતા, ઓ પગમેસી સર કર જમીન કુ ગીર ગયા. બાવા મંચી, જરા સીડી પરથી નીચે ઉતરી, મારી સપાટ લઇ આવતો મંજ?”

Telegrams : "MANUSCRIPT"

GAZDAR BROS'

JEWELLERY
&
ORIENTAL ART GALLERY

Taj Mahal Hotel (ground floor)

BOMBAY.

Tele: 35111

ધંધા અર્થે પહેલ વહેલા જરૂરમની જનાર મેજર મંત્રેશાહ માણીઅર તથા સાથીઓનો ભેગો રૂપ

કાંસકુસ કરતો અને ડોસાંને નામની સરસવતી ભણતો, નીચે ઉતરી ડોસાંની સપાટ લાવી, એવણુના પગમાં પહેરાવી, ત્યારેજ એવણુ જરા રતી ફપટ પડ્યાં. પણ મુગાં ગગરે તો એવણુના બાપના સમ! વરી પાછાં એવણુની જાત ઉપર ગયાં. એરોપ્લેનમાં દાખલ થતાંજ આજુ બાજુ બધે નજર નાખી મને સવાલ કીધો, “મંચુ બાવા, હું એમ પુછું કે આય મુંઝ મગરમછછમાં આપરે સહીસલામત જરમની પુગશું કે? કેવી મળની બધી મખમલની ખુરસીઓ તથા આરસીઓ છે. નકરાં જાણે આપરે બહેસ્તખાનામાં આયાં હાયે તેવું લાગેછ (લાવતાને બધાં બહેસ્તરે મારા!)”

એરોપ્લેનમાં દાખલ થતાં મે આજુબાજુ બધે નજર નાંખી તો માલમ પડ્યું કે અંદર લગભગ ૧૭ આદમીની જગા હતી, જેમાં હમો પાંચ જણા, ચાર અંગ્રેજ કપલ, એક મારવાડી, એક ગુજરાતી વાણ્યો, એક કોઇ બીજો આદમી અને બીજો કોઈ અંગ્રેજ હતો. કંપનીવાલાઓએ સર્વ જણની બેઠક આગલથી reserved કીધેલી હોવાથી તે મુજબ અમો ગોઠવાયાં. ડુધજીની જગ્યા પેલા કોઇ જરા સાહેબોની પાસે હોવાથી તેવણુ તેની પાસે બેસી તેને ઉપરથી નીચે જોવા લાગાં. તેની બરાબર પાછલ પેલો મારવાડો અને હું કરીને બેઠા હતાં, જેની બાજુમાં સોલો ને ફલી કરીને, અને બરાબર પછવાડે જીવણો ને પેલો બ્હોરાજી કરીને હતા. તે મુજબ પેલા ચાર યુરોપીઅન કપલ ગોઠવાયાં હતાં

આખરે બહાર એકઠાં થયલાં લોકોની ખુશાલી વચ્ચે અમારું એરોપ્લેન ધીમે ધીમે ઉંચે હવામાં ચઢવા માંડ્યું, કે કંઈ ડોસાંને યાદ આવવાથી બોલવા લાગાં, “ભલા કરજો મને યાદ આયું! લાવની, પેલી કુંભી કોકટીએ, વસંધની ખાડીમાં નાલીયેર ને સાકર આપીછ તે નાખું,” કરીને બારી બાહર નાંખવા જતાં બારી બંધ હોવાથી, તેની નજદીક બેઠેલા પેલા જડા સાહેબાના બોરા ઉપર પડતાં તેણે ડુધ તરફ ડોલા કરાવ્યા.

“તો! તો? બીહ ગઈ અરે જરે મુવા ભસ્તેગીઆ! તારા જેવા તો મે બધા જોયાંછ! વરી વાંક કરીને ઉપરથી ડોરા સાનો કરારવેછ? મરે કંઈ એવું થાયય કે આંગણાં બોકીને મુવાના ડોરાજ ફેરી નાખું!” ડુધજી અખાલ્યાં.

પેલો સાહેબો બીચારો કોઈ અસરાફનું ફરજદ હોશે તે ગુપચુપ નીચી ડોકીએ છાપો વાંચવા મંડી ગીયો, કે પાછાં ડોસાંએ હમેશા મુજબ શરૂ કીધું, “ઓ માય હવે કેમ કરું! ફલી, મને તો પેટમાં બધું ઉપર નીચે થાયછ અને જીવ ડોહવાતો હોય તેમ લાગેછ રખેને કંઈ વામીટ થાય અને ‘ઓ’ કરીને ઓકી પડું!

હજીતો ડોસાં પોતાની સુફ્યાણી વાપજી પુરી કરે તેટલાં પેલા બાળુમાં બેઠેલા સાહેબાની છાતી ઉપર માથું નાખી, તેના દીઠ ઉપર ગરોગર ઓઢવા માંડ્યું અને જોતજોતામાં બેસુધ્ધ થઈ ગીયાં. સધલાં passengersઓ, કુમળીની આબુબાલુ ફરી વલ્યાં ને કોલનવોટર માટે બધી દોડધામ થઈ રહી. તેટલાં સેવકે ભેગું વાપડી થોડીક કુમળે તપકીર સુગાડી અને છીંક સાથે ડોસાંએ આંખ ખોલી આબુબાલુ જોવા માડ્યું.

પેલા સાહેબો સોલુ સેંડા તરફ ડોલા કકરાવી બોલ્યો, “What does that old cat (કુમ તરફ આંગલી ફરીને) mean? Does she know any manners? Where am I to get other clothes from?”

સોલુ સેન્ડો જેવું નામ! તુર્ત એણે તો coat તથા shirt કાઢ્યું અને પાટલુન તથા સફરા ઉપર તે સાહેબાના આંગ ઉપર ધસી જતાં બોલ્યો, “એ મીસ્તર, what do you mean in your mind? Do you know me? I’m સોલુ સેન્ડો, the first pupil of world famous હુજન સેન્ડો and second cousin to the champion Indian Parsi Sandow ચુસ્તાફ ગેડો. Just look at this! (કરીને હાથના ગોટલાં ચઢાવ્યાં) You called our aunty a wild cat, so I called you a bull-dog. If you have courage, come and fight. આ જવ બેટા જંગલ મેદાનમે!”

“અરે છોલુ છેટ, જોયા છું કરતાં છો! એ છછરીનાને બાવા મલંગની આંટી ભારી, જમીન ઉપર પટકી, એની છાતી ઉપર ચઢી બેજો. જેવ, આપ એમ,” કરીને પેલા સાહેબાને એક પેચ આપી જમીન ઉપર પટકી તેની છાતી ઉપર જીવણો ચઢી બેઠો.

બધાંઓએ વચ્ચે પછી જેમ તેમ જીવણાં અને પેલા સાહેબાને છુટા પાડ્યા, કે વરી કુમ્મ અંદર ડોહવાયાં, “દેખો એ ગેપાંડ, અમ પારસી લોક કી સાથ જાસ્તી ટીકટીક મટ કરો, નહીં તો કે તુમેરેકુ તુમેરા ગામકો બાગના પડેગા. હમ લોકકુ સ્વરાજ તો મીલનેકુ દેવ, પીછી દેખો તુમ લોકકી મજાહ! (અરે પણ સ્વરાજ આપેછ કોણ ને લેછ કોણ, જે તેની વાત! હાંક સુલેમાન ગાલ્લું! પણ હવેતો મલી ગ્યુંછ!) જરા આમ છુધા આદમીકા જીવ શીરા તો ચીમચી જેટલા વામીટ કીયા! ધરમે મેં કીયા પાપ કીયા! એમ તો તુમ મુવા કદી વેમીટ નહી કરતાં છે? મુવા તુને મારાં જેવા દુઃખ દર્દ થશે તારે તુને માલમ પડશે! વરી નહી બોલતાં તાંહ સુધી છેકજ ફાસ્ટ ચાલ્યો કે યુ દુક્કર

આંગ ઉપર ધસ્તાં તુને આવતી નથી શરમ,
જમાડશે સોણુ તુને, મેથીપાક બોત ગરમાગરમ.
પારસી બચ્ચા સામે, લડનેકા હય કોણુમે તાકાટ,
મોત ચેડી ચાલજે, નહીં તો જીંદગીથી થશે પાકાટ”

મેં જોયું કે પેલા સાહેબા પાસે જો ડોસાં પાછાં બેસશે તો વરી કંઈ નવું લક્ષણ જમાડશે, તેથી પાસે હું બેઠો અને પેલો મારવાડો કે જેની પાસે મારી જમ્યા હતી, ત્યાં ધુલજીને બેસાડયાં.

એકાએક ડોસાંની નજર કંઈ દરીયા તરફ પડતાં મને કેહવા લાગ્યાં, “મરી નહિ મંચા, જરા ડરાઈવરને કેહ કે થોડો વખત આપ મગરમછીને ઠોભાવે, અને આજે અદીમેસ્ત રોજ ને આવાં મહીનો છે, તે દરીએ કસ્તી કરી, આવાં અરદીસુરની ન્યાસ કરી લેઉં, અને તમો લોકો બી સાથે સાથે થોડો તરો લઈ કસ્તી કરી લેવો.”

મારે હવે શું કરવું તે કંઈ સમજ પડી નહીં. પણ આસ્તે રહીને મેં ડોસાંને કહ્યું, “આપરે કંઈ જમીનપરથી પસાર થતાં નથી, પણ દરીયા પર હોયે અને દરીયામાં કંઈ આપરાથી ઉતરાય નહીં, પણ જેવી જરાબી જમીન દોભાઈ, તો હું તમોને જમીન ઉપર ઉતારવાનો પકકો બદોઅસ્ત કરશ.”

તોબી ડોસાં એવણની રીત પ્રમાણે બચડવા લાગ્યાં, “ઓછી પીરા, તેનું બધું પાપ તારે માથે!”

નસીમ સારાં કે ડોસાં સમજી ગયાં, પણ બે ચાર મીનીટ પસાર થઈ નહીં, તેટલાં વરી એવણ પોતાની જાત ઉપર ગયાં. પેલો મારવાડી, કે જે એવણ પાસે બેઠો હતો, તે એની રીત પ્રમાણે, બેઠક ઉપર ટાંટથો ચઢાવી, જાણે એની કોઈ માય મારસી મરી ગઈ હોય, તેમ કપાલે હાથ દબ પાન આવતો બેઠો, જે ઉપર ડોસાંની નજર પડતાં તેનાં છાલછોલાં કાઢી નાંખ્યા, “મુવા તુમકુ કુછ રીતમાત આતા કે? એક આઈ આદમીકી પાસ, અઇસા બીનમલાહજારસી બેઠનેકા, તુમકુ શરમ નહી આતા? અમેરા જીભરં ફરદુનજી જતા એતા કની, તો તુંમ ભસ્તેગીયા કે જનસી માર દાલા એતા. અબગરી તારા તાંટયા નીચા કર મુવા દેવેનામ દેવ!” એમ બોલી પેલા મારવાડીનો તાંટથો ખેંચી તેનું ધોત્યું મજબુત પકડી રાખ્યું.

“અરે મટારી, તુંમ તેરા મનમે કયા ખાન ખાતી હો, ચોર કીસ્કી સાથ ખાત કરતી હો. અરે છોર મેરે ધોત્યે છોર, કીદરકી દીવાની ઔરત.” પેલા મારવાડીએ જોર જબરીથી ડોસાં પાસે પોતાનું ધોત્યું છોડાવ્યું.

“મુવા દેવ, અમેરા સરખા એક પવિત્ર બાઈ આદમીકા દીલકુ હાથ લગાનેકુ તુમકુ લાજ શરમ નહીં આવતા? મંચા, જોયા શું કરેછ? મુવાના થોભરામાં એક મુકી દેની તો?” ડોસાંની ઇસ્ટીમ ચઢી ગઇ.

ડોસાંને સમજતી પટાવી પાછા એવણુની જગ્યા ઉપર બેસાડયા. એવણુને ચાલુ તપકીર સુંગવાની આદતને લીધે ઉપરાસાપરી ચાર પાંચ વખત છીક્યાં અને પોતાનો રમાલ નહીં જડવાથી પેલા મારવાડીતું ઘોંટીયું લઇ ખુબ તરીસે નાક નુંછયું. પેલો મારવાડી બધો લાલચોલ બની મારી આગલ આવી complain કીધી. પછી તેને મેં બીજું નવું ઘોંટીયું ચાતો કે લંગોટ આપવાની guarantee આપી, ત્યારેજ તે કમખખત દપટ પડ્યો.

પેલા મારવાડી પાસે બેસી નવું રોખરું નહીં જગાડે તેટલા માટે ત્યાંથી ઉઠાડી, ડુધને, જીવણો કે જે પેલા આદમી પાસે બેઠો હતો, ત્યાં ડોસાંને બેસાડયાં અને જીવણાંને પેલા મારવાડી પાસે બેસાડ્યો. પણ જરા જાણીને બેસે, કે બેસવા દે, તો ડોસાંના બાપના સમ! પેલા આદમીને દાઢીમાંથી પકડી ખુબ તરીસે બેંચી, “પોલીસ! પોલીસ! ચોર! ચોર! પકડો! પકડો! કરીને આપુ એરોપ્સેન જામવી મુકયું. બધાં શું બનાવ બન્યો તેની ખબર કાઢવા ત્યાં દોડી આવ્યાં અને અમે સર્વની અભયબી વચ્ચે, તેની દાઢી મજબુત પકડી રાખી, તે બીચારાને ગાલગલોચથી ઘોષ નાખ્યો, “મુવા કેથેના બેશરમ! અમેરા સરખા બાઈ આદમીકી સામે દેખકર, ઇસ્કુ આંખ મારતા છે? આપુન કુછ બોલતા નહીં, જખી એકદમ ફાટ જતા છે કે? અબગરી તાર કેકાણું આપ, તારી જૈરી ઉપર લખી તારી બરોબર ખબર લેઉંછ. કેથેના ઇન્જરડા પીગરડા.”

ગરીબ બીચારો poor fellow! પોતાની હાલત આવી કઠંગી જોઇ, બે હાથ જોડી માફ માંગી, “મને માફ કરો માજી, એમાં મારો શું કસુર થયો છે? મેં તો જરા ઓલી ગોરી ગોરી મદમને જોતો તો, તેટલાં તમે એકદમ ગરમ થાવોસ અને મારી દાઢી બેંચી કાઢોસ. હવે શીરીસી મેં એમ નાં કરોસ, મેં કસમ ખાવોસ.”

હવે કેમ કરું તે વિચારમાં પડ્યો. ડોસાંને ત્યાંથી ઉઠાવી મારી બાજુમાં બેસાડયાં અને સોઝુને સમજતી પેલા આદમી પાસે બેસાડ્યો. પેલા આદમીએ દાઢી મસરતાં સોઝુને પુછયું, “બાવાજી, આ બુદ્ધ માજી આપના કોણુ સગાવાહલાં છે?”

“પણુ શેઠજી, એવો સવાલ પુછવાનો આપણો શું સબબ?” સોઝુએ સવાલ કીધો.

“પણ પારસી બાવાજી, એ મટારીમાં એટલું બધું જોર કાઢસી આવોશ? આ મારી દાઢીના બાલબી પીખી નાખ્યા? અને હવે હું ઘરે મોહ કેમ બતાવીશ,” પેલો આદમી દાઢીને નામે બલાપો કરવા લાગો.

“અરે મોટાભાઈ! દુવા માંગો કે એટલામાંજ કાસર પતી ગઈ, નહીં તો તમારા મોઢાં ઉપર, હાલ જેટલી દાઢી છે, તેટલી રેહતે નહીં. કોઈ દિવસે પારસીના (તેથી વરી આઈ માણસ) હાથનો મેથીપાક ખાધોજ કે? You are da... lucky Mr. So & So! You are da... lucky!” સોલુએ તેને થડો ice-cream કરી નાખ્યો.

એક પણ વધુ બોલ બોલ્યા વગર પેલો આસામી ગુપચુપ હાલ્યા ચાલ્યા વગર, પોતાની બેઠક ઉપર ચીટકી બેઠો. Well done સોલુ! bravo! બોટ અછછી બજાઈ!

હવે હું વિચારમાં પડ્યો કે ડોસાં મારી પાસે બેઠા બેઠાં કંઈ નવું રાખજું જગાડશે તો મારે એવણુને શું કરવું? એવણુને શું ઉંચકીને બારીએથી ફેંકી દેવાં? તેટલાં ખાણું માટે ‘Bell’ થયો અને બાનુમા એક dining-table ગોઠવેલી હતી, ત્યાં જઈને બેસવા માટે અમોને કેહવામાં આવ્યું, કે જ્યાં આંઠ આંઠ જણુ માટે બે ટેબલો તૈયાર રાખવામાં આવી હતી ત્યાં અમો ગોઠવાયાં. એક ટેબલ ઉપર બે યુરોપીઅન કપલ, ડુધ, હું, પેલો જીરો સાહેબો ને વાણ્યો કરીને ગોઠવાયાં અને બીજી ટેબલ ઉપર, ફલી, સોલી, બીજાં બે યુરોપીઅન કપલ, પેલો આદમી, મારવાડી ને જીવણુ કરીને બેઠાં. ડુધજી તો ખુરશી ઉપર પલાંચો વાલી ફરેગાત થઈ બેઠાં અને પાસે પડેલા ‘સેરીવીએટ’ (નેપકીન) લેવાને બહલે પોતાનો વાસ મારતો તપકીરનો કાંડાભાટી રૂમાલ કાઢી, ગલાં આસપાસ વીંટાલ્યો. પેહલ્લી વાણી તરીકે સુપ આવ્યો. ડુધએ તો લાગલાં રકાખી ઉંચકી, સુરુરુ-સુરુરુ કરીને સુપ પીવા માંડ્યો અને કમબખત તે ગરમ હોવાથી, ડુરુરુ કરીને પીચકારી મારી, આનુબાનુ બધાં બેઠેલાં આના કપડાં ચપડાં રંગી નાંખ્યાં, અને ‘વેરી સોરી’ કરી કેહવાને બહલે ‘વેરી ગ્લેડ’ કરીને બોલ્યાં. મે બેધું કે ડોસાંએ બધી કચુબર કરી નાંખીજ, તેથી ઉઠીને ‘very sorry! very sorry! I apologise!’ કરીને બાઉ કરીને મેં બધાંની માફ માંગી.

ડોસાં જરા રતી બહેરાં હોવાથી પાછો જીરડો કાઢ્યો, “અરે બાવા એ આપરે લોક બધાં પાછાં ‘એપોલો બંદર’ કાંઈથી આવી લાગ્યાં? એ ક્યારનો

‘એપોલો! એપોલો!’ શું બક્યા કરેછ, ને વાંકો વલી વલીને very sorry, very sorry કરીને બધાંની માંદ સાની માંમેછ! મુવાં કોઇનું શું કંઈ લીધુંછ ખાધુંછ? મુવાઓએ ગરમ ગરમ પાણી પાઈ મારી જીભ તથા ગળું દળારી મુક્યુ. તેનું કંઈ નહીં કે? ઉપરથી એ કંપનીવાલાઓને દડવા બેઠાએ!”

“શું બે કુપજી, તમેથી જાંહખી હોય તાંહ ગોંટાલાજ કરયા કરજો, એ સુપ તો ચમચો લઈ, જરા જરા પીવાનો છે, ને નહીં કે રકાખી ઉંચકી ને પીવાનો?” મેં કુપને સમજાવ્યું.

“લેવ માંચ, હુસ્વારનું પુછરું બોલ્યો તે! ઓળ્યા, ત્યારે મને ક્યારનું એમ કેહયું કાંઈ નહીં? બધું રંધઈ ગયા પછી શીખામણુ આપવા નીકળ્યો તે? ચીર તો એવી બરેછ કે, ખાસરે ખાસરે કોઈ જુરાંને જીખી નાખું,” કુપએ ઇસ્ટીમ ચઢાવી મુકી.

હાયરે મંચા! તારાખી કાંહ ભોગ લાગા, કે કુપને સાથે લીધાં, અહીં આટલું કરેછ, તો કાણુ જાણે જરમનીમાં તો તાર લોહીનું પાણી કરી નાખશે. ભોગ તારા કરમના.....

અફસોસ! કે નસીબ મારાંએ મને દગો દીધો,
મંચુ દીકરા, તે કાંચ એવો રસ્તો કકજો લીધો?
કુપ રખે વધુ કંઈ જીખરડા કરે, તો મોહકાણુ વરી થાય,
યાહ ખુદા! ક્યારે એ મુવાં દખમે ચઢી જાય!!

ખીજ વાણી ‘Salmon tin fish’ ની આવી, જે જોતાં અને નાંખના શીફરાં ફફરાવતાં, કુપએ મને સવાલ કાઢ્યો, “બાવા, એ શું વાણી છે? મુવાં બધું કંઈ વીસરું વીસરું વાસ આવેછ?”

“એતો સામન મછછીની વાણી છે. તમારે ગમે તોજ લેજો, જરાખી જીરમાતા નાં.”

ડોસાંએ તો બોંહસપર લીધી અને ખીજઓની માફક છરી કાંટે ખાતા નહીં આવડવાથી, હાથે સમારી ખાવાં માંડયું અને થોડી મોંઘા મુકી, ‘છી,’ ‘કુ’ કરીને પાછી રકાખીમાં થુકતાં બોલ્યાં “અચ્ચરગીઆઓને કોઈ પુછે કરે? બોખા બરીને પૈસા લેછ, તે આવી વીસરી મછછી ખવરાવા કે? એના કરતાં તો આપરા ખીલીમોરાના લેવટાને સો ભલાઈ. વેક તો ફલી, અંદર જીખે જરા આપરી બાટયાંની ખાસકીટ લઈ આવ, કે કરારે બેસીને ખાઇએ. એમ સરમાયા કરશું તો જીખા રહીશું. જેને જોઈએ તો ખાવ. હું તો માય ગામરેની ને ફર ગામરેની, ગામડીયન બોય!”

કમળખતી ભાગી હોય જેની, જે કુમળના હુકમનો અનાદર કરે. તેથી ફલી બોચી ધવરતો અંદર જઈ, બાટીયાંની ટોપલી લાવી ટેબલ ઉપર કુમળની સામે મુકી. અંદરથી ધંડાના પોરા, ટરેલી બોઈ અને થોડા ખીલીમોરાના લેવટા કાઢી, પોતાની રકાખીમાં મુકી સેવકને બાકીનું વધેલું બાટીયું બધાને વેંહેંચવાનું જણાવ્યું. તેટલાં ડોસાંએ, પેલો જગડો સાહેબો કે જેની સાથે થોડાક વાર અગાઉ વીજેશં લીધું હતું અને જે તેવડાની આંતુમાં ખાવા પેદા હતો, તેની રકાખીમાં પોતાની રકાખીમાંથી મોઝના ડોઝનો નાગ તથા થોડાક લેવટા મુકતાં બોલ્યાં, “લેવ મરૂં, ઓ જરા અમારી હિન્દુસ્તાનકા બોઈ એર લેવટા ચાખો. બોટ અછછા એર તામવાલા હય !”

પેલો સાહેબો મોઢામાં મુકી ચાવતાં બોલ્યો, “લવલી, વેરી લવલી indeed થેંક્યુ સો મચ.”

“મરે મંચા, એ મુવો ગવલી ગવલી શું બકા મરેછ ! રખે મુવો અમસા પોતીકા જીવસે ગાર દેતો હોય.”

“નહીરે કુમળ માય, એનો એમ કહું કે મહછી ઘણુંજ સરસ છે અને તે માટે તમારો મોટો ઉપકાર માનેછ.”

“કયું ખાવા, કાણુસા અછછા ! તુમેરા વેલાની મહછી એર અમેરા ખીલીમોરાકા લેવટા ! ખા દીકરા, પેટ ભરીને ખા, કે તારા આંગમાં જરા જોર આવે. તમે હુક્કરખાઉઓ અમારી હિન્દી વાણીઓમાં શું સમજો !” કુમળે વખાણ કરતાં કહ્યું.

પેલો સાહેબો સમજ્યો કે ડોસાં તેની તારીફ કરેછ, તેથી થેંક્યું થેંક્યું કરીને ઓછો ઓછો થયો. પેલા કહે તેમ, સમજે તેનું માત, ને નહીં સમજે તેની કમળખતી !

For

TILES & MARBLE

consult

SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

**“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.**

Poone : 24640

Grams : “Simplex”

ભાટીયાને લખને પેલા સાહેબા અને ડોસાં સાથે ધણી દોસતી લાગી, તેવામાં એકાએક એરોપ્લેને વાંક લેવાથી, ડોસાં જેવણુ ખુરશી ઉપર પલાંચે વાળી બેઠાં હતાં, તેવણુ over-balance થવાથી જમીન ઉપર ચટાપાટ પડ્યાં, અને ખુમબરાડા પાડી બધું ગોધ્યાઈ કરી મુક્યું, “તમે મને લાવતા જતાં મરોરે! મારા હાડકાં પાસરાંને ખુરદોળ કરી નાંખ્યો જો, દેખુ તો મુવો ડ્રાઈવરળી આંધરો બર્યોજ. એમ તે એરોપ્લેન ચલાવવાતું હોય કે? મુવાને દેખાતું નહીં હોય તો આંખે બેંસ્યા કાંચ નહીં પેરી મરતો! ઓ મારી માયરે! કોઈ આવોરે! હું તો બધી મરી મરી ચાલીરે!”

દેખુ તો ઓલો સાહેબો કોઈ ડોક્ટર હતો, તે તુર્ત ઉઠીને કુદની મદદે આવ્યો અને ડોસાંને પાટાપુટી બાંધી તથા થોડી મસાજ કરી, પાછા એવણુની અસલની જગ્યાએ લાવી બેસાડ્યાં અને તેવણુને ખાસ કંઈ લાગું નથી એમ ખાત્રી આપી, ત્યારેજ ડોસાં દપત પડ્યાં. તોખી એવણુની રીત પ્રમાણે કાંસ-કુંસ કર્યા કીધું. એવણુની નજદીકમાં બેઠેલા પેલા વાણ્યાની રકાળી ખાલી દેખાતાં સેવકને કહ્યું, “મંચા, પેલા તારી પાસે બેઠેલા વાણ્યાને તો કંઈ મછળી બઝળી બોહસ કરીને આપ! એમ એકલો એકલો બેસીને દપાટયાજ કરશે કે?”

“પણ તમે શું કરવા બેઠાજ કુદજી! એ લોક કોઈ દિવસ ગોસ મછળી ને હાથ લગાડે કે?” હું જરા રતી ડાહ્યો થયો.

“અરે તું ખુદા ખુદા કર! આજકાલ તો બધાઓ પેલું શું “સી સી બાટલી કર્ય” કહેજ તાંહ, તથા ધરાનીના હોટલોમાં ભરખ ભરખને ગોસ મછળી, ઇંડા બધું ખાએજ. તુંને જોવું હોય તો મારી સાથે એક દિવસ આવજો. એ બધા આગલા જમાના જુલી જવાના જો બાવા?” કુદજીએ ડાહવ્યું.

નહીં ધારેલું એકાએક તોફાન થઈ આવ્યું અને વીજલીના ધડાકા થયા અને જોરમાં પવનના સુસવાટા સાથે વરસાદ પડવા લાગ્યો, જેને લખને અમારું એરોપ્લેન આમથી તેમ ડોલા બાવા લાગ્યું. ડોસાં તુર્ત ગળવામાંથી ખોરદેહ અવસ્તા કાઢી ભણવા મંડી ગયાં અને અમો લોકોનેળી દોઆ નામસતાયસની ભણવા કહ્યું. નસીબ સારાં કે થોડીક મીનીટમાં તોફાન દપટ પડી ગયું. અમારી ટેબલ ઉપર બેઠેલા મે ચુરોપીઅન કપલમાંથી એક કપલ, ફ્રેંચ જેવું લાગતું હતું અને તેઓની રકાળી ખાલી દેખાતાં, કુદજી અને તે લોકને બાતીયાં માંથી થોડુંક આપવાને અરજ કીધી અને તે મુજબ મેં કીધું. પેલો સાહેબો નાં પાડતાં, ‘Merci beau coup’ કરીને કંઈ બોલ્યો, તે વરી પાછાં ડોસાં વચ્ચે પડ્યાં. “શું કહ્યું બાવા! મછળીતું ડોકુ! ત્યારે એમ ક્યારનું બોલ્યો

કેની? પણ સોરી બાવા, ડોકાં તો સખ ખલાસ થઈ ગયાં. તુંને જોઈએ તો થોડા પુછરીના દુકડા રહી ગયાછ". એમ બોલી બે ચાર પુછરીના દુકડા દેખાડ્યા.

"નો, મેરસી બોકુ! નો મેરસી બોકુ!" હસ્તાં પેલા સાહેબાએ ડોકું ધુણ્યું.

પેહલે તો મને કંઈ સમજ પડી નહીં, પણ તેને ડોકું ધુણવતાં જોઈ, મેં કુધને કહ્યું કે, એને મછછી નથી જોઈતી અને એ તમારો ઘણો ઉપકાર માને છે.

કુઈ ઉઠીને બાબુની ટેબલ આગલ ગયાં અને બધાંની રકાખી ખાલી જોતાં બોલ્યાં, "મરે બધાંઓની રકાખી જોઈએ તો ખાલી, કોઈ બધાં ઘણાંજ ખાધરાં લાગેછ. પેલો મુવો મારવાડાખી મછછી લેવટા બધું સફાચટ કરી ગીયો, અને પેલા આઢમીનું પેટ તો કોઈ જેવ! નકરો જાણે કુટબોલા!"

સાર થયું કે પેલા આસામીએ કંઈ સાંભળ્યું નહીં, નહીં તો ડોસાં જરૂરજ કુટબોલા થઈ જતે. વીમાનનાં મશીનની અંદર કંઈ ફટાફટ અવાજ થવા લાગ્યા અને તેને લખને અમોને ફરજ્યાત નીચે ઉતરવું પડ્યું, અને જેવું વીમાન નીચે ઉતરવા લાગ્યું કે ડોસાં "ઓ મરે મને કંઈ પેટમાં થાયછ! ઓ મને કોઈ ધરો! કોઈ પકરો!" બોલી પેલા પાસે બેઠેલા સાહેબાને મજબુત વલગી પડ્યાં. સાંજના ૭ વાગતાનો વખત હતો અને ઠાં બેવા તથા મશીનમાં નીકલી આવેલાં સમારકામ અર્થે અમોને લગભગ ૪૮ કલાકની non-stop flight પછી Paris માં ઉતરવું પડ્યું અને પ્લેન ખીજે દિવસે ઉપડનાર હોવાથી, જેમ ખીજાં passengers એ ફર ફર કરવા નીકળ્યાં, તેમ હમો Paris જોવા બાહર પડ્યાં. જગે જગ બપકાબધ રંગબેરંગી લાઇટથી બધી ઇમારતો શણગારેલી હતી અને સાંજનો ટાઇમ હોવાથી, હજારો લોકો મોજ કરવા બાહર પડ્યાં હતાં. કોઈક થીએટરોમાં તો કોઈક restaurants માં dance કરી, ખાઈ પી મોજ્યાં મારતાં હતાં, જે જોતાં ડોસાંએ બળાપો કીધો, "મરે કેવાં નસીબવાલાં, આય પેરીસના લોકો! કેવી બપકાબધ રોશનીઓ, ખાની, પીની, કપડા, ચપડાં, ગોરી ગોરી મુઈ ફલુકસરો. તેવાજ ગોરા ગોરા માટીડાઓ! બરયુરે મુવું આપરં હીન્દુસ્તાન! મુઈ દીવાલી દીવાલીએ લાઇટ થાય, ચાંદરાત ચાંદરાતે લોકો હશે બોલે, ને આંચ અહીંના લોકો જેવ કેવાં સાથે મલી ભેટી, અમન ચમન કરેછ! મરે મને તો કંઈ એવું થાયછ કે પાછી હીન્દુસ્તાન ફરંજ નહીં. માંચ પેલા કહે તેમ જીઆ કરતાં જોયલું ભલું! તે ખીલકુલ ખરં છે!"

દુર બપકાળે લાઇટની સજ થયલી એક મોટી ઉંચી ધમારત ઉપર નજર પડતાં ડોસાંએ મને પુછ્યું, “મંચા, એ દુર પેલું લંબારી ઉંટ નેવું દેખાયછ તે શું છે?”

મને દુરથી કંઈ ટાવર હોય તેવું દેખાયું, તેથી મેં લઈ ફેંક્યું “કુખજી-માય, એતો રાજબાઈ ટાવર છે?”

“તે મરું” રાજબાઈ ટાવર અહીં કાંઈથી આયો, નહીં ખબર હોય તો આખરમાં મુંગો ગગરી રહે, જરા આજુબાજુ કાંઈને પુછતો ખરો?”

ખબર કાઢતાં માલ્યું પડ્યું કે તે ધમારત ‘ધફલ ટાવર’ ના નામે ઓલખાતી’તી અને તે ખબર જેવી કુખને પોંહચાડી કે પાછું ડોસાંએ શરૂ કરી, “ચાલ તો મરું, છતાં અહીં વેર આયાંછ, તે જાતે જઈને જોઈએ.”

ડોસાંએ તો ફસર ફસર ચાલતું મુક્યું અને નજદીક ઉભાં રહી ઉપર જોઈ બોલ્યાં, “મરે મુવું કેટલું બધું ઉંચું! ઓય દેતું કે જાણે આકાશને અડસે! મરે કાંઈ આપરો મુંબઈનો રાજબાઈ ટાવર ને કાંઈ આય ટાવર! લાવ તો બાવા, આપરે જરા ઉપર જઈને જોતે.”

મારચા ચાર મારા બાપ! હું તો ટાવરની ઉંચાઈ જોઈને ગભરાટમાં પડ્યો કે ડોસાંને કેવી રીતે ઉપર લઈ જવશ, પણ ભોંયતલીએ પગ મુકતાં માલમ પડ્યું કે, ઉપર નીચે જવા સારું લીફ્ટો હતી. ઉપરાંત તે મકાનમાં દુકાનો, restaurants, dancing floor વીગેરે મોજશોખનાં બીજાં ઘણાં સાંધણો હતાં, લીફ્ટમાં છેક ટોપ ઉપર પોંહચ્યા પછી આકાશ તરફ જોઈ કુખ બોલ્યાં, “મરે જાણે આપરે ખોદાયછને ઘેરે મલવા આયાં હોયે તેવું લાગેછ! ફલુ, સોલુ, મંચા, ખુદા ખાતર સંભાલીને ઉભા રહેજો મરું, કદાપી જો ટાવર તુટી બુટી પડયો, તો આપરા દુકરે દુકરા થઈ જશે જો! ચાલો બાવા નીચે ગગરતે. મને તો બધા ચક્કર ઉપર ચક્કર આવેછ. મરે જાણે દુન્યાની નવી અન્યબી!”

નીચે ઉતરી અમો બાહર રસ્તા ઉપર પડ્યાં અને બધાં પસાર થતાં French લોકો, જાણે હમો કોઈ રાજવંશીઓ હોઈએ તેમ અમોને ટગર ટગર જોવા લાગ્યાં. સેવક અંગ્રેજી સુટમાં, ફલી-સુટ અને માથે મખબલની ટોપી, સોલી પારસી સફેદ કોટ, પાટલુન તથા માથે ફેટો, જીવણો ધોત્યું, શોર્ટ રંગીન કોટ, માથે અલેયાની ટોપી અને કુખ કાંઠાપાટી સાડી, ધજર માથાબાનું, હાથમાં ટપકીરનો રમાલ ને પગમાં કારી મખબલની સપાટ

પહેડી, ફસર ફસર ચાલતા હતાં, ને દેખાવ ખરેખર કોઇનુંખી ધ્યાન ખેંચે તેમાં નવાંઈ જેવું થું હતું. લોકો તો કુદને કોઈ રાજવંશી ખાનદાનનાં સમજી, પાસેથી પસાર થતાં, માથેથી ટાપી ઉતારી ‘Bon soir, Madame!’ કરીને bow કરીને જતાં, તેમ તેમ ડોસાં મચકઈ મચકઈ, અને ફસરઈ ફસરઈ ચાલવા લાગ્યાં, જાણે એવણુના બાવાના બાગમાં આવેલાં ફોય તેવું દીસતુંતું! જીવણો, સોહુ ને કુદજી, કરીને આગલ ચાલતાંતાં અને હું, અને ફલી કરીને બગલમાં હાથ નાંખી પાછલ પાછલ ચાલતા હતા. તેટલાં કોઈ બે ફહીતરાં જેવી બુચીમાયો પાછળથી આવી, અમારી બગલમાં હાથ નાખી, અમો સાથે સાથે ચાલવા લાગી, એકાએક કુદની, પાછળ ફરીને જોતાં, નજર પડી, “તમે મરો મુવાઓ એમના એમ! એ મુઠ ઘોટલાખરીઓ સાથ, બગલમાં હાથ લપંને ચાલતાં, તમો લોકને શરમલાજ નહીં આવતી કે? કાંઈથી એ બે મુઠ કોલસામદમો ને ઉંચકી લાયા! મુવા માટીડા જાતનો ભરોસો રખાય કે? અબગડી એ મુઠ અવરદસાઓને અહીંથી પાનીચું આપો, નહીંતો તમારો કુટુંબો કરી નાંખશ. તમો પેદાના પરતા મરો એમના એમ!”

ડોસાંને ગોધ્યાઈ કરતાં જોઈ, પેલી બે ફલકસુરો તો ત્યાંથી કંથે ગેપ થઈ ગઈ અને કુદએ અમારા કાનો ચીમટી, પાંખરી પકરાવીને પોતાની સાથે ચલાવ્યા, કે રખે વરી અમો કોઈ પોટીઓની સાથે લાગી જઈએ. જ્યાંખી જતાં, ત્યાં બધાં લોકો હમારા ઉપર ઓછાં ઓછાં ચઈ જતાં અને કુદના dress ઉપર બધાં ઘેલા દીવાનાં બની જતાં. કોઈ એવણુની સાડી પકડીને વખાણે, તો કોઈ એવણુના માથાબાનાં તરફ ટગર ટગર જોય. તેવોજ હાલ જીવણુનો હતો અને તે કમબખતતો ઉકમઈથી મને કેહવા લાગ્યો, “થું કહું મયાં છેટ, મારા ગામમાં તો લોકો મારી તરફ જાંખીને જીએ પણ નહીં, અને આ ગોરા લોક તો મારી ઉપર શીદા શીદા થઈ જતાં છે, અહુવે!”

હમારાં good fortune કે હમોને એક ઘણો સોજીએ અને સોહવામણો guide મળ્યો, જેની ઉપર કુદશીદા શીદા હતાં, “મરે કેવો ઘોરો ઘોરો અને માઝરાં દોરાવાલો છે. કંઈ એવું થાયછ કે એને મારો જમઈ કરે! હરવાયારે આપરા પારસીઓ! છેક વાંસડા વેર જઈ ત્યાંના દુખરાઓને કસ્તી સદરો પહેરાથી આપરા ધર્મમાં લેછ, તેનાં કરતાં આય ગોરાઓને વટલાવી, આપરા ધર્મમાં કાંય નહીં લેતા? આપરી પારસી કોમની વરતીખી વધે અને મજનનાં ગોરાં ગોરાં પોરયાંઓ આવે તે જીદુ. કેમ સોલુખા ખરં કે નહીં!”

“તદ્દનસર ને સદનતર ખરે પશુ હંમણું એ વાત કરવાના અમારા કરો તો સારું. એતો બ્યારે આપરે મુબઈ જઈશું, ત્યારે ત્યાંના કવસજી જાહગીર હોલમાં પારસીઓની મીટીંગ બોલાવી, એ બાબત ઉપર વાલીવાદ ચલાવશું,” સોલુએ કુબને ટેકા આપ્યો.

પેલા અમારો guide તો ડોસાં ઉપર જીવ કાઢી આપતોતો અને કુબ બી તેના ઉપર જીવપ્રાણ કાઢી આપતાંતાં, તે એટલાં સુધી કે ડોસાં તો કરારને જીવસે તેની બગલમાં હાથ લાંબને ફરતાંતાં, જેથી ફલીતું કોહી આવતું. “જોયું કે મંચા! આપસી તે લાપસી ને પરખતે કુસ્કી! પેલી મડમરીઓ સાથે આપરે બગલમાં હાથ લાંબને ફરયા, તો ડોસાંએ આપરાં છાલ છોલાં કારી નાખ્યાં અને હવે પોતે ચીંગા મીંગા થઇને પેલા કોઈ ગોરા સાથે નફ્ટ નાકે ફરેછ, તેવું કેમ? રખેને વાત વધે!”

કોઈની તાકાત નહીં કે ડોસાંની સામે ચું કે ચાં કરે,—
તાકાટ નહીં કોઈની કે કુબ સામે આંગલી કરે,
બલે સાહેબા સાથે ડોસાં બગલમાં હાથ લાંબ ફરે,
ભમતું હોય મોત, તો બલે એવણુ સામે થજો
નહીતો બાપુ બે હાથ જોડી, બેસી શુપચુપ રહેજો.

આંએ એમ છે, સમજ્યા કે બાવાજન—

ચાલતાં ચાલતાં કોઈ એક ગોરી મડમરીએ હસીને ફલીને એક ફલાઈંગ કીસ આપી, તે ડોસાંની નજર પડતાં ફલીની બરોબર ખચર લીધી, “કેમરે એ મુવા જાડયા ફલી, હજુ તું સુધરતો નહીં કે? તું એમ સમજેછ કે કુબ આંધરા છે નહી વાઈ? તારી તાકાટ શું કે તે પેલી મડમરીને હસીને ડોકું કીધું? તારી બૈરી બી તે દીવસે તારી આવી ચાલ માટે મારી પાસે બરાપો કરતીતી. હારે માય, સારું થયું કે હું તમો લોક સાથે અહીં આવી, નહીંતો મુવાઓ આંએ નાચતી નડરતીઓ સાથે ફરી હરી કોહીને સરી જતો.”

આખી રાત એક મીનીતબી સુયા વગર, પેલા ગાઈડ સાથે હમો પેરીસમાં ફરી ઘણી જાણવાજોગ જગ્યાઓની તપાસ લીધી, જેવાં કે થીએટરો, કાફેઓ, સીનેમાઓ વગેરે, વીગેરે.

ફરતાં ફરતાં હમો એક નાઇટ ક્લબમાં દાખલ થયાં, જ્યાંનો દેખાવ જોતાં ડોસાંની છાતીનાં પાટયાંજ બેસી ગયાં. બધી ગોરી ગોરી ડહીતરાં જેવી પોટ્ટીઓ સાથે જીવાન્યાઓ બેસી મજાહ કરતા હતા. કોઈ તે લોકને કીસીઓ કરી

છુટથી ખ્યાર કરતાં, તો કાઠ તે લોકની સાથે ઘેલાંધેરાં કાઢતાં, જે ઉપર નજર પડતાં દુધની કમાન છટકી, “મરે એ ઘેલાંધેરાંઓને કાઠ પુછે? પોતાની માય, માસી, બહેન દીકરીઓનીબી મર્યાદા રાખતાં એ લોકના બાપદાદાઓએ એ લોકને શીખવ્યું છે કે! મુવા કેથેના બેશર્મ નફ્ટ નકટાઓ! બટ પરી એ લોકની કેલવણી ઉપર! ચાલો મરે, આપરા જેવા આબરદાર માણસોનું અહીંઆ કામ નથી, નહીતો તમારા હાલકાં ભેળંઓ ઉપર ખરાબ અસર થશે. કાંઈનાં કાંઈ અહીં ધસરાઈ આયાં ને!”

ત્યાંથી નીકલી બાળુનાં એક બીજા Restaurant માં બરાયાં, કે બ્યાં Band નાં સરોદો વચ્ચે, એક Stage ઉપર કાઠ પાંચ છ રૂપસુંદરીઓ ગાગરા ઉંચકી ઉંચકી ડાન્સ કરતી હતી, ત્યાં હમો ગોઠવાયાં. ડાન્સ ખલાસ થતાં, લોકોને તે બહુ પસંદ પડવે ‘Encore, once more’ કરીને તાલીઓ ફાડી હોલ ગમવી મુક્યો અને સાથે સાથે સોલુએબી ખુબ ગેલમાં આવી જઈ, વાહ બેટ બોત અચ્છી બળમ્, શીર જને દે’ કરીને જેમ પીટ માસ્તરો મોંઢામાં આંગલા ખોસી વીસલો મારે છે, તેમ તેણેબી કીધું. પણ કમનસીબે દુધએ પાછળથી આવી સપાટ સપાટ તેનો બરડો જાટકી કાઢ્યો. “કેમરે સોલુ, તુને એ મુઠ્ઠા ગોવેગરીઓએ બીનમલાહજબર્યે કપડે, ગાગરા ઉંચકી ઉંચકીને નાચ કીધા, તે તુને ધણું પસંદ પડ્યું, નહીં વાર? નહીં કાંય જીવાન દુકતાઓ આવા બીબીસ દેખાવોં જોઈને બીગડે! અબગડી તારે આંખે પાટા બાંધ. જણે કસામાં હોયજ નહીં તેમ ચીંગો મીંગો થઈને બેસી સાને રહ્યો! બધો વાંક આપરા પેલા સાથી (guide) ‘પોલ’ નો છે. બાહર નીકલો એકદમ અહીંથી, નહીતો તમો બધાંનો કુટુંબો કરી નાખશ.” પછી પોલને બે બોલ કહીં સંભલાવ્યા, “પોલ બાવા, મેહરબાની કરી શીરસી હમો લોકકુ અમ્હસા બીબીસ જગાકુ મત લેજના. સખ અમારા બચ્ચા લોક બીગડ જતા. કુછ મનમે ઝોછા મત લાના હકે?”

તે બીચારો કંઈ સમજ્યો નહીં, તેથી મને ડાસાંએ થું કહ્યું તે પુછના લાગ્યો, જેથી મેં ફેંક્યું, “aunty ને ડાન્સ ધણો મજ્યો અને તે માટે તારો એવણુ ધણો ધણો ઉપકાર માનેછ, અને એવા બીજા ધણા ડાન્સો જેવા એવણુ ધણા આતુર છે, ઇત્યાદી ઇત્યાદી.”

“Very kind, Merci beaucoup, Merci beaucoup!” કરીને હમ્મરમાંથી વાંકો વલી વલીને તે બોલ્યો.

“આવા, એ ગોરા કમ્બરમાંથી એટલો વાંકો વાંકો કાંચ થાયજ? તેં એને શું કહ્યું?”. ડુધએ ઈતિભરી અતલાવી.

“જે તમે એને કહ્યું, તેજ મેં એને સમજાવીને કહ્યું કે, ‘ડુધજીને ફરીથી એવા નાચો અતલાવતો નાં, એવણને એવું મુઠ્ઠલ પસંદ નથી.’” સેવકે તોલ્લો માર્યો.

“તારા પરથી બધી મરી જાઉંરે, મારો કેવો કહ્યાસરનો દીકરો છે! ધન્ય છે તારી જન્તીને! ખરેખર માંચ, દીકરા હોય તો એવાજ હોજો! આય તમેથી એઉ ચંડલો છેવની?” ડુધ, ફલુ અને સોલુ તરફ જોતાં બોલ્યાં.

આવી રીતે ફરહર કરતાં સહવાર પડી અને જે જગ્યા ઉપર અમારું એરોપ્લેન હતું, ત્યાં જઈ લાગ્યાં. બીજાં સધલાં passengers આવી પહોંચ્યાં અને એકાઠ કલાકમાં અમારું વીમાન બરલીન તરફ જવા ઉપડ્યું, કે ડુધએ પાછો પોતાનો બકબકારો શરૂ કર્યો, “ખરેખર માંચ વેલાત તે વેલાત અને હીન્દુસ્તાન તે હીન્દુસ્તાન! જાણે દોઝખખાનામાંથી બહેસ્તખાનામાં આંખાં હોયે તેવું બધું લાગેજ, હારે માય, હું કેવું ઇચ્છુજ કે હું વેલાતમાંજ જન્મી હોતે! બહેસ્તરે મારા ફરદુનજીને! બહેસ્તી જે આજે જીવતા હોતે તો બધું નોઈ કરીને કેવા મલકઈ મલકઈ જતે જો.”

મકરણ પ મું.

-----o-----

અંતે બરલીન અમો આવી પહોંચ્યા,
કુદાવી, પહાડ, પર્વત, પાણીનાં ખાખોઆં,
કુર્ધના ફેસ્તા ફજેતાથી મસાનનાં મુરહાંબી જગી ઉઠ્યાં,
ફલુ, સોલુ સાથે સેવકેબી માથે માથાં કુટ્યાં.

હીટલરની કમબખ્તીનો નખાયલો પાયો.

બરલીનમાં અમારી પધરામણી—સારી વધામણી—વખત જતાં
બણારો હમારી પટેટ રવાનની.

સાંજ પડતાં હમો લગભગ ૫ વાગતાને સુમારે જરમની આવી પહોંચ્યા, અને વીમાન ધીરે ધીરે નીચે ઉતરવા લાગ્યું અને જમીન ઉપર

ઉત્તરતાં કોણુ જાણે pilot એ શું જાણે કીધો, તે વીમાન મક્કમ રીતે જમીન સાથે અફડાયું, અને અંદર સર્વ passengers ફુટબોલ થઈ ગયાં. ફલીની નસકોરી ફુટી ગઈ, સોલુનું નાક છુંડઈ ગીયું, જીવણાંનો હાથ મોરચાઈ ગીયો, અને કુધ તો આખાં બેઠક ઉપરથી ઉછલી ઉપર સીલીંગ સાથે સખ્ખત રીતે અફડાયાં, અને સેવક તથા પેલા મારવાડા સીવાય બધાં ઉતારાઓને ઓછી વધતી ધગ થઈ હતી.

તુર્ત કું ડોસાં પાસે દોડી ગીયો અને જોયું તો એવણનાં માથાંમાંથી ધોધમાર લોહી વહેવા લાગ્યું. સોલુબી નાક પકડતો પકડતો ત્યાં મઢે દોડી આવ્યો અને બરફ અને કોલનવોટર માટે બધી દોડધામ થઈ રહી, અને અમારું વીમાન તો ગોચા જાણે ધરપીટાલમાં ફેરવાઈ ગયું. પેલો જડો સાહેબોબી ડોસાને પાટાપુટી બાંધવામાં તથા સારવાર કરવામાં મદદ લાગ્યો અને કુધએ પાછાં અસલ સુધ્ધીમાં આવતાં બકબકારો કીધો, “એ મુવો હાંકવાવાળો આંધરો ઉતો ? મુવાને જમીનબી દેખાઈ કે નહીં ? આમ બધાંઓનાં હાડકાં પાસરાં ધીલાં કીધાં અને ફવાદારનો ખરચ થયો, તે કોણુ એ હાંકનારનો બાપ બધેવી આપશે કે ? આખર કરે તે કાલા આદમી તે કાલા આદમીજ તો.”

“વરી એવણુ ક્યાં ગોરા આદમીના પેટના છે, કે ખીજાંને કાલા આદમી કરીને કહે છે ! આખર કરીને હીન્દુસ્તાની ને ફર હીન્દુસ્તાની ? વરી બોલતા નથી ત્યાં સુધી છેક જાસ્ટ જાય છે ?” ફલી મારી આગલ બબડ્યો.

“શું કરશું દીકરા ! એવણુને કોણુ કહે ને સમજાવે ! આપરાં નસીજમાં ભોગવવાનું તે ભોગવવાનુંજ તો ! ડોસાં કંઈ આપરું સાંભળવાનાં

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Poone: 24640

Grams: “Simplex”

ઉતાં ? પેલા કહે તેમ, ‘નહીં બોલ્યાનાં નવ યુષ્ઠ ને બોલ્યે તો શાય ખુન’ તેવો બધો અહીં હીસાબ છે. ચાલવા દેવ, જેમ ચાલે છે તેમ,” સેવકે ફલીને જરા આમ ઠડો પાડ્યો.

જેમ ઇસ્પીટાલમાંથી લુલા લંગડા બાહર પડેછ, તેમ અમો એકએક પછી એકએક તે વીમાનમાંથી બાહર નીકળ્યાં અને ત્યાં એકઠા થયલાં લોકો જાણે હમો કોણુ જનવરો હોઈએ, તેમ કુલમાં જેવા ડોળા કાઢી, હમો તરફ ટમર ટમર જોવા લાગ્યાં. મોટા પેટ તથા કઢાવર આંગનાં જરમનોને જોઈને અમારા લખા લેવાવા લાગ્યા, અને સોલુએ નીસાસો નાંખ્યો, “મંચા, આખ પીજતન જેવા અને કઢાવર આંગના લોકો વચ્ચે આપરે કેમ જીવી શકયું ? એક તો આપરે પરદેશી પડ્યાછ અને એમ કહેછ કે, જરમન લોકને હિન્દી લોક માટે જરાતરી સુગ હોયછ, તે રખે આપરે અહીં કામ ધધો શરૂ થયે, તે અગાઉ ગાંસરાં પોટલાં બાંધી આપુને પાનીયું લેવા કહે, તો આપરે શું થશે ?”

“જા, જા, છોકરી. તારામાં હિમ્મત નહીં હોય તો પાછો મુંબઇ ચાલી જા. તું રૂસ્તમ સોહરાબની તોખમનો થઇ આવી હીચકારી વાત કરે, એ મેં કદી નહીં માનેયું !” સેવકે જરા સોલુને જાટ્યો.

તે દેશના રીવાજ મુજબ, જેવા કોઇ પરદેશીએ જરમનીમાં પગ મુકે, યા તો કે છોડી જાય, તે વખતે ત્યાંની પોલીસ દરેક આસામીની ઝડતી લેતી હતી, તે મુજબ જેવાં હમો વીમાનમાંથી ઉતર્યા કે, ચાર પાંચ આદમીઓએ આવી હમારી ઝડતી લેવા માંડી. કુદ તો પોતાની સાથે લીધેલું થોડુંક ઝવેરાત કાઢી ચોરી યા લુટી નહીં જાય, ફરીને ચાલુ ઝોટીમાં લાઇને ફરતાં હોવાથી, જેવો એક આદમી કુદની ઝડતી લેવા સાર તેવજુની નજદીક આવી લાગ્યો, કે તુર્ત મારી હાથેજની રીત પ્રચાલે ફેંકયું.

“Eh Mister, in our religion it is a sin to touch a woman and if any person commits that crime, he is punished with death. You know well that—

A flower is to smell, but not to pluck,

A woman is to see, but not to touch.

આ મારી સુધ્યાણી ફલીલ અને બપટાથી પેલા આદમીએ ગંભીરપણે કુદની ઝડતી લેવાનું માંડી વાલ્યું અને જીવણાંની ઝડતી લેતાં તેને

DUKE'S

AERATED WATERS

UNRIVALLED

for

QUALITY

and

PURITY

For

*Provisions of all varieties,
Gifts, Stationery,
Patent Medicines,
and Dispensing Chemists &
Druggists.*

CALL AT

P E R R Y ' S

THE FIRM YOU CAN TRUST

PERRY & CO., LTD.

(ESTD. 1919.)

*Tram Terminus, Grant Road,
BOMBAY.*

Tel. Nos.:—
43491 & 42494

ધોત્તામાંથી મળ્યુત પકડ્યો. મરીબ ખીચારો જીવણો ! એ તો ગભરાતમાં શીકો ફર થઈ જતાં અને કહેવા લાગ્યો, “તમારે પગે પડતો છું, મંચી છે, અને આ છેતાનના હાથમહીથી છાડવો. ધોત્યું ખોત્યું છોરી નાંખજે, તો મારી આખર જાહે, અને ખીજી ધોત્યું હું કીકાથી લાવજ, અહુવે ! અમે મરીબ મનીખ પડ્યા, તો અમારાં મોટાંબાઈ માફક ઝોટીમાં તે છું સંતાડી રાખ્યે ?”

“તારું સત્તાનાજી જમ તારું જીવણા ! એ તું શું બહાટ કરી મરજ ? પેલો ગોરો સમજી જશે, તો મોઢાંબાઈને પકડી સીધો જલમાં જ પુરશે. ખુદા ખાતર તારામાં અકકલ નહીં હોય, તો મુગોજ મગરી મર,” મેં જીવણાંને ચેતવ્યો.

“માફ કરો છે, હવે ફરીથી એવી જુલ નહીં કરું. ઝોલા ગોરાને હમનવી અને છોરવો, નહીં તો મારાં બધરી છોકરાં આપલા વીનાના થઈ જાહે, અહુવે !” જીવણાએ ફરી પાછી આજીજી કીધી.

પેલો ગોરો જે હમારી ઝડતી લેતો હતો, તે તપાસપરથી માલમ પડ્યું કે, અમેરીકામાં જન્મ્યો હતો અને કઈક વરસો થયાં જરમન citizen બની police માં નોંધરી કરતો હતો. મેં તેને જીવણાંને નહીં હોરાન કરવા માટે સમજાવ્યો, તે ખીચારો કાંઈ અસરાફનો ફરજદ હોશે, તે જીવણાંને જતો મુક્યો. તેટલા વળી એક ખીજાએ આવી હમારો સામાન તપાસવા માંડ્યો, જે ઉપરથી ડોસાં છોડાયાં, “મરે બસ્તેગીઆઓ કહેવા શું માંગેજ ? જાણે એ લોકના બાપદાદાઓનું આપરે કંઈ લીધું ખાધું હોય, તેમ આપરો સામાન સાંતો તપાસવા નીકળ્યા ? જાણે આપરે બધાં ચોર અને એ મુવા સાહુકાર ! તમે ત્રણો જણાં એમ અડુખરાઓની માફક જોયા શું કરોજ ?”

“અરે કુપજી માય, એમાં એ ખીચારાનો શું વાંક ? એને તો એની ફરજ બજાવવાની. એમ તો આપરા દેશમાં કાંઈ નહીં પોલીસવાલાઓ જડતી લેતા ? લેવા દેવ એને, પોતાની મેરે ચાકશે.” મેં કુપને ઠંડા પાડ્યા.

સામાનની તપાસ લેતાં પેલા આદમીની નજર કેરીની ચટણીની ખાટલી ઉપર પડી અને અંદર શું હતું તે ફલીને પુછ્યું.

“ઓ ઇટસ કેરી કા ચટણી,” ફલીએ ખુલાસો કીધો.

“What do you mean by ચીટણી?” પેલાએ પાંચે સંજ્ઞા કીધી.

“Don't you know those sweet things which grow on the trees in India, what they call Indian mangoes and the whole thing is called Indian mangoes pickles,” સેવકે ખુલાસો કીધો.

“Oh, I love Indian mangoes,” કહીને પેલાએ ચીટણીની બાટલી બજવામાં સેરવી દીધી.

“અરે એ મુલાને કોઈ પુછે? જાણે એના બાપનો માલ હોય તેમ કેવી સફાઈથી પેલી બાટલી બજવામાં સેરવી દીધી. કંઈ નહીં મુલા, બાટલે પરીને બાળે, એવી અમારી ટુમકુ કદવા હય.” દુધને તેને આપ મારવા.

“Eh! Mister! What's that old woman grumbling about?” પેલા ગોરાએ આતુરતાથી મને પુછ્યું.

“About nothing Sir! On the contrary, she thanks you a lot for your generosity, and hopes that you will enjoy her pickles very much,” મેં તેને હું સમજાવ્યું.

“મરે મંચા, પેલા મુલા ગોરા તારા કાન ઉપર પડીને તુંને શું કહેતો'તો?” દુધને આતુરતાથી પુછ્યું.

“કંઈ નહીંરે દુધજી, એતો એમ કહેતો'તો કે તારાં દુધ, કંઈ પણ થોડું બોક્ષવાવાલાં, ખાનદાની અને પણાજ આખર ઈન્જનવાલાં છે.” મેં દુધને ચઢાવ્યાં.

“બાપેદાદે! એતો બાવા જેવાં માણસ તેવીજ વાત થાયતો! એંજ્યા, દુવા માંચ કે તારે નસીબે તુંને મારા જેવી ગરીબ, નમાની ને સદ્યુષ્ટી દુધ મળીછ,” ડોસાંએ પોતાની તારીફ કીધી.

“ખૂં છે દુધજી, બીલકુલ ખરું છે! એવાં દુધીં તો સગા બાપને નહીં મશે! ખુદા કેદાહરે અમારો છુટકારો કરશે,” સેવક મનસે બોલ્યા.

“શું કહ્યું બાવા, શું બોલ્યો?”

“અરે કંઈ નહીંરે દુધજી, એતો મારી હમેશની રીત મુજબ હું મન સાથે કંઈ બોલતો'તો,” દુધને મેં બતાવ્યાં.

પ્રાંતી પેલા ઝડતી લેનારા માણસે જાત જાતના વીચીર સવાલો પુછ્યા કે, “તમે પરણ્યાં કે કુવારાં? તમેને કંઈ છોકરાં ખરાંકે? ક્યાં સુધી અભ્યાસ કરીશો- કાંઈ રહેાછ- તમારી આવક કેટલી- મોટર ગાડી છે કે- ટ્રેલીફાન રાખોછ કે. સીનેમા નાટક કંઈ જોવછ કે, અને કેટલા, વીગેરે વીગેરે.”

આ સાંભળતાં ડેસાં હજની પડ્યાં, “મરે એ મુવો એવા સવાલો પુછનારો કોણ થાયછ? આપરા ધરખાર તથા ખાનગી વાતો જાણવાની એને કોણે સત્તા આપીછ? મુવો પોતાતુ ઘેરખાર કાંય નહીં તપાસી મરતો?”

ખખર કાઢતાં માલમ પડ્યું કે દેશના રીવાજ પ્રમાણે પરદેશીઓ જ્યારે જર્મનીમાં ફાપલ થતા, ત્યારે એવા સવાલો પુછવામાં આવતા હતા અને નહીં કે કેમ ખીજા કારણોસર.

સર્વ passengers એએ પોતે પોતાનો રસ્તો લીધો. અમે અમારે સાફ રેલવા માટે, કોઈ હોટેલ, યાત્રો કે ખાનગી મકાનની શોધમાં નીકળ્યાં. રસ્તામાં અમારાં ફેન્સી કપડાં તથા અમારા દેખાવો જોઇ, બધાં અંદર અંદર ઝુસ ઝુસ કરવા લાગ્યાં અને કેટલાંક તો અચરત થઈ હમો કોણ જાનવરો હોઈશું, તેમ હિપરથી નીચે વેર ટીકા ટીકાને બોપવા લાગ્યાં. એકતો હમારામાંથી કોઈનેથી જરમન ભાષા આવડતી નહીં હોવાથી, બધી મુસીબત પડવા લાગી, પણ બાજુમાંથી કોઈ પસાર થતો આદમી, કે જે થોડું બધું અંગ્રેજી જાણતો હતો, તેને પુછતાં નજદીકમાં એક મકાન બતાવ્યું, કે જેનો બધી, તેના મકાનમાં paying-guests તરીકે કોઈપણ ઉતારને રાખતો હતો. સરસામાન સાથે ત્યાં હમો જઈ પોહ્યાં, અને ધીરે રહીને એ તેનું બાલ્કન ઠોક્યું, કે કોઈ એક બતકા, ફેયરા, અગલી હેલ જેવા જણાતા આદમીએ બારણું ખોલી, પોતાની ભાષામાં કંઈ બબડ્યો ખરો! હમો તે ભાષા નહીં સમજી શકતા હોવાથી, તેણે ધરમાંથી ખીજા કોઈ આદમીને, ‘રડોન્ક’ ‘રડોન્ક’ કરીને બાંમ મારીને બોલાવ્યો. સારે નસીબે તે થોડું બધું અંગ્રેજી સમજતો હોવાથી, એ તેને હમો પાંચ જણને, તે મકાનમાં આશરો આપવાને વીનંતી કરી, અને તેણે પેલા બતકા સાથે કંઈ કાનમાં, તે ભોંકની જરમન ભાષામાં ઝૂસ ઝૂસ કરી સપલા સરસામાન સાથે અંદર લીધા.

“યા બધા તારી મહા! કાકર અહુરમહ તારો આશરો!” એમ મનમાં લેાલી, ૫ વધા અહુરેરીયો અને ૩ અરીમબહુ બાણીકરીહમો જમણે પડે તે મકાનમાં ફાપલ થયા, કે જે મકાન જરમનીના એક હાથોગી, હિપરોગી તથા

ધંધાદારી સહેર “એમન” ના એક અગત્યના રસ્તા ઉપર હતું, અને જેવા હમો દાખલ થયા, કે તે ઘેરઘણીએ અમોને ફેરવીને પોતાનું મકાન બતાવ્યું. તે ત્રણ ચોરડાનું હતું, જેમાં ઘેરઘણી, તેની એક કોકટ (કુંભી કોકટી નહીં હશે!) બેરી એક નાનું બાલક તથા તેનો પેલો નોકર ‘રોલ્ફ’ કરીને રહેતા હતા. એક રૂમમાં તે માટી બધ્ધર અને બાલક કરીને રહેતાં, બીજો રૂમ સીટીંગ અને ડાઇનીંગ રૂમ તરીકે વપડાતો, ત્રીજો રૂમ ખાલી હતો, કે જેમાં paying-guests એને રાખવામાં આવતા હતા. તે રૂમ નાનો હતો જે માત્ર બે બીજાણીની સગવડ સાથે બે આદમીને રહેવા લાયકનો હતો, જે રૂમના હમો પાસે રોજના રહેવા ખાવાના સુવા ઉઠવાના આશરે રૂ. ૫૦ માંચા, કે કુદરતી કાંડો ખીલી ગીયો, “લુ”ટો મુવાઓ લુટો! હમો પરદેશીઓને નહીં લુટસો, તો કાણુ બીજાને લુટવાના છેવ? જો જો તો ખરા, કે અહીં વેપાર ધંધો કરી, હમેબી તમો લોકને કેમ લુટયેછ તે! કેમ ખરું કે નહી, મંચા કલેમ?”

ન છુટકે હમો કબુલ થયાં અને પેલા રોલ્ફને હમો તરફ જતી લીધો અને તે રોલ્ફ અસલ રશીયાનો રહીશ હતો અને છેલ્લી લડાઇમાં એક કેદી તરીકે પકડાયો હતો, અને ત્યાર પછી તે કાયમનો જરમનીમાં settle થયો હતો. તે થોડું ધણું અંગ્રેજી જાણતો હોવાથી interpreter તથા guide તરીકે અમોને ધણો કામમાં આવ્યો. રોલ્ફ આગલ અમો શું કામ અને જરમની પધાર્યા હતાં, તે વીગતવારે બધું તેને કહી સંબલાવ્યું, અને તેણે હમોને સર્વ મદદ તથા સલાહ આપવાનું વચન આપ્યું.

એક બીજાણીમાં કુદરતી સુતાં અને બીજા બીજાણીમાં એકએક ઉપર તાંટયા ચઢાવી લાત મુકકીઓ મારી અમો સુતા, અને જીવણો તો જમીન ઉપર સેત્રજી પાંકરી સુતો. સહવારે રાખેતા મુજબ ઉઠી દાતન મોંદુ કરી ચાહ નાસ્તો લેવા બેઠાં. કમબખત ઘેરઘણી કાઠ ધણો ચીસો મારવાડી હોશે કે શું, તે એક નાલ્લી જેવી કીટલીમાં ચાહ, થોડુંક દુધ ખાંડ, ગણુત્રીની પાંઉની ચાર પાંચ કાની, થોડુંક માખણુ જેલી વીગેરે ટેબલ ઉપર મુકવામાં આવ્યું હતું, અને બાજુમાં એક ડીશની અંદર થોડુંક પોરીજ હતું, જેમાંથી થોડુંક કાઠી મેં કુદરતી પ્લેટમાં મુક્યું અને તે ખાવા જતાં અંદરથી એકાદ કસારૂં નીકળતાં કુદરતી પાછાં ઉખડ્યાં! “તું ખવરાવતો મરે એમનો એમ! એ મુવા તુંમ કયા ખવરાવતા છે? ઉરકો કીયા ‘પોરીજ’ બોલતા! મુવા બોલા જરકે

પૈસા લેતા, તે ક્યા કસારાં ખવડાવવા કે? અને ઇતના પાંઉ માખણમેથી બધા ક્યા ખાયમા ઝોર બચેગા? તમારા કરતાં તો અમારા મખખીયુસ મારવાડીઓ સારા? ઠીકરા મંચા, આપુને કેટ બીજે જવુંજ પડશે. અહીં રેહવામાં કંઈ શુકરવર વલવાનો નથી.”

નાસ્તો ખાઇ હમો રૂડોલ્ફ સાથે નવું ઘર તથા ધંધા માટે નવી જગ્યા શોધવા નીકળ્યાં. રસ્તામાં એકએક મારી જીમ કરડાવા માંડી, અને મને યાદ આવ્યું કે વચન મુજબ અમારી જરમનીમાં થયેલી પધરામણીના શુભ સમાચાર કુંવરને આપતાં જીલી ગયો, તેથી ત્યાં નજદીકમા કોઈ એક ટેલીગ્રાફ ઓફીસમાં જઈ નીચે મુજબ તાર કીધો:—

“Arrived safe and sound in a German town ‘Bremen’ along the river Rhine right down! Love”

Munchi.

ફરતાં ફરતાં હમો તેજ રસ્તામાં દેખાતાં એક ખાલી મકાન આમલ આવી લાગ્યાં, જે મકાનનો ધણી બાજુનીજ બીલડીંગમાં રહેતો હતો, અને તે કોઇ રૂડોલ્ફનો મીત્ર હોવાથી, રૂડોલ્ફ પોતાનો લાગવગ લગાડી, તે મકાન કે જેમાં માત્ર ત્રણ ઝોરડા હતા, તે સસ્તામાં વગર પાગડીએ ભાડે અપાવ્યું, અને નજદીકમાં તેજ બજારની એક ખાલી દુકાન હતી. તે પશુ અમોને વગર પાગડીએ અપાવી, અને હમો પરદેશી હોવાથી ભાડાં માટે રૂડોલ્ફ guarantee થયો, અને રૂડોલ્ફને મોટી લાલચ આપી અમારી સાથે લઈ લીધો, અને તેણે મોટી ખુશી સાથે હમારી ઓફર કબુલ રાખી, જે માટે હમો ખુશનો આભાર માનવા લાગ્યાં.

આવી રીતે હમો હમારી નવી જગ્યાએ જઈને ફરીક્ષમ થયાં અને યુસ્તાફ મહીનાના આસ્તાદ રોજ પેલી હમારી ‘Indian curios’ ની દુકાનનું

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Phone: 24640

Grams: “Simplex”

મુરતખી કીધું. ફલી, સોલુ તથા હું નાવર થયલા હોવાથી જસનની પવીત્ર કીમા કીધી, જે નીહાલવા રડોલ્ફનું કુટુંબ તથા તેના મીત્રો ત્યાં પધાર્યા હતાં, અને ઘણો interest લઇ બધું જોતા હતાં, અને કુટુંબે ત્યાં હાજર રહેલાં સર્વ જણને દારમ તથા દરાનની ચાસણી કરાવી સારી શરૂઆત કીધી. કમુરીઓસમાં તો હમો પાંચે જણાનાં ફાટાઓ, ઘાટપોટની ઇન્જરો, કુધને હાથે ભરેલી કોરો, પાણીના અચાર, કેરીની ચટણી, ટપકીર, ગાંધીજીનો રેડીઓ, વીગેરે વેચવા સારૂ ખુલ્લી દુકાનમાં મુક્યાં. ‘counter’ ઉપર સેવક બ્રેક્ક, Master of ceremonies તરીકે ડોસાંને નેમ્યાં, સોલુ તથા ફલીને વેચાણ ઉપર રાખ્યા, અને જીવણાને parcel ઓ બાંધવા તથા દુકાન સાફસુફ રાખવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું, અને ઓલા રડોલ્ફને all round manager તથા કેનત્રાસર તરીકે નેમ્યો, પંદર દિવસની અંદર તો હમોએ લગભગ પાંચ હજારનો વકરો કીધો, જેથી કુધ જેલમાં આવી જઇ બોલ્યાં, “મરે મુવાઓને કેવા બનાવ્યા! આપરે મુબઈમાં હોતે તો પાંચ દોઢ્યા નહીં જોતે. મરે કહેજે જરમન લોકો ઘણા બાહોશ ને ચંચલ, પણ મારા મત મુજબ તો પેહલા નંબરના ગધેડાઓ છે! લુટો, જેટલું લુટાય તેટલું લુટો. ને મંચુ દીકરા, તું અખઘડી કુંવર ઉપર તાર કરીને કહે કે, મારી બધી વધીસધી જીન્ની ફાટીતુડી સારીઓ, તથા આપરાં ઘેરમાં વધ્યોસધ્યો જરીપુરાનનો સામાન વીગેરે ખતતી કિતાવલે મોકલી આપે, અને ફલી ને સોલુ તમેબી તેજ મુજબ કરો. વેકો તો બેડું—

લુટાય તેટલું લુટો, દિવસ આજ તમારો છે.

ખરેખર બાપુ, બખતાવર આજ દહારો છે.

લુટી લેવો, તમારાથી થાય એટલી લુટ

ફરીમલસે નહીં, આવી તમને કદી છુટ.

આવા હમારા ધીકતા ધંધાની ખુશાલીમાં કુટુંબે ફજોતા, આઈ મીન ફરેસ્તા કરાવ્યા, અને આજીબાજી બધે ચાશણી વેંહચી. એમ તો ડોસાં મારાં મુધરેલા વિચારના હતાં અને બણાયલુ કીધેલું કોઈ જાત પરજાત, ચાતો કે દરવનખી ખાય, તે માટે એવણને જરાખી વાંધો નહીં હતો. (ઝીનુની પારસીઓ, પ્લીઝ, વરી ખુદા ખાતર excite ના થતા!) એવણને મેં એમ નહીં કરવા ઘણીખી વખત સમજાવ્યાં, તો વરી ઉપરથી મને બે બોલ કહી સમજાવતાં, “ચુપ મુવા! તુને કોણે પુછ્યું? એમાં તમે નાસ્તાં બચ્યાંઓ શું સમજે?”

ત્યાંનાં લોકો તો કોઇ ધણાં વીચીત્ર આદમીઓ લાગતાં. પાણીને બદલે એ લોક ચાલુ ખીર પીતાં, જે મેં દુધને પીવાને ઓફર કરી, તો થોડો ચાખતાં ફફડ્યાં, “એ લોક પીતા મરે એમના એમ! રંગમા ને દેખાવમાં તો જાણે નરો આપરો તરો! એનાં કરતાં તો આપરાં ગામઠી મોવરાંને સો બલાઈ!”

એ લોકોનો ખોરાક અમને માફક નહીં આવવાથી દુધજી પોતાને હાથે હમારે સારૂ પારસી ખોરાક રાંધતાં અને રૂડોલ્ફને તે ધણો માફક આવવાથી, તે ખુશી ખુશી થઇને ખાતો, અને ધીરે ધીરે રહીને દુધએ, એ બધી વાણીઓ, જેવી કે ધાનશાક, કવાળ, મચ્છીના કરી ચાવણ, દોધીમાં ગ્રાસ, વીજેરે પક્ષવી, અમારી દુકાનમાં વેચવાનું શરૂ કરી, અને લોકોને ધણું પસંદ પડવે, દુધ પાસે કોઈ પણ ભોગે ‘રેસીપી’ આપવાને બહુ દબાણ કરતાં, ત્યારે ડોસાં બે હાથ જેડી ખુલ્લું ના કેહતાં, “ક્યા વાત લાયા! તુમ મુવા ચોર લોકો શીખી જાવો, પછી અમારા પારસીઓનું શું થાય?”

દુધના આવાં સખાવતી જીગર માટે અમો જ્ઞાપાશી તથા મુખ્યારક્ષાદી આપતા, તેમ તેમ એવણુ ધણાં ખુશી થતાં. જેતજેતામાં હમોએ મંઝાવેલો વધારાનો ભાંગોતુટો સામાન આવી લાગયો, અને જરમન સરકારના કાયદા મુજબ કોઈ પણ આદમીથી, કંઈ પણ સામાન import થઈ શકે નહીં, પણ રૂડોલ્ફ પોતાનો લાગવગ લગાડી, મોટા ઓધેદારોના હાથો દબાવી, વમર ડ્યુટીએ બધો સરસામાન પાસ કરાવ્યો, જે હમો બધો વેચી સાટી, નીહાલ નીહાલ થઈ ગયા.

નામ મારું મંચેરશાહ, છું હું પારસી એક વફાદાર,
ખરૂં કહું સેવક છે, મોટા ખાનદાની દેવાદાર.
નસીબ ફર્યું છે મારું, બન્યો છ હવે હું માલદાર,
આજે ખીચડી પાટ્યો, તો કાલે ખાઇસ મોરું ધાનદાર.

ધંધાની મ્હોંકાણુને લઇને હમો સહવારથી સાંજ બહુ રોકાયલા રહેતા, અને ફરસુદનો ટાઇમ મલે તે ફક્ત રાતના ખાધા પછી, તે મુજબ એક દિવસ, રાતના ખાઈ પી હમો ફરવા ચાલતાં નીકળ્યાં. રસ્તામાં પસાર થતાં કોઈ એક આસામીથી જીલ્લામાં દુધને ધણો લાગ્યો કે શું, તો તે ખીચારાને આરો ઉબો લઈ નાંખ્યો, “તું મરે મુવો આંધરો એમ નો એમ! અમેરે જઈસા જેહે જેહે બજુનાર પવીત્ર ખાઈકા આંગકુ અથડતા તુમકુ શરમ

નહીં આયા? અમેરા નાન ભાગા ઉસ્કા પાપ તુમેરા માથે. મરે મુઝા ઉખ-
રાઓની માફક ઉમા રહી જોયા શું કરોજી? પકરો એ મુઝા બદમાશની પુઠા!”

High authority તરફથી મહેત્તા હુકમને તાબે થઈ સોલુ, ફલુ, જીવણો અને હું કરીને તે આસામીની પુઠે જઈ, તેને જમીન ઉપર પટકી, મેડીપાક જમાડી, તેને લોહીચુકાણુ કરી મુક્યો, અને સાથે સાથે ત્યાંથી પસાર થતા રાહદારીઓએથી, કંઈ પણ જોયા જાણ્યા કે ખખર કાઢ્યા વગર તે ખીચારાને ચુંડીપાક જમાડવામાં હમોને મદદ કીધી, જેથી કુધએ જરા રતી તેની દયા ખાધી, “કોઈ જુરાંઓના હાથ ભાંગે! તે ખીચારા કોઈ નીર્દોષ આદમીને મારી કરી તેનો જીકો કરી નાખ્યો, મરીબ ખીચારો લુચ્ચો ચોર! એમ તે કાઢને માસ્વાનો હોય!”

જાણે કંઈ બન્યું જ નહીં હોય, તેમ ત્યાંથી હમો ચાલી ગયાં, અને બાજુમાં ઉભેલી એક બસમાં ચઢી બેઠાં. બસ આખી ચીકાર ભરેલી હતી, અને એક નાનો બાજત, કે જેની ઉપર કોઈ એક ભેંસ જેવો જડો આદમી બેઠો હતો, તેની બરોબર પાસે એક સીટ ખાલી હતી, ત્યાં ડોસાંને બેસાડયાં, અને બસ ચાલવા માંડી. પેલો જડો આદમી તો બેઠો બેઠો કરારે ચીરટ પીતો પીતો ધુમાડો કાઢવા લાગ્યો. કુધએ તે ચીરટ તેનાં મોઢામાંથી બેચી કાઢી બારીએથી બહાર ફેંકી દઈ, તેને ગાલગલોચથી ઘોઈ નાંખ્યો. “મુઝા બેશર્મ મરધા! કોણુકી રજથી તુંમ બાધ આદમીકી જગા ઉપર બેઠા? બેઠા તો બેઠા, ને વરી ઉપરથી ખીરી કુંક કર, અમેરા આંગ ઉપર ધુમાડો ઉડારતા. અમેરા ધર્મકા કુછ ખ્યાલખી નહીં કીયા!” અને પછી સોલુ તરફ કરીને બોલ્યાં, “સોલુ, આય મુવા ભેંસને જોયો કે? મુવો ખાધ ખાધ ને કેવો પારા જેવો થયોજી તે! મુવાને કાપ્યે તો અધું મુંબઈ જમે! આય તમે લોકોખી સુકા લેવટા જેવા સોહરાયલા સુકાયલા છેવની!”

પેલોં સાહેબો તો મોટા કુલ્યાં જેવા ડોળા કકરાવી હમોને ગુરકવા લાગ્યો, અને વધુ કંઈ માઠો બનાવ બને નહીં, કરીને જેવી બસ ઉભી, તેવાજ બસ fare ચુકવ્યા વગર, અમે નીચે ઉતરી પડ્યાં, અને ઘર તરફનો રસ્તો લીધો.

સહવારના ઉડી અમે અમદાવાદી આવજની દાંબલીથી દાંત ધસતા ઓટલા ઉપર પડ્યા હતા, તેટલાં મારા હાથમાં ‘એર મેન્’માં આવેલું મારે નામતું કાગલ મુક્યું. કાગલ જોતાંજ, પગ પાસે મોટો જેવો બોમ્બ પુટ્યો હોય, એવા ગભરાતથી હું ચોક્યો, કેમ જે સરનામા ઉપર નજર ફેંકતા,

NANUBHAI

JEWELLERS

115, ESPLANADE, ROAD FORT, BOMBAY. 'PHONE: 27900

STYLE—

VALUE—

AND QUALITY

ARE ALWAYS CONSTANT.

YOUR EYES WILL SPARKLE
WHEN THEY SEE
THE LOVELY COLOUR RANGE IN
NINON GEORGETTE & CREPE SAREES

available at

**Evans Fraser & Co.,
(India) Ltd.**

FORT HOUSE, HORNBY ROAD,
FORT, BOMBAY 1.

Manufactured by

New Era Textile Mills Ltd.

Bombay 16.

કાગડાનું છેર પડ્યું હોય તેવા પોહલા ને જાડા અક્ષરો, મારી ક્લેન્નની કટકી, અને આંટરમાંની દુકડી (પીસ ઓફ માઈ લીવર) કુંવરનાજ હોશે, એમ મને કંઈક લાગ્યું. બનતી ઉતાવલે મેં તે કાગલ ખોલી નીચે મુજબ વાંચ્યું:—

“મારા નેકનામ, કદરદાન, હેતવંતા બકરાની ક્લેન્નના કટકા મંચા,

જોકે તમે જીભડે, તમારી ઉપરથી બધી મરી મરી જાઉં, કે જરમની તરફ ધસડાઈ તથાઈ જવાનેથી ચચાર મહીનાઓ પસાર થયાછ, પણ હજી તમે ભરતેગીઆ બેશર્મ એકલપેતા પારસી તરફથી જીહાઈએ મને એક કાલો હરફથી મલ્યો નથી, તે માટે તમારે શરમધને નીચી મુડીએ ચાલવું જોઈએ! બત પરી તમારી કેલવણી ઉપર! ખરેખર તમારુંબી જીગર છે, જાણે કાચબાનું કોટલું! મને જો પેહલેથીજ ખબર હોતે તો કદીબી હું તમારી સાથે પરણતે નહીં. મારા માયબાપેબી મને કાંહની કાંહ ફસાવી! પરણેતર તરફની તમારી આવી લાગણી? હું પરી તમારા આવાં જીવતર ઉપર! મારા ઉપર દર મહીને ખોબા ભરીને ધરખરચ માટે પૈસા મોકલવાના હતા, તે ક્યાં દટાઈ રહયાછ? હજી સુધી મને એક પાઈબી મલી નથી, તે હવે હું ખાઉં કરડું કોણુને? તમારી માય માસીને કે? ખચ્ચીતજ, પેલા કહે તેમ, તમે માટી નથી, પણ કચરાની પાંટી છેવ. એવું કરવા ખાતરજ તમે મને અહીં વાપર વખાતી નાંખી ગીયાછ, નહીં વાઈ? ખુદા તમારુંબી શું બલું કરશે, કેઠેના જીહા લુચ્ચા પારસી? બીજું પેલો તમારો માયલો હીચકારો અફેણાંતી બરણી જેવો નીંદાખોર સીપલો સગો ફલી જાંબુસરીયો (આખા થું!) કેમ છે? હજી મુવો જીવેછ કે? એ મુવો દોજખી દેવ, નાપાક સહેતાન, ચંડાલની ખૈરીબી એને નામની રોજ પોક મુકેછ! તમેનેબી બીજો કોઈ સગો મલ્યો કે નહીં? માટે જેવ, મંચેરશાહ, હું તમેને આ લખી છેલ્લો ultimatum આપુંછ કે, જો આજથી લગભગ ૨૩ા કલાકમાં ધરખરચ માટે મારા ઉપર પૈસા પેલા કાંડાભાતી રમાલમાં પેક કરીને નથી મોકલ્યા, તો હું ન છુટકે અને મારી રાજપુશાથી, અત્રેની કોર્ટમાં જઈ, તમારી ઉપર બરણપોશણુની ફરીયાદી માંડી, ઠોડીને તમારી પાસે, ને નહીંતો તમારા સગા બાપ પાસે પૈસા લેવજ, ને બે દુ બાવીસ વખત લેવજ, તોજ હું તમારી એકપુરી, હેતવંતી ને કદરવંતી (?) કુંવર. ચાલો હવે તમારું આવી બન્યુંછ, એમ સમજી મોત ચેતીને ચાલજો, અને થોડે લખવે ધણું સમજી મરજો—

લી૦

તમારી હમેશની તબલલી, હીણાલી,
કુંબારી કુંવર”

કપાલે ચીલ્લો ચઢાવી મને કાગલ વાંચતો જોઈ ક્રુષ્ણએ પુછ્યું “ મંચા, એ કુંવર શું લખેછ ? બધી ખબર સારી તો છેની ? ”

“ હારે ક્રુષ્ણ, ખબર તો બધી સારી (ફકટ મોતના સમાચારજ છે.) એતો ખીચારી આપરા વગર જુરી જુરી જાયછ, ને લખેછ કે, કોઈ વખત એને એવું થાયછ કે, ઓય દેતીકે બારીએથી નખાવી દે. કહેછ કે પાસેના આપરા મોખેદ દારબદારને તાંહ ૭૫ મેં વરસે પહેલવેહલો બુચો આયોછ, તે દારબદારએ ખુશાલીમાં બારણે ઢાલીઓ ખેસાડી, આખે મોહલે જલેખી વેંહચી ઈત્યાદી ઈત્યાદી,” સેવકે ફેંક્યું.

“ મરેરે ! મરેરે ! એ દારબદારનેખી કોઈ પુછે ? આએ ઉમરે તે કંઈ એવું કરવાનું હોય ! હારે માય, જેનો હોય તેનો જીવતો રહે ! ને મંચેરશાહ, તમેખી છેવની ? આ ઉપરથી કંઈ ધડો ક્ષેશો કે ? ગરીબ ખીચારી કુંવર ! મરે મને એની બહુ દયા આવેછ. રખેને કંઈ નવું જીવું કરી, આપુને આપડામાં નાંખે, ને જો તેમજ થશે, તો મરે મચા, તારે શું થશે ? ”

“ વરી શું થશે ! સેવક રંડાશે ! બધાનાંજ નસીબમાં કંઈ રંડાવાનું હોયજ ! થોડાનાજ નસીબમાં બે બધરીઓનું સુખ જોવાનું હોયછ ! ” સેવકે જરા ઉમેર્યું.

‘ મારા ઘેર ઉપરથી બધું એવારી નાંખ્યુંરે ! રંડાય, ને બે બધરીનું સુખ જોય તારો દુશ્મન ! ચાંદરાત જેવા સારા સપોરમે દાહડે, એવી અવર વાણી કાઢતાં તુંને કંઈ લાજ શરમ નહીં આવતી કે ! મરે કંઈ એવું થાયછ, કે ઓય જુરાના કાંત તોડી નાખું, ” ક્રુષ્ણ મારા ઉપર છેડાયાં.

હજી તો કાગલ બંધ કરી કુંવર તથા ક્રુષ્ણને નામની સરસવતી બણું, તેટલાં મારો સગો ફલીખી મને કેહવા લાગયો કે, એની પેલી માઝનદ્રાન બૈરી પીલધ તરફથી, એનેખી એક લાંબુલચ, ધાકધમકી તથા બદામ દરાખ અને મીઠાં મરીથી ભરેલું, ‘લવ લેટર’ મળ્યું હતું, જે માટે અમો ઉંડા વીચારમાં પડ્યા, અને દશ મીનીટની બાંબુના ચાંબલા જેટલી મજબુત કોનફરનસ (કે જેમાં હમે ફલી તથા જીવજીનેખી સામેલ કીધા) ભરી, એજ જીજીની બૈરીઓને નામની પટેટ બણી દરાવ કીધો કે, એ લોકના નામ ઉપર ધુર નાખીને આસરે લગભગ ત્રીસ, ત્રીસ, રૂપીઆની ધરખમ રકમ, વેસ્ત-પેપર બાસ્કીટમાં પેક કરી, અંદર રહી કાગલો ભરી પારસલથી મોકલી આપવી, અને તે માટે અમારા નોકર જીવજીને બધો પાક્કો બંદોબસ્ત કરવાનો હુકમ કીધો. લેતાં ખાતાની અવસ્થા તપ્પી.

કેમ શું ધાર્યું ? અમારા જેવા હેતવંતા, કદરવંતા માટીઓતો આય કુન્યામાં ધણાજ યોગ્ય હોશે.

પેલા હમારા ગાઈડ રૂઝલેફે, અમોને જરમનીનો છેલ્લી લગાઈ તથા તે પછીનો ધણો જાણવાજોગ ઇતીહાસ કહી સંભલાવ્યો, જે હમોએ નાકના નસકોરાં ફફરાતી, તથા કાનો ઉભા કરી સાંભલવા માંડતાં અમારા પેટમાં ધુજરાં છુટવા માંડ્યા, અને વધુ ઉડાણમાં જતાં રૂઝલેફે અમોને જણાવ્યું કે, હાલને કાજ જરમનીનો રાજ કારભાર ‘નાટઝી’ નામની એક પાર્ટીના હાથમાં હતો, કે જેનો મુખી હેર એડોલ્ફ હીટલર હતો, જેને અત્રેના જરમનો તાજ વગરનો રાજની ઉપમાં આપતા હતા. કુદને ચટપટ થતાં મને પુછ્યું, “મરે મંચા, એ રૂઝલેફે કંઈ નાટઝી નાટઝી, કરીને બોલ્યો તેનો અર્થ શું?”

મારી જાણે બલા કે ‘નાટઝી’ નો મીનીંગ શું! પણ ડોસાંને કંઈબી જવાબ આપવો તો જોઈએ, એમ ધારી મેં ફેક્યું, “જોવતી માયજી, જેમ આપરા પારસીઓમાં ભગરીયા ને કકરયા, બેહદીન ને અથોરનાન છેની, તેમ એ લોકમાંબી ‘નાટઝી’ કરીને એક મુખ્ય ટોલો છે. ખુદા ખાતર તમે રૂઝલેફેને આગલ ચલાવવા દેવ, ને વચમાં ટકટક કરી એ બીચારાને હરકત ના કરો.”

રૂઝલેફે આગલ ચલાવતાં હમોને જણાવ્યું કે હીટલર એક ધણોજ ખરાબ જાતનો ધાટકી, પ્રપંચી, તુમાખી, બીનજોખમદાર આદમી હતો, અને જરમન લોકો ખાસ કરીને યાહુદીઓ તેમજ પરદેશીઓને એ ધણુંજ ખરાબ treatment આપી, તે લોક ઉપર ધણોજ જુલમ તથા સીતમ પાડતો હતો. આ સમાચાર સાંભલતાં અમારા પાછલા બાર ધપકવા માંડ્યાં. આગલ ચાલતાં રૂઝલેફે બોલ્યો કે, જેવો એક જરમન subject યાતો કે તાંહનો રહીશ ૧૪

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Poone: 24640

Grams: “Simplex”

વરસની ઉમરમાં આવતો, કે તેને ફરજિયાત લશ્કરી ટ્રેનીંગ લેવી પડતી હતી. આ સાંભલતાં ફલી બોલ્યો. “મારયા ઠાર મંચા દીકરા! એમજ સમજ કે આપણે હવે આવી બન્યું છા! કાંઈનાં કાંઈ અહીં ધસરાઈ આયાં! જેવાં આપણાં બાગેલાં તુટેલાં નસીયા! હું ધાંડું કે, જલદીથી આપરી બધરીઓ વિધવા થશે. Lucky girls, indeed!!”

ક્રુષ્ કે જેવણુ આટલો વખત ગુપચુપ બેસી રહયા હતાં, તેવણુ ધીરજ ખુટી જવાથી મારા ઉપર ઉલટી પડયાં, “કેમરે મંચા, આય રડોલ્ફે બહું કહ્યું તે સાંભલ્યું કે? તું લાવતો જતો મરે એમનો એમ, ને તારે ખાનુ ખરાબ થાયરે તારે!”

“શું જે ક્રુષ્, જરા રતી ધીરજ તો રાખો! એમ શું જરા જરામાં આંગ ઉપર આવોછ? મેં થોડાં તમોને અમારી સાથે આવવા કહ્યું તમારી રાજખુશીથી તમે આયાં, તેમા મારો શું વાંક?” સેવકે તાપસી પુરી.

આ વાહવીવાહ અમારી દુકાનનાં દરવાજા ઉપર ચાલતો હતો, તેટલાં કોઇ એક કદાવર આંગ અને મજબુત ખાંધાનો મોટા પેટવાલો આદમી અમારી દુકાનમાં દાખલ થયો, અને તેને જોતાં રડોલ્ફે ‘હાઇ હીટલર’ કરીને, જેમ આપણા મુખ્યના સીપાઇઓ, હાથ ઉંચો કરીને traffic control કરે છે, તેમ સલામી આપી, જેનો જવાબ આ આસામીએથી હાથ ઉંચો કરી ‘હાઇ હીટલર’ કરીને આપ્યો. હમો સર્વ આ દેખાવ જોઇ અચંબો પામ્યા, અને પેલો આસામી જરા આમ તેમ નજર કરે, તેટલાં રડોલ્ફે, મારા કાન ઉપર પડી મને ખબર આપી કે, તે આસામી કોઇજ નહીં પણ, જરમનીની પેલી ‘નાટ્રી’ પાર્ટીનો એ સભ્ય તથા જરમનીની આખી લશ્કરી ફાજનો તે મોટામાં મોટો ઓફીસર યાને શીલ્ડ-મારશલ ‘ગોએરીંગ’ હતો, અને આખર ઇજ્જતથી જેમ એણે સલામી આપી હતી, તેમ હમો સર્વ જણે આપવી.

ફરતાં ફરતાં તે કમખખત ગોએરીંગ મારી આગલ આવી લાગ્યો, કે તુર્ત મેં હાથ ઉંચા ઉંચકી ‘હાઇ હીટલર’ કરીને તેને સલામી આપી, જેનો જવાબ ગોએરીંગે તેજ મુજબ આપતાં ડોસાં બખાલ્યાં, “મરે પણ તુ કાંય બીજાઓની સાથે તારા ડોલા બારીને પોરા કરેછ! હાય હીટલર! હાય હીટલર! શું કરી મરેછ? શું હીટલર બીટલર ગુજર પામ્યોછ કે?”

મેં ક્રુષ્ના કાન ઉપર પડી સમજાવ્યાં કે તે જરમન લશ્કરનો સેનાધીપતી ગોએરીંગ હતો અને જે કંઈ આપરે વધારે કું કાં કરશું, તો અચખચ

આમરે બધાંને ડબ્બો ઉડારી મુકશે. જે સાંભણતાં ડોસાં ગભરાયાં “બાવા ફલી, સોલુ, મંચા, ખુદા ખાતર એ મુવા બેંસ સાથે સ્થાન સત્તુકાઇથી વર્તજે, નહીંતો એ મુવો આપરી દુકાન જપત કરી આપુને બધાંને તોપને ગોલે ઉડારી મુકશે, અને તેમ કરતાં એને કોણ અટકાવવાનું છે? મનમાં યથા અહુવેરીઓ ભણીયા કરો મરે!”

“ખુદા ખાતર તસમએળી ખુસમખ સંભાલજે હંકે! નહીંતો આપરે બસમધાનું એસમટલો ઉઠયાણું, અહીં થસમઇ જશે,” મેં ડોસાંને અસતમ પસતમ બાશામાં સલાહ આપી.

ગોઝેરીંગને ચટપટ થવાથી, ખટપટ કરતાં મને પુછવા ભાગ્યે કે, અમો કોણ હતા અને અત્રે શું કામ આવ્યાં હતા? મેં મારી હમેશની રીત પ્રમાણે ચાલાકી વાપડી, જેમ મોંઢાંમાં આવ્યું તેમ ફેંકવા માંડ્યું, કે સેવકનું નામ

મેજર મથેરશાહ માઈડીયર એન્ડ એસાઈ પીઅર,

D. S. O., V. C., etc., etc.

મેજર મંચેરશાહ માધડીઅર હતું, અને એક વખતની વાત ઉપર હીંદુસ્તાનની વરલ્લ ફેમસ જાણીતી લશ્કરી ટુકડી ખીલકુલ ‘હીંદુસ્તાની’ રેજીમેન્ટનો હતું એક મોટો અમલદાર હતો, અને છેલ્લી લડાઇ બંધ પડીયા પછી મુંબઈમાં જાતજાતના અચારો તથા શેરડીનો સરકો વેચતો હતો, પણ ધધો બાંગી પડવાથી અત્રે જરમની આવી નવી જાતનો વેપાર કરવાનું ચાલુ કરીધું, અને મને મદદ કરવા સાર મારા મીત્રોને સાથે લાવ્યો હતો.

પછી મારા કઝીન ફલીની ઓલખાણ કરાવતાં મેં કહ્યું, “શીલ્ડ-મારશલ સાહેબ, અલવ મી ટુ ઇન્ટ્રોડ્યુસ યુ ટુ માઈ ખીલવેડ સગા, યાને માર્ઈ મમ્મીસ બહેનકા છોકરા, કર્નલ ફલી, ઉર્ફે ફ્રાઈ જયુસરીયા. હી વોઝ એક વખતકી ખાત ઉપર લેફ્ટનન્ટ કમાન્ડર ઇન ધી પીધારીસ રીજીમીન્ટ એન્ડ એ direct descendent ઓફ our પેહલવાનસ રસતમ એન્ડ સોરાબ. હી હીઝ વેરી યુઝ એટ રેસલીંગ, બોક્સીંગ, સુટીંગ, એન્ડ એ વેરી ક્લેવર accountant, એન્ડ હી ઓલસો હેઝ કમ હીઅર ટુ ડુ નોવેલટી એક્સેલસીયર બીઝનેસ વીથ મી.”

“Fehr Zeyr gut goot? Very good! Very good! બોલી ‘હાય હીટલર’ કરીને સલામી આપતાં, જેમ પહાણો ઇંદ ઉપર એકમેકને બગલગીરી કરે છે તેમ ફલીને કીધી, અને તેને ગોલ ફેરવીને ઉંચકીને ખીજ બાજુ ફેંકી દીધો, અને હાડકાં પાસરાં દાખતાં ફલીએ ‘હાય હીટલર’ કરીને વલતી સલામી આપી એ પગ ઉપર ઉભો થયો. આ દેખાવ જોતાં કુછનું ક્યાની લોહી ઉશકેરાઈ આવતાં બોલ્યાં, “મરે એ મુવા મેડને એકાએક શું થયું? ખીયારા મારા ગરીબ બચ્ચાંને એમ ઉંચકીને ડુટગોલની કાની ફેંકી કાંચ દીધો હોશે? મુવાને કોઈ પુછનાર છે કે નહીં? આજે ફલી સાથે ઘેલાં કાઠયાં, તો કાલે ઉડીને આપરી સાથેખી એમજ કશો! મુવાઓના આંગમાં એટલું બધું જોર કાંઠથી આવતું હોશે?”

પછી જરા સોલુ સાથે introduce કરીધો, “હેર ગોઅેરીંગ! this gentleman is our Parsi champion wrestler, હેર સોલુ સેંડો, કઝીન ઓફ ગુસ્તાદ ગેંડો, એન્ડ હી વુડ લવ ટુ wrestle with any German Sandow.”

“Gut, freut mit Lehr, ihre bekanntschft zu machen,” ગોઅેરીંગે જવાબ આપ્યો.

“એ નાતરેગીઓ એની બાજામાં એ બધું શું બકી ગીયો, કંઈ સમજ પડે? આપુને કંઈ ખરાબ જાતની ગાર તો નથી દીધી ને?” કુમ્મએ તાપસી પુરી.

રૂડોલ્ફ એનો તરજુમો કરીને અમોને સમજાવ્યાં કે, સોલુને મલવાથી એને ઘણો આનંદ થયો છે, અને રૂડોલ્ફ કંઈ વધુ બોલવા જાય, તેટલાં ગોઅરીગે સોલુનો હાથ shake-hands માં લેતો હોય તેમ પકડી એક પેચ આપી, જમીન ઉપર ચટ્ટોપાટ ફેંકી દીધો. ખીયારા સોલુએ તો પડ્યો પડ્યો ‘હાઈ હીટલર’ કરીને હાથ ઉંચો કરીજ રાખ્યો. “કેમ દીકરા સોલુ, શું ધારયું? ફરીથી ફેંકું કરતો નાં, નહીં તો પાછો પુટબોલ થઈ જશે! એ તારી હુસ્પારી નખળા પોચ્યાઓ આગળ ચાલે, ને નહીં કે આવા પીલતન આદમીઓ આગળ!” સેવકે કહ્યું.

ગોઅરીગ તો જાણે એના બાવાના બાગમાં આવ્યો હોય, તેમ દુકાનમાંથી બધું ઉંચકી ઉંચકીને જોવા લાગ્યો અને કવાચ, ચપટાં, પોપટજી, જેબી હાથમાં આવ્યું, તે ‘વેરી ગુટ!’ ‘વેરી ગુટ!’ ‘Danke!’ (Thank you) કરીને ઉંચકી દપાટવા માંડ્યું, જેપર નજર પડતાં, ડોસાં બખબ્યાં, “ખા, મુઝા, તારા જીવ ઉપર ધાડ આવી હોય, તેટલું દપાટી લે. જેટલું હરામનું ખાશે, તેટલા તુંને પુછડયા કીરા પડશે, એવી અમારી સારી દુવા છે.”

પછી ગોઅરીગે જરા પેલી કેરીની ચટણીની બાટલી ઉપર નજર પડતાં તે ઉંચકી મને સવાલ કાઢ્યો, “What is this?”

“This is that, that mango pickle, made by my aunty (આવાં કુમ્મને બતલાવી) i. e. my father’s sister, Madam આવાંબાઈ અદગરા She cooks everything nice and goody goody,” મેં કુમ્મની તારીફ કીધી.

ગોઅરીગે પેટ પકડતાં વાંકા વલી, કુમ્મનો હાથ પકડી, તે ઉપર બચ દેતી કે કાસ લીધી, તે કુમ્મએ હાથ ધીજીવી લઈ, પોતાની સાડી સાથે નુછતાં બખડ્યાં, “છી, કુ! તું ચુમી નો લેતો મરે! બસ્તેગીઆએ તો હુકે હુકે મારો હાથ બધો ભરી નાંખ્યો! વાંકો વજતાં તો પેટ પકડે, તે લડાઈના મેદાનમાં તોપ શું ફોડી મરવાનો ઉતો? ફલી બાવા, ખુદા ખાતર એ ખાધરાને કંઈખી ઉલટું સુલટું સમજાવીને અહીંથી ખસાડ, નહીં તો એ મુવો ભેંસ, આપરં બધું રાંધેલું સીધેલું સફાચટ કરી જશે.”

અમારી આવી ઝપાનદરાજી, રીતભાત તથા ગરબછાંટને ફેકોલોજીની અસર ગોઅરીંગ પર એટલી બધી થઈ અને તે એટલો બધો તો અનર્થ ગયો કે, જતાં જતાં એના નામનો આશરો ત્રણ ઈંચ લાંબો અને પુષ્પા અંગુઠા જેટલો પોહળો કાર્ડ આપી બોલતો ગયો કે, આજે તે બધો રોકાઈ ગયલો હોવાથી, અત્રે જસ્ટી વાર થોભી શકતો નથી, તેથી અમેએ આવતી કાલે સાંજના એને બંગલે મલવું, કે જ્યાં એ ખુલાસાથી વાતચીત કરી અમારી બરોબર ખબર લેશે.

આ સાંભળતાંની સાથે અમે અન્યબીમાં સાવ ડુબી ગયા અને ધીરે રહીને મેં મારા પેલા સગાને કહ્યું, ફ્લુ માયલ્ડાં, મને તો એમાં કંઈ ભરમ લાગેજી. બરોબર ઓળખ્યા પારખ્યા વગર કાલને કાલ આપણને એણે પોતાના મકાને મલવા કાંય બોલાવ્યા હોશે ? I smell something fishy, fishy ! મને તો બાપુ એમાં કંઈ જબરો ભરમ લાગેજી । અધુરામાં પુરું આપરે British subject (with some sound object) મુવાજી, તેને લઈને એણે કાંય નહીં આપુને ત્યાં બોલાવી, આપરી ગરદનો ડોક ઉપરથી જાહુકની વોજ નોટ કરી ઉડારી મુકે ? આજે તો કોઈ સગા બાપનોબી ભરોસો રખાય નહીં.

આજકાલ તો કોઈનો બાપુ ભરોસો નથી,

સગો તારો ગોરીંગ, હીટલર, કે મુસો નથી.

સપાટામાં આવ્યા, તો આપણા પુરે પુરા બાર વાગી જશે,

રખડતા બીબારી વેરાગી થશે, યા મોતની સોરટી લાગી જશે.

“ખરું કહ્યું, મંચી છેટ, તમારું કહેવું ખીલકુલ વાજખી છે. મારેબી મારી મંગલી અને પોયરાંઓને જવાબ આપવાનો છે ને ?” જીવણાએ મારા બોલવાને ટેકો આપ્યો.

“જા, જા, મંચા, તું તો હમેશનોજ બાયલો હીયકારો રહી ગીયોજી । તુને ગમે તો અમારી સાથે આવજો અને નહીં તો પછી જેવી તારી મરજી.”

કોણકી તાકાત હય કે પારસી બચ્ચેકી સામે આવે,

કોણકી માંને સુઠ ખાવે, કે લડનેકુ આવે ?

મગર એ લડનેવાલા ગોઅરીંગ, હાત તુમેરી અઈસી તઈસી,

કયું ચારો, અમેરી બાત હય કઈસી ?

ગમે તે થાય, તોખી હું તો બાપુ એ ગોરા ગોઅરીંગને મલવા જવાનો ને ફર જવાનો. કાંય નહીં એને મલવાથી આપરું કંઈ કસ્યાણું થવાતું હોય, અથવા તો કંઈ લાભ થવાનો હોય—

Tata's

EAU DE COLOGNE

FROM ALL GOOD CHEMISTS & STORES IN 2 oz. TO 24 oz. PHIALS.

BUICK
IS
THE BUY

METRO MOTORS

HUGHES ROAD
BOMBAY.

નમીય જો ચમક્યાં, તો બેડો પાર છે,
અને નહીં તો આપણા ગોલ્ડા બાહર છે.
મલીશું આપરે એને સાંજે કાલે ચાર વાગે,
પછી બલે એના કે આપણા બાર વાગે !”

ફલીએ થોડી ઘણી હીમ્મત બતલાવી.

“હા, તારા બાપનું કપાલ ! ફતેહતો આપરી એવી થશે કે, બધા એકમેકનું મોઢું જોવાળી ઉભા રહેવા નહીં પામશું તેની ખાતરી રાખજો.”
સેવકે ગ્રામસર બધાંને ચેતવ્યાં.

અતે પા દળન રીકઝીક, અરધો દળન હોળતોજી અને દળનેક ગાલગલોચ વચ્ચે અમેએ ગોઅરીંગને બંગલે બીજો દિવસે સાંજના મલવા જવાનું નક્કી કરીશું, જે બાદ રૂડોફને હીટલર, ગોઅરીંગ અને નાટઝી પાર્ટીના ગોઠ્યાઓ માટે વધુ પુછપરછ કરતાં રૂડોફે હમેને જણાવ્યું કે, દશેક વરસ થયાં, જેવો હીટલર power માં આવ્યો, તેવોજ એણે મજબુત હાથે કામ ચેરડાવા માંડ્યું. રાત ને દિવસ ધમધોકાર બધાં કારખાનાંઓ ચલાવી કરી ધમધોકાર દાડગોલો, તોપો, ટેંકો, બીજાં લડાઈને લગતાં હથીયારો, વીમાનો, લડાયક બારકસો, વીગેરે વીગેરે બનાવવા માંડ્યા, જે હાલને કાળે પણ ચાલુ છે. મજુરો પાસે ફરજ્યાત રાત દિવસની જેહમત કરાવ્યા બાદ, જે કોઈ આસામી ‘નાટઝી’ સરકારની સામે થતો, ચાતો કે કાંઈ પણ તેની against બોલતો, તો તેને ત્યાંને ત્યાંજ ગોલીથી ઠાર કરવામાં આવતો. એક આસામી પાસે પોતાનું તેમજ પોતાના કુટુંબનું ગુજરાન થાય, એટલી રકમ રાખી, બાકીની રકમ સરકારને ફરજ્યાત આપવી પડતી, અને જો કોઈ ચોરી છુપાઈથી દાખી રાખતું, તો તેને તુર્ત ફાંસી દેવામાં આવતી. આ સાંબલતા ડોસાં

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Poone : 24640

Grams: “Simplex”

ગભરાયાં, “ઓ માંય! હવે શું કરશું? મંચા દીકરા, જે એમજ હોય તો પેલું બધું માંડે જવેરાત જે હું ચાલુ ઓટીમાં લખને ફરું, તેનું શું થશે? મરતાંબી એ બધું એ મુઠા ચંડાલોના હાથમાં જવા દેવસ નહીં. બલેને એ લોકો મારા કાપીને કટકા કરે! લાવ દીકરા આજનું આજ બજારમાં જઇને વેચી નાંખતે.”

પેલા રૂઝદે આગલ ચલાવ્યું કે દરેક કુટુંબમાંથી જેવો એક છોકરો ૧૪ વરસની ઉમરમાં આવતો, તો તેને ફરજિયાત લશ્કરી તાલીમ લેવી પડતી. તેજ મુજબ ઉમરમાં આવતી છોકરીઓનેબી તે લોકને જરની ફરજિયાત તાલીમ આપવામાં આવતી, અને કોઈ પણ આસામી, જે જરમનીમાં ધંધા અર્થે આવી, settle થતા, તો તે લોકને પણ head-office ઉપર પોતાનાં નામે નોંધાવી ફરજિયાત તાલીમ લેવી પડતી હતી, જે સાંભલતાં સોલુ બપડ્યો, “મારી નાખ્યારે મારા આપ! ફલુ દીકરા, હવે તો આપુનેબી ફરજિયાત તાલીમ લેવા જવું પડશે! એક તો મને હરન્યા છે, તે મારાથી બંદુક ઉંચકાને કેમ ચલાશે? દાદાર અહુરમઝદ તારો આશરો! યા યથા તારી મદદ!”

“હીટલર આજ કેટલુક થયું દેશમાં બધાંને ફરજિયાત લશ્કરી તાલીમ આપતો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એટલુંજ હતું કે લાગ ફાવે ત્યારે એ મંગલડ, અમેરીકા, ફ્રાન્સ, તથા બીજા દેશો, કે જેના લોકો મોજશોખમાં પડ્યા હતા, તે લોક સામે અચમુચ લડાઇ જાહેર કરી, તે લોકના દેશો હાક કરી જઈ, જરમનીના તાબા હેઠલ લાવી, સારી દુન્યાને માહત કરવા માંગતો હતો,” રૂઝદે કાન ઉપર પડી ધીરે રહીને અમોને કહી સંભલાવ્યું.

“આવી બન્યું ફલી, આપડે સધલાનું બીલકુલ આવી બન્યું! હું નહીં ધારતો કે, આપરે બધા જીવતા પાછા મુબ્બ ફરશું! માટે હમણાંને હમણાંજ તારી બૈરી ઉપર લખી નાંખ કે—

મોત હમારૂં આવી લાગું, તૈયારી બધી કરી રાખજો,

ઉઠ્યાણું ઓટલાનોબી, બદોગસ્ત સધલો કરી રાખજો.

આય એમ છે! પૈસા કમાવા સારૂ લોભ કરવા ગીયા, તો નકામા ફસી ગીયા. હવે તો ખુદા જે કરે તેજ તો!” સેવકે નીસાસો નાખ્યો.

“મરે હવે શું કરશું મંચા? જો લડાઈ શરૂ થઈ ગઈ, તો આપરા ધંધા વેપાર બંધ થઈ જવાના અને મારી ચટણી ને અચારનું શું થશે? તમે બધા તો હલેપ હોપ કરતા લડવા જશો, તો પછી મને કાણુ જોશે? મને એ હીટલર સાથે કોઈ મેલવો, તો એ ગરંધ્યાને ચમટો અમરાવી સલાહ આપુ કે, ગઈ લડાઈમાં જરમનીએ શું સુખ જોયું કે વરી પાછી લડાઈ કરવા નીકળ્યો? કંઈ બીચારી બાઈઓ વીધવા બનશે, બચ્ચાંઓ નીરાધાર થશે, દેશો પાપમાલ થશે, તમે જીમરંઓના રવાનો લડાઈના મેદાનમાં પડશે, કાલાં બગરો ઉભાં જશે, શેર બગરો ફાટી જશે, ચોર બગરો વધી જશે, નવી નવી કંપનીઓ તથા બોગસ બેંકો નીકલશે, કોઈકના કુંડુંબોમાં રવાનો થશે, તો કોઈકોના ઘરોમાં પૈસાની ટંકશાલો ચાલશે, વીગેરે વીગેરે ખરેખર માય હુ કેવુ ધચ્છુંજ, કે બોદાય સઉને સારી બુઢી બક્ષે! શેકસ્તે શેકસ્તે સ્હેતાન! શેકસ્તે શેકસ્તે સ્હેતાન!” કરીને ડોસાં મોટે મોટે કસ્તી કરી બણવા બેઠાં.

એવામાં એક કોઈ ધરાક દુકાનમાં આવી લાગો અને અમારી બધાંની નજર ચુકવી, એકાદ ધનિર ગજવામાં સેરવી દેતાં, ફલીની નજર પડતાં, ચોર! પકડો! ચોર! ચોર! કરી બુમો પાડી તેની પુઠે પુઠે દોડી તેને પકડી પાડી ખુબ તરીસે ચુંડીપાક જમાડી જમીન ઉપર ચત્તોપાટ પાડ્યો, તે જોઈ ક્રુષ બોલ્યાં. “કયું બાવા, તુંમ લોકને એ કયા કીયા?”

“કયા કીયા? ઓ મુજકા નાસ્તા ચોર રસ્તા કર દીયા.” ફલીએ જવાબ આપ્યો.

“એબી દીક થયું. ફરીથી એ મુવો ચોરી કરવાની સરકસી કરશે નહીં, મુવા જરમનોબી આવા ચોર હોશે તે મને સ્વપનેબી ખ્યાલ નહીં. ધનિર લખને એ શું કરવાનો ઉતો?” ક્રુષએ અગ્નયબી અતલાવી.

“શું કરવાનો ઉતો? વેચીને પૈસા બનાવવાનો ઉતો! વરી લોકો ચોરેલી ચીજોનો કેમ નીકાલ કરેછ! એતો જે ચોરી કરે તેનો જીવજ બણે. ચોરી કરવામાંબી જીગર જોઈએ.” સેવક વચમાં પુરાયા.

જરમનીમા આવો ગંબીર લડાઈનો મામલો જોઈ, હમે રડોદફને જરમનીમાંથી નાહસી છુટવા માટે કાંઈ પણ મદદ તથા રસ્તો દેખાડવા સારૂ બણા કાલાવાલા કીધા, અને ક્રુષએ તો તેને પોતાનો જમઇ સુધ્ધાં બનાવવાની લાલચ આપી. (પણ છોકરી પેદા પરી હોય તારે કેની!) તો તેણે પોતાની અશક્તી અતજાવતાં કહ્યું કે, જરમન સરકારનો એવો કાયદો છે કે, જરમનીમાં કમાયલા પૈસા, જરમનીમાંજ ખરચવા, અને કોઈ પણ શખસ એ કાયદાનો ભંગ કરે તો તેને ‘shoot’ કરવામાં આવતો.

“કસલો માગ આપ, સાચુત કસલો !” પછી સોલુ તરફ દરતાં સેવક બોલ્યો. “કમઅખત, કાંહને કાંહ તેં મને બીખા બહેરામના કુવા ઉપર મલી, જરમની જઈ કંઈ ધધો કરવાની સલ્લાહ આપી. હવે તેતું આય પરીણામ જોયું !”

“અરે પણ તે વખતે આપુને કોઈનેખી કાંહ ખચર હતી, કે જરમની ગુપચુપ લગાઈ માટે તૈયારીઓ કરતું હતું, જે તેની વાત. મેં જાણે શું મોટા ગુનાહ કીધો હોય, તેમ અધાં મારાં આંગ ઉપર શાના ઉલટી પડોછ !” સોલુએ પોતાનો અચાવ કીધો.

“ગુનાહ નહીંતો શું ગુનાહનો આપ ! અમલ નહીં હોય, તો મરધાના ટાપલા નીચે કાંય નહીં ઢંકણ બેસતો ? પેલા કહે તેમ દુઃખ પર દામ ! પડતી પર પચાસ ! ખરેખર માય મને નહીં ખચર કે પારસી કોમમા તારા જેવા થોડાક બેવકુફોળી છે—

ખચર નહીં મને કે પારસીઓમાં થોડાક બેવકુફો વસેછ,
જેને જોઈને, સારી દુન્યા ખરખર હસેછ.
એસ્કી ટાઈટ ચઢ, દિવસ રાત બસ દરયા કરેછ,
તે સદા બજારમાં જઈ, લાખના ખાર હજાર કરેછ.”

અધાનાં દેખતાં, કુછએ સોલુને પાણી ઉતાર કરી નાંખ્યો.

હવે જરમનીથી હમારે કેમ નાસી જવું, તે માટે હમો પાંચે જબુની ‘Round Table Conference’ કુછજના પ્રમુખસ્થાન હેલ્લ મલી, પણ ગોએરીંગને અંગલે મલવા જવાનું હોતાથી, વખતની કોટાઈને લીધે, તે બીજા દિવસ ઉપર મોકલ રાખવામાં આવી.

પ્રકરણ ૬થું.

ગોએરીંગને અંગલે જવા હમોએ કુચ કીધી,
ફલુએ મીન લગાડી, અણીદાર મુછ કીધી.
રસ્તે ચાલતાં લોકો કરવા લાગાં હા મસકેરી,
કુછજએ ધોઈ નાખી તેઓની સાત પહેરી.

ગોએરીંગના અંગલા તરફ હમારી કવીક-માચ.

ફીલ્ડ-મારશલ ગાંધીની ગતિ આદર્શાહી મકાન તરફ હાથેરી રુચ.

Carpets

Indian & Persian

Huge Selections, Varied Colour Schemes,
Qualities, Prices to Suit All Pockets

Also

Enamelled and Engraved Brasswares
Ivory and Sandalwood Carvings
Kashmere Embroideries, Numda Rugs
always available with

INDIAN ART MUSEUM

[JEWELLERS]

CARNAC BRIDGE BOMBAY 3

આખરે હમો ગોએરીંગને જંગલે જવા સારું તૈયાર થઈ ઉભાં. સેવકે કાલો લાંબો ટેલકોટ, કાલી સલીવાલું પાટલુન, પગમાં ખંધારી બુટ, છાતીએ મારી અસલી રેશ્મનું મહેલા પતરાંના ચાંદો, કમ્મર આબુઆબુ જીક કર્યની તીક્ષ્ણોથી ભરેલા પટા સાથે લટકતી તલવાર લટકાવી તથા માંથે ચીમની ટોપ હેટ મુકી. ફ્લીએ, એની પેલી 'પીંઢારીસ રીજમીટ'નો ખવાઈ ગયલો, બાત્રા આદમના જમાનાનો યુનીફોર્મ, તથા માથે સોલા હેટ અને છાતીએ ચોર બળ્લરમાંથી ખરીદેલા જુના પુરાણા ચાંદો લટકાવ્યા. સોલુએ સફેદ ડગલી, પાજની ધજ્જર તથા માથે પાંચ શેર ચોખા માથ તેટલી જામરદસ્ત મોટી પાગડી મુકી. કુધએ પેલી એવજુની ધસાઈ પીસાઈ ગયલી કાંદાખાટી સાડી, કોરની ધજ્જર, માંથાબાનું, પગમાં સોહરધ મુકઈ ગયલી સપાટ અને માથાં ઉપર એવજુનો પેલો માનીતો, નીટથી ભરેલો ટપકીરવાલો રમાલ વીટાલ્યો, અને જીવણુંએ પગમાં ચંપલ, માથે સફેદ ગાંધી કેપ પહેડી, હાથમાં ગાંધીજીનો રેંડીઓ લઈ, હમો કવીકમાર્ચ કરતાં ધરની બહાર નીકળ્યા કે થઈ ચુકું. રસ્તે રસ્તે લોકોએ હમોને 'હુરરરે' ના પેકારોથી વધાવી લીધા. Press photographer એએ, ટપોટપ ને ચપોચપ હમારા આવા કલાસ કપડામાં ફોટો લીધા અને procession નાં આકારમાં ચાલતાં જોઈ, ફેટલાકો હમારી પુઠે પુઠે ચાલવા લાગા, જેથી કુધનું કોહી ગીયું, "મરે એ મુવાઓ આપરી તરફ જોઈને એમ મેડની કાની હસેછ કાંય? કોઈ રસ્તે સીડીએ ચાલે કરે કે નહીં? અને વરી એમાં હસ્યાનું તો સું હોય? એ લોક જેવા બે હાથ પગવાલાં માણુસો છે, તેવા આપરેબી કંચે! મારું જો રાજ ચાલતું હોય કેની, તો બધાંને આંચ મારી સપાટે સપાટે જુરી નાખું હસ્યા દેવ મુવાઓને! પોતાની મેરે દપટ પડશે!

પણુ ગલે ગાંઠ અને મોઢે ડુચો મારી અમે આગલ ચાલવા માડયું. આખરે અમારી સવારી શીલ્ડ-મારશલ ગોએરીંગના મકાન આગલ આવી પુગતાંને વાર ત્યાં પોહરો ભરતા સીપાઈઓએ, 'નાટઝી' ફેશનમાં જેમ આપણા મુબઈના બોસ્માંઓ ત્રાશીક કન્ટ્રોલ કરતાં હાથ ઉંચકી ગાડી ગોટર થોભાવે છે, તેમ સલામી આપી, જે જોતાં ફ્લી બોલ્યો. "થુછા મંચા થુઈ! એમ આંધારાની કાની આગલ જ્ઞાનો ચાલ્યા કરેછ! પેલા કમબખ્તે થોભવાને સારું હાથ બતલાવ્યો તે પણુ જોતો નથી કે? જાણે રસ્તો તારા બાપનો હોશે નહીં વાર? હવે જરા પણુ આગલ વધવાની આશનાઈ નાં કરતો, નહીંતો મુકતાદ અહીંયાજ મંડઈ જશે—

ઉંતાવલે વધવાની આશનાઈ નાં કર, ડબ્બા આપરા ઉથલાઈ જશે,
કદમ કદમસે આગલ વધ, નહીતો મુકતાદ આપરા મંડાઈ જશે.

પેલા સીપાઈએ બપકામાં અમો આગલ આવી પોતાની બાશામાં કંઈ પુછ્યું અને સારૂ થયું કે રડોલ્ફ અમારી સાથે હોવાથી મને કાર્ડ આપવાને જણાવ્યું. સેવકે મુંગા બહેરાની ઇશારતમાં તુરતજ ગજવામાંથી ગોએરીંગનો તેમજ અમારે નામના visiting કાર્ડો કાઢી તેના હાથમાં આપ્યા, જે લઈને તે અંદર વટાણા વાવી ગીચો, અને પાછો થોડાજ વખતમાં બાહર આવી અમોને તેની પાછળ પાછળ જવાની ઇશારત કીધી, અને અંગ્રાએ તે પ્રમાણે પાવરા પોઈસ કીધું.

તે બાદશાહી મકાનમાં દાખલ થતાની સાથેજ જીવણાએ ફાટેલા ડાળે બલાપો કરવાનું શરૂ કીધું, “અરે રામ! રામ! કેવું બાદશાહી મકાન છે! આ મકાનમા ગહેનારો માનછ ગ્રોછે, કે સરકારી ફાનસ! ને એ છછરીનો પૈછા કાંઈથી લાયો હોછે! મંચા છેટ, તમો આવો મેહલ કીયારે બંધાવછો અહુવે!”

“આવતી અમાસે! દીકરા જે વખત જાયછ તેમાં મેહલ બંધાવીને રેહવાને બદલે જેલમાં ચાંચરા મારવા જવું પડશે,” હું મનમાં બબડ્યો.

“તારે મોઢે સાકર! જીવણા, જ્યારે મંચી શેઠ મેહલ બંધાવશે ત્યારે તુંને તેનો મેનેજર બનાવશે, ને મેહલનું નામ “આવાં મહાલ” કરીને રાખશે! ખરૂં કે નહીં મંચા!”

“બોલેબોલ ખરૂં. પણ હમણાં તો તમે બેઠા બેઠા સ્વપના જોવ! આય કેસલ વરી કોણુનો આપરોજ તો! જેમએ તો થોડા દિવસ અહીંજ રહી પડો,” સેવકે જરા ડોહવ્યું.

અંતે ચાલતાં ચાલતાં હમો એક મોટા શણગારેલા દીવાનખાનામાં આવી પુગ્યાં, કે જ્યાં શીલ્ડ-મારશલ ગોએરીંગ કોઈ એક એનાજ જેવા પીલતન માણસ સાથે વાતે બેઠેલો હતો. અમોને જોતાંજ તે આવકાર આપવા આગલ આવી, ‘હાઈ હીટલર!’ કરીને સલામી આપી. જેનો હમેખી ‘હાયરે હીટલર’ કરીને સલામીમાંજ જવાબ આપ્યો, જે બાદ અમોને પેલા બીજા આસામી સાથે બોળખાણ કરાવી.

“મેજર મંચેરશાહ માછડીઅર, લેટ મી ટુ bekaunt machen (introduce) ટુ our ફોરહરન મીનીસ્ટર હેર વોન રીબનટ્રોપ. હી ઇઝ ધી

હાટ એન્ડ સોલ ઓફ જરમની એન્ડ સેકન્ડ ટુ અવર ગ્રેટ લીડર ધી ફ્યુરર
એડોલ્ફ હીટલર, ધી અનકાઉનડ કીંગ ઓફ જરમની!" (હોશે બા. લાંબુ
ક્યાં સુધી સમજું. તે જ કહે તેમ હા માં હા પાનછેયું હલાવ્યું.)

અહીં ફલુના પોટયાં લેવાયાં અને ટાંટીયા ગેરયા રમતા જણાયા, "મયાં,
મને તો બાપુ આય બેઠ જણ્યુને જોતાંજ પેટમાં ધરકો પરેછ. રખેને આપુને
અહીં બોલાવી આપશે નાસ્તો કરી નાંખે," ફલીએ ગભરાતમાં કહ્યું.

"કાંય! કાંય! ફલુ, એટલામાં તારા લપ્પાખી લેવાઈ ગયા? રોજ
સાંજના આપરી કલ્પના બાજત ઉપર ખેસી આપરા દોસ્તો ખરશેદ લાંબો,
કેકુ જમઓ અને જાંઢગીર (ચમપીન) આગલ લાહેરી મારતોતો કે, "ઓહ
ધીસ ડર્ડી નાટગીસ આર કાવરડઝ," તે હવે એ લોકને જોધને ગભરાત
અકરાતમાં કાંય પડયોછ? આય તારું ત્રુ પરશીયન પ્લડ કે? મુવો તું કર્નલ
ફાશીનો થતો," સેવકે જરા ફલીને હાથ ધાલીને લીધો.

"મરે મંયા, જરમનીના લોકો બધા જરા બેંસ જેવા કેમ છે? મુવો
ગોએરીંગ જોવ તો દારના પીપ જેવો ને આય (અતલાવીને) મુવો રીખેનટ્રોપ
જોવતો જાણે હાથીનું બચ્ચું! દેખુતો મુંઝ જરમનીની હવાજ બધી એવી
હોશે! મુવાઓને કાપે તો અર્ધું મુંબઈ જમે જે!" કુધ વચ્ચે બોલ્યાં.

ફલીને જરા જરા વારે ગલુ ખંખારવાની તથા હાખ થુ! હાખ થુ!
ફરીને થુકવાની ખરાબ આદત હોવાથી, ગોએરીંગે ચોંકીને ભવાં ચઢાવી વાધની
કાની બરાડ મારી મને પુછ્યું, "મેજર માઈડીઅર!".....

"જ જ જ જઈ સાહેબ!" મેં પુજતાં જવાબ આપ્યો.

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

"La Citadelle", 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Phone 24640

Grams: "Simplex"

“બોટ ઇઝ ધી મીનીંગ ઓફ ધીસ હાખ થુ! હાખ થુ! હુ હેઝ ટોટ ધીસ ડરટી હેબી : હુ ચોર ફની-ફેસેડ ડરટી ઓલઃ કઝીન કનલ ફ્રાઈ? આઈ વોન્ટ ટાલરેટ ધીસ નોનસેન્સ એનીમાર do you અનડરસ્ટેન્ડ આર નોટ?”

“બોટ અચ્છા સાખ! ફરગીવ મી સર! બટ, માઇ કઝીન હેઝ ગોટ ફેરીકા ગોટલા જીતના બીગ બીગ ટોનસીલાઇટસ એન્ડ ઘેરફોર હી ઇઝ કુઇંગ લાઇફ ઘેટ સર! આઇ સ્પીટ, ધાઉ સ્પીટેસ્ટ, વી ઓલ સ્પીટ. ઇટ ઇઝ કવાઇટ નેચરલ, ખરું કે નહીં કલેખાં.”

“ફલી દીકરા, ખુદા ખાતર આખ થુ! આખ થુ! નાં કર્યા કર, અને થુક આવતી હોય તો ગુપચુપ ગયાં કર, નહીં તો આ લોકતું ગરી જશે, તો નકામી ખટખટ ઉભી થશે,” ડોસાંએ ફલીને અરજ કીધી.

જીવણાના હાથમાં રેંટીયો જોઇ ગોએરીંગે સવાલ કીધો, “મેનર મંચેરશાહ, આર યુ કોંગ્રેસવાલા? you know, we hate Congress.”

‘અરે તોરે સર! I am neither a કોંગ્રેસવાલા, nor a Pakistan-vala, but a Parsistanvala, in other words, Iranvala i.e. we come right from Persia.’ સેવકે ફેંક્યું.

“Oh! ઘેટસ યુડ! રેઝાશાહ is our very યુડ ફ્રેન્ડ! we are just like brothers,” રીએન્ટ્રોપે તાપસી પુરી.

“Then Sir, allow me to ઓલખાન કરાવતુસ હુ માઇ બીલવેડ ડુધ, Madam આવાંઆઈ અડમરા,” મં કહ્યું.

“Oh what is this ડુધ?” રીએન્ટ્રોપે પુછ્યું.

“Very strange! You is don't know ડુધ! It means father's sister. She also come from a royal family and is related to રેઝાશાહ of Persia being his second cousin, a very big big lady” મેં ડુધને ઓલખાવ્યાં.

રીએન્ટ્રોપે ડુધનો હાથ મજબુત પકડી તેના ઉપર એક ધક્કકતો બોસો લીધો, કે ડોસાં પાછાં છેડાયાં, “મરે, એ મુવાઓ જરા જરામાં મારા જેવી એક આખરફાર બાઇને બોસા સાના લેયા કરેછ? એ લોકની માય મારીઓ કોઇ જીવતી બરેલી છે કે નહીં? મંચા એ ખચ્ચરગીઆને એક ઠોસો જરા મને લેવા દે, કે ફરીથી એવી અટકચાલી નહીં કરે.”

“અરે થુજો ડુધજી, એ તમે થુ નાદાની કરવા નીકલ્યાંછ? કાલનો દુકાલ આજે પાડવા માંગોછ થુ? એક તો આપરા ખુરા દાહડાઓ બેઠાછ, તેનો કંઈ વિચાર કરશો કે નહીં?” મેં ડુધને વખતસર ચેતાવ્યાં.

“She comes from a royal family and also sells mango pickles?” જાએરીંગે પુછ્યું.

“Yes! no! yes! it is so so!” મેં બાંગો દુટો જવાબ આપ્યો.

“મંચા, એ મુવાઓ ક્યારના ‘રેઝાશાહ’ ‘રેઝાશાહ’ થું બક્યા કરેછ?” દુધએ પુછ્યું.

“એતો દુધજી મેં તમારી પદવી એકદમ વધારી મુકીછ. મેં એ લોકની આમલ ફેંક્યું કે, તમે કંઈ જોવાં તેવાં રેંચી પેંચી માણસ નથી, પણ એક રાજવંશી કુટુંબનાં છેવ અને તમારા બાવા અને રેઝાશાહના બાવા માસી માસીના થાય.”

“અરે પણ ગરંધીયા, એમ કોઈ ફેંકા ફેંક કરે કે! અપ દેતા કે એ લોકો રેઝાશાહ ઉપર કાગલ લખી પુછાવે તો?”

“અરે પણ તમે સમજ્યા કરો! પુછાવેછ કોણ અને કાંઈ કોણ? એ લોકની જાણે બહા. ખીયારા રેઝાશાહ તો કે દિવસના ખજાસખી થઈ ગીયાછ.” મેં દુધને ધીરજ આપી.

“મરે મને પોતાને ખબર નહીં, તે એ ખીયારા મુંગા જાનવરો કાંઈથી જાણે!” ડાસાંએ અજાણી બતલાવી.

જાએરીંગને કઈ શક પડવાથી રૂઝાફાનાં કાન ઉપર પડી, કંઈ પોતાની બાપામાં પુછપરછ કીધી કે, દુધ ખરેખર કોઈ રાજવંશી કુટુંબના હતાં? અને રેઝાશાહના સગાંખી હતાં? કે હમો ખાલી ફેંકાફેંક કરતા હતા. રૂઝાફાને પોતાનેખી પાધરી ખબર નહીં હોવાથી અધ્ધર સધ્ધર ‘હા’ ‘ના’ ડોકાં કરી, વાંકો દુકો થઈ ગીયો. ખરેખર દોસ્તો હોવ તો એવાજ હોજો.

પછી ધીમે રહીને રીમેનટ્રોપે મારા કઝીન ફલીને સવાલ કીધો, “યંગ મેન વોટ આર યુ?”

“What a question”! ખરખર હસી પડી, જેટલું થોડું બહુ અંગ્રેજી આવડતું હતું તેટલું કહી નાખ્યું, “આઈ એમ એ મેન, જસ્ટ બાઈક યુ સર!” અને પછી ધીરે રહીને મને ડાખા હાથની કોણી મારી કે, “મંચા, હવે એને તુંજ જવાબ આપ,” તેથી મેં વચમાં તાપસી પુરીને બહુ હાડમાર હુંજ થયો, “લુક લીયર સાય, મારા સગા ફ્રાંસી જરા રતી બેઢરા હયા! હી ઇઝ લીટલી લીટલી બેહેગ એન્ડ ઘેરફર (તારા બાપતું ઘેરફર સાથે) આઈ કેન સે યુ, ઝોન હીઝ ‘મીહાફ, (B કૃ) કે વી આર આ યનસ જસ્ટ બાઈક બેહસ્તી રસતમ એન્ડ સોહરાય, વીથ તુ કલચરડ પરશીયન બહડ

flowing in our veins (sometimes it over-flows like your River Rhine), ઇન અધર વડસ, ધટ ઇઝ ટુ સે તુ જરયોરતીસ. We (the Parsi લોકો) have produced men like સર શીરોઝશાહ મહેતા, શાહબાઈ નવરોજી etc, etc. Look at our Houses of 'Tatas' 'Wadias', 'Jeejibhoys', look at our charities like, Wadias, Petits, પારસી પંચાયત ફંડસ, બેકરી ફંડસ, સ્કુલ બોર્ડન ફંડસ. Look at our ખુશર આગ, જર આગ, સાપુર આગ, ઓલખ્લેસ આગ, કામા આગ, etc., etc., and then say, 'પારસી ધામ નેમ ઇઝ ચેરીટી !! The best charitable hearts (big as a foot-ball) the Parsis have in this world."

"That's enough you ફેંકુદાસ પારસી મેજર માઇડીઅર ઓફ બેલાડ પીઅર ! We all know well, that you Parsis are generally ધર્મી ધુતારાસ. You people have got so many funds, this ફંડ, that ફંડ, ફલાના ફંડ એન્ડ ચીલાના ફંડ, but there is no fun in the fund, and you people also often organise exhibitions, side-shows and dramas for different charities and never publicly declare what amount you collect for the so-called charities, or get the accounts audited? અમ લોકકુ અઇસા માલમ હોતા કે સખ 'અપામચ જમામચ ઉર્વનામચ' હો જતા. ખર' કે નહીં? અને આટલી નાદસ્તી કોમમાં આટલાં બધાં ફંડો, ઓરગેનાઇઝરો, ડાયરેક્ટરો, પ્રોડ્યુસરો?" રીએન્ટ્રોપે વચમાં તાપસી પુરી.

"અરે સાહેબ ! I feel very shy, shy to answer you ! વો તો જે સખ તમાશા organise કરતા ઉસ્કુ સખ માલુમ હોએગા ! ગધ્યા કયા જાણે જાફરાનકી આત ! Now I will say a few words about our family tree. આઇ એમ એ સગા ઓફ ધી લેટ સર સોરાબજી સીકંદર ઓફ જલંડર, ધી રોરીંગ લાયન ઓફ ઈંડીયા (not that 'M.G. Mayers' lion, which, you see on the cinema screen, એન્ડ માઈ કઝીન ફોરી ઇઝ આવસો શીમીલીએટેડ ટુ ધી ફોર્થ કઝીન ટુ સર ગુસ્તાવજી ગુંડરીયા, ઉંદર પકડીયા ઓફ બોમ્બે, ધી second સીટી ઇન ધી બુલંદ બ્રીટીશ Empire, એન્ડ આઇ વેરી proud ટુ સે કે અલધો વી આર નો ડાઉટ, ધી cleverest એન્ડ ધી મોસ્ટ honest and genereest nation, વી આર ધી સ્મેલેસ્ટ community, ઇન ધીઝ હોલ બેકદર દુન્યા, ધો વી આર પ્રાઉડ નેશન ઓન ધીસ બીગ બ્રીટીશ મેડીટેરીઅન ઓશન."

કોઈપણ શુભ પ્રસંગ માટે — ભરોશેદાર વાગાઓ —

માંગો એટલી લીમીટમાં ગોઠવી આપશું—

હમારા બાહોશ ઉસ્તાદને હાથના સેંકડો
આરટીસટીક અને અપ-ટુ-ડેટ નમુનાઓ

બાહરથી ખરીદવા પહેલાં એક નજર નાખી જશો.

ચીનાઇ તથા સેંગાહી—તેમજ ફ્રાન્સ-ઇંગલીશ
તથા સ્વીટઝ અને અમેરીકન માલની સુંદર
વેરાયટીઝ હુમેશાં સ્ટોકમાં મલશે.

કંપ્લેટ એન્ડ ફાઇનલી

૧૭૨, હોરનબી રોડ, કે-૧,
મુંબઇ.

કાણુ જાણે હું શું બકી ગીયો. મારું બોલેલું હુંજ નહીં સમજ્યો, તો પેમો વીકશલ રીબેનટ્રોપ તો શું સમજી મરવાનો હતો.

“રાષ્ટ્ર, મેજર માઇડીઅર ઓફ બેલાડંપીઅર! વી ધી જરમનશ હેવ ગ્રેટ રીગાર્ડ એન્ડ રીસપેક્ટ ફોર ધ પારસીઝ, એન્ડ હાઉ વી વીશ યુ પારસીઝ વીલ કમ એન્ડ સેટલ ફોર ગુડ ઇન જરમની. યુ આર ઓલવેઝ વેલકમ!” પેલા રીબેનટ્રોપ અમને ઇદનો બકરો સમજી બોલ્યો.

“હારે હા! તારા બાપનું કપાલ! માર તોપ અસ્લાહ સમ્યા હય! એતો આપુને દમણુનો ખારવો કે અલીબાગથીજ આવેલા સમજેછ!” પેલા આપરા ઇસ્ટ મીન ફલીબાએ ડાહવ્યું.

“વેલ માકુજી, વોટ વોઝ ચોર કઝીન ફોર્સી ટોકીંગ અબાઉટ નાઉ?” ગોએરીંગે ગર્જના કીધી.

“અરે નોરે સર! એતો અઇસા કેહતાતા કે, ઓ તો ઉરકી ઔરત ઓર અચ્ચે કચ્ચે લોકકુ કીયાત લીખ કર, એકદમ જરમની બોલાનેકુ બોટ બોટ આતુર થા.” મેં ગાલ્ફું હાંક્યું. પછી જીવણાં તરફ નજર પડતાં રીબેનટ્રોપે ચુંચી આંખ કરીને પાછું મનેજ પુછ્યું, “મેજર માકુજી બીન બચ્ચા સાકુજી, હુ ઇઝ થેત ફની લીટલ ફેલો, standing by your side?”

“અરે કયા બે મારા સાહેબ, ડોનચ્યુ નોટ પીહાન્યા માઇ લાલીયા! હી ઇઝ માર્ક પરસનલ એસીસ્ટન્ટ હેર જીવણાં, કાણુચા નાહી મેવણાં. તેઓ બોત બોત અચ્છાવાલા ગરમ ગરમ મસાલેદાર પકાવવાવાલા ‘શીફ’ હય, એન્ડ હી ઇઝ ઓલસો વેરી એક્સપર્ટ ઇન કુકીંગ ખામા ધાનશાખ એન્ડ ખીઅરી પાટીયા!”

“વેલ, વોટ હુ યુ મીન બાઇ ડેનસેક એન્ડ જેચી પોત્યા?” વાંધો ઉઠાવતાં ગોએરીંગે પાછી પોતાને નહીં સમજી પડવાથી ગર્જના કીધી.

“મંચી છેટ, તમેએ મારે માટે જે ઉંચી ઇરટીશીકેટ આપીછ, તે માટે તમારો બહુએ ઉપકાર માનતો છું. એ છકરીનાને કહો કે, એનો ખીમો કરવો હોય તો હું જોજી રીતે પકાવી આપછ,” જીવણો બોલ્યો.

લગભગ બે ચાર મીનીટ અંદર અંદર કાંઇ ગુસગુસ કર્યા બાદ, ધીરે રહીને ગોએરીંગે અમોને કહ્યું, “લુક હીઅર માઇ યંગ ફ્રેન્ડસ, હેર વોન રીબનટ્રોપ એન્ડ માઇ સેલફ આર વેરી મચ ઇમ્પ્રેસડ બાઇ ચોર ઇન્ટેલીજન્સ,

કરેજ etc. etc. એન્ડ વી વીશ ટુ introduce અવર વન એન્ડ એન્લી ડીરેક્ટર (કનડક્ટર ?) ઓફ જરમની ધી ફ્યુરર હેર એડોલ્ફ હીટલર એન્ડ...”

“ઓહ યુ મીન ઘેટ વર્લ્ડ શકર, Germany maker, peace breaker and the beer taker, that great ફ્યુરરર હીટલરરર, the cousin of that well known ફલુટીસ્ટ ‘હીટલર’.....”

“Oh! you don’t speak in the centre,” રીબનટ્રોપે ડાળા કકરાવ્યા.

“Yes! yes! you mean in the middle ” હું વચમાં પુરાયો.

“Oh! shut up you Indian dog and don’t interrupt ” જાએરીંગ વચ્ચે પુરાયો.

“યુપ રાહવ યુ જરમનીકા બફેલો ! જસ્ટી ખટપટ કરેંગા તો તુમેરા મસ્તક ફેર ફાલેગા,” સોલુ બોંચ ચઢાવતાં બોલ્યો.

“એટ હીઝ એન ચાનસેલરી, ધેર આફ્ટર ટુ મોરો Abend e (evening) એન્ડ હી વીલ બી ટુ ઝેડ ટુ રીસીવ યુ ધેર. એટર યુ કમ to my પ્લેસ, એન્ડ વી શેલ એલ ગો ટુ ગેધર, in the fine weather. Bring your Royal aunty, the Princess of Persia along with you !”

“સરટનલી if not, so why not!” મેં એના બોલવાને ટેકો આપ્યો—

કોણ કમખખત ના કહેછ હીટલરને મલવા,
તૈયાર હૈયે અમો સર્વ એને ભેટવા.
ધર્તી ધુળવનાર ફ્યુરર છે એ વીર ખરો,
નસીબદાર હોવ, તો પાછા તમો જીવતા ફરો.”

પછી અમે લોકો મલી ભેટી ત્યાંથી છુટા પડવા જતાંતા, તેટલાં એ લોકોએ અમોને માહપાણી લઇને જવાના કાલાવાલા કરવાથી, અમો ત્યાંજ થોડા વખત થોભી ગયા અને પછી થોડા વારમાં ધરતો રસ્તો લીધો.

જતાં જતાં રસ્તામાં મેં લઇને ફલીને કહ્યું, “ફલી ઠીકરા, કાલે હીટલરને બંગલે આપુને મલવા બોલાવ્યાજ, તે કાંચ નહીં એ આપરી પાસે હીન્દુસ્તાન માટે સધલું જાણુવા માંગતો હોય ? ખરું કહુંછ ફલુ, અને તો એમાં કંઇ જરમ લાગેજ.”

“જા જા મંચા, તું તો હંમેશનો વેહમીજ રહી ગયો. તું કાલે ગુપચુપ એને બંગલે ચાલ, પછી બધું થઈ રેહશે,” ફલીએ સલાહ આપી.

ધરે જતાંની સાથ ધાસ્તીને લઇને સેવકને દીલમાં થંડી લાગવા માંડી, અને ધધરીને તાપ ચઢી. કુધએ મરીના પાણીએ પગ સેકી, થોડો એન્ડી પાછ કરી ગોદરૂં એઢાડીને મને સુવાડી દીધો, “સુધ જા મરં! એમ જરા જરામાં ધાસ્તી ખાસે, તો કોઈ જુરાની તખીયત ખીગાડશે. તું કંઈ મરં એકલો મરી જવાનો છે! મરશું તો આપરે બધાં સાથેજ મરશું! નહીરે બા, મરતાંખી હું તો જરમનીમાં મરવાની નથી, હું તો કુંગરવાડીજ ચઢવાની! જોરે મંચા, હું જીલ્લેચુકે મરી બરી જાઉં, તો મારી લાસને મુંબઈ લઇ જઇને કુંગરવાડી ચઢાવજો હંકે?”

“શું જો કુધજી માંય, એમ વખત કવખત એવી અવરવાણી શું કાઢોછ? તમે હમારા જીવ લઇને જીવજો,” સેવક જરા રતી ડાહ્યા થયા.

ખીજે દિવસે સહવારના જોઈએ તો ત્યાંનાં છાપાવાલાઓએ અમારા ફાટાઓ તથા ગોએરીંગ અને રીએનટ્રોપ સાથે થયલી અમારી મુલાકાતોનો ટુંક રસીલો હેવાલ છાપી અમારી જખખ તારીફ ગાઇ હતી! અને વલતે દિવસે હેર હીટલર સાથે અમારી મુલાકાત થનાર હતી, તે માટે પણ એક ફકરો છાપ્યો હતો, જે વાંચતા અમારી છાતી ગજગજ ખીલી નીકલી અને તેનો નીચલો તરજીમો મીઠું મરચું ઉમેરી ગુજરાતીમાં કરી, મુંબઈનાં છાપાઓમાં પ્રગટ કરાવવા મેં મારી ખેરી કુંવર ઉપર ટપાલમાં રવાના કીધો:—

For
TILES & MARBLE
consult
SIMPLEX ART FLOORINGS LTD.

“La Citadelle”, 32 Queen's Road,
BOMBAY.

Phone : 24640

Grams : “Simplex”

એક મગરૂરીયે ઇતીહાસીક બનાવ.

મુંબઈના કોઇ ચાર ખાનદાની જવાન જરથોસ્તીઓને બરલીનમાં નાટકી પાર્ટીના એ મોટા આગેવાન જગમશહુર લીડરો સાથેની મુલાકાતનું માન— આવતી કાલે તે લોકની હેર હીટલર સાથે થનારી ઇતીહાસીક મુલાકાત ।

જણાવવાને ઘણી ખુશાલી તથા મગરૂરી ઉપજે છે કે, મુંબઈનાં કોઇ ચાંચડ જેટલા ચંચલ અને ખજુરની ધારી જેટલા ખુબસુરત તથા ચાલાક દેખાતા ચાર પારસી અસ્તેકુસ્તીયાનો (મેજર) મંચેરશાહ માઈડીઅર, કર્નલ ફલીયાને ફોર્સી જંબુસરીયા ઉર્ફે (હાખ થુ) સોલુ સેન્ડો અને શ્રીમતી આવાંબાઈ અડગરા, કે જેઓ થોડુંક ઉપર ધંધા અર્થે બરલીન ગયા હતાં, તેઓની અત્રે બરલીનમાં ગમ્મ કાલે સાંજના ઉછરન ગેહમાં હેર વેન રીએનટ્રોપ તથા શીલ્ડ-મારશલ ગોએરીંગ સાથે ખુદખુદ ઇતીહાસીક મુલાકાત થઈ હતી, જે માટે તે લોકા ધંચે ધંચ ને કુટે કુટ લાયક હતાં. એ લોકની ચાલાકી, ચંચલાઈ, ફેકેલોઝ તથા જખાનદરાઝી ઉપર કુરખાન થઈ, એ લોકની આવતી કાલે હેર હીટલર સાથે introduction ceremony ગોએરીંગ તરફથી થનાર છે. હેર હીટલર એ લોકને ચમ્પીન પાઈને ચમ્પી કરનારો બનાવ એ લોક માટે બહુજ મગરૂરી ઉપજવનારો છે. આ મુલાકાત મેલવનાર તે લોક પેહલ્લાં તથા કદાપી છેલ્લાંજ હીંદી તથા પારસીઓ છે, જે ખચ્ચીતજ હીન્દુસ્તાનના ઇતીહાસમાં પીચએક ગોલ્ડન પાણીએ, હમેશ માટે નોખાઈ રહેશે! મુલાકાતને હેવાલ હવે પછીથી, છાપાઓમાં વીગતવારે પ્રગટ કરવામાં આવશે, જે આવતા મુંબઈમાં કાંગલોનો દુકાલ થઈ પડશે અને તેથીજ પતરાવલ ઉપર આખું એડીશન બાહર પાડવાનો છાપાવાલાઓએ વિચાર કીધો છે ।

“કેમ મંચા શું ધાયું?” ફલીએ પુછ્યું.

“વરી શું ધારે! તારું ને મારું ધેફર!” સેવક બબડ્યો.

“આ હેવાલ વાંચ્યા પછી આપરા દોસ્તો તથા હેતના કટકાઓ આપણે માટે શું ધારશે?”

“વરી શું ધારશે! કે આપરે બધા પેહલા નંબરનાં ઉલ્લુ મધેરાઓ હોયે” સેવકે ફલીનું ગેરખ્યુ

અને આપરી હેટાતી અને કરવતી, ક્લેમની કટકીઓ કુંવર તથા પીલઈ તો બધી મનમાં મલકઈ મચકઈ જશે અને કેહશે કે, કેવા અમારા

The use of
THERMO—LITECRETE
Saves
BRICKS :: STEEL :: CEMENT

**Ideal for Tenements to be
built under New Government
Regulations. Can be used for
Walls, Ceilings, Partitions.**

Ask for Free Literature

Services of Our Expert Available

Apply

Bharat Tiles & Marble
Limited.

20, Apollo Street - - - - Fort, Bombay.

Western India's Most Modern Store

has been

Completely Re-organised.

*Special Features of this Re-organisation
are:-*

RE-DECORATION OF THE WHOLE STORE.

**INTERNAL RECONSTRUCTION AND RE-GROUPING OF
DEPARTMENTS TO PROVIDE THE MAXIMUM COMFORT
TO OUR MANY PATRONS.**

**INSTALLATION OF FLUORESCENT LIGHTING THROUGH-
OUT THE STORE.**

INSTALLATION OF AIR CONDITIONED FITTING ROOMS.

INSTALLATION OF LADIES' COSMETIC ROOM AND TOILET.

CONTINUOUS SERVICE TO ALL FLOORS BY LIFT.

and Last but NOT LEAST

**A beautifully furnished CAFE where you can
meet your friends.**

The Policy of the Company Remains the Same:-

PRICES ARE MAINTAINED AT THE LOWEST LEVEL.

**SAFE DELIVERY OF GOODS FROM STORE TO YOUR
RESIDENCE.**

**ABSOLUTE SATISFACTION GUARANTEED TO EVERY
CUSTOMER IN EVERY TRANSACTION, OR MONEY
REFUNDED IN FULL.**

EVANS FRASER & CO., (India) Ltd.

Fort House, - Hornby Road, - Bombay.

ચંચલ, ચાલાક, બાહોશ અને ઉલ્લુ ધણીઓ છે। અને આપણા નામપરથી બધી ઓવરાઇ પોવરાઇ જશે (હારે અવરે હાથના કટકા ફેાડશે કે પેદાના પરતા મરે!) અને વલી મારી ખેરી તો હમેશા મુજબ ઘેરે ઘેરે ધાનદાર પાટયો રાંધી, ભરબાડુતોમાં યાલે યાલે વેંહચતી ફરશે। (ચપટાં વરધવરાં નહીં હંકે!) રખેને ભસ્તેગઇ એની ચાડુ આદત મુજબ પૈસા ચુકવવા ખીલ અત્રે તાર ફરીને મારી ઉપર મોકલી આપે.” ફલી બબડ્યો.

“બધી વાત તો બાળુ રહી, પણ ફલી પેલા કમબખ્ત હીટલર સાથ કાલે આપરી મુલાકાત થનાર છે, તેને માટે તો કાંઇ વાત કર. ધાર કે એ આપુને અત્રે જરમનીમાંજ રહી, એ લોકની નાટગી પાર્ટીમાં જોડાઇ જવા ફાણુ કરે, નહીંતો કોઇ ખરાબ જાતની બપડી આપે, તો આપરે શું કરવું?” સેવકે સવાલ કીધો.

“શું નરમ ધી જેવી વાત લાયોછ તો આપરે એને નાં કહીશું. શું આપરે આપરી મરજના ધણી નથી? કાલે ઉઠીને કેહશે કે, તમારી બધી દોલતનો હમોને કબજે આપી એકદમ જરમની છોડી ચાલી જવ। હા જાણે એ લોકના આપનો માલ! બધાને એ લોક ગમાર સમજોછ શું? મેં ખી આંચ બાળુ નવસારીનુ ધી ખાધુંજ ને,” ડુધ વચ્ચે પુરાયાં.

“અધુરામાં પુરું એ વલી ડીકટેટર મુવોછ, તેનું કંઈ તુંને બાણુ કે સુધ્ધા છે કે? એ કહે કે ઉઠ તો ખેસવું પડશે, અને ખેસ કહે તો ઉઠવું પડશે, નહીંતો કે આ દુન્યામાંથી આપરી બધાની હસ્તીજ સદા માટે નાણુદ થઈ જશે. પેલા કહે તેમ બસ ખેલ ખતમ, સમજ્યો કે બાવો મારો?” મેં જરા ફલીને કહી સમજાવ્યું.

“જરે જ છોકરી। ચીટલ પેહરીને ખેસ! મારી પાસે એક એવી જાતનું કીમ્બું છે કે, તેથી હીટલર તો શું, પણ હીટલરના સાવકા આપનેખી ઠંડો કરી નાખું,” ફલી ખીલ્યો.

“એમ। એમ। એટલું બધું છે। તેથીજ તે દિવસે ગોએરીંગના હાથે ફુટખોલ થઇ ગીયો। બચ્ચાણ એ કાંઇ બીખા ખેહરામના કુવા ઉપર ખેસી ફોછા ફોછા કરીને ફેંકાફેંકી તથા હાખ શુ। કરવાનું નથી. અહીંતો આપુને એક એવા બેગ્ગાં ફાટેલ ધણુચક્રર (આપરા જેવા) માણસ આગલ હાજર થવાનું છે, કે જે હાલને કાજ આખી દુન્યાને ધુળવી રહ્યો છે, તેનું તુંને બાંણુબાંણુ છે કે?” મેં એને સવાલ કીધો.

“ભાણી છે, ખ્યાલની છે, ને વીચારની છે ! એમાં તે કીંમતનું કામ છે. એવા સો હીટલરને સેવક ગણવામાં લઇ દેરેછ—

બસે હીટલર હોય કે હીટલરનો બાપ, એની કોણ દરકાર કરેછ,
એવા સો હીટલર ગજવામાં લઇ, સેવક પુટપાથ ઉપર દેરેછ.
બાયલો બની એક પારસી બચ્ચો મોતથી કદી ડરતો નથી,
છમણા, ખોઇ, રામસ માછલી, કદી તેલમાં તરતો નથી.

“શાબાશ ! દીકરા ફલી શાબાશ ! જેટલો ગાળ્યોજ તેટલોજ વરસજો !
તારી આવી બહાદુરી જોઇ મારામાંની સેર લોહી આવી મર્યાદા, અને
કીંમતથી હું જાહેર કરેછ કે—

માઇડીઅર કુટુંબનો નબીરો છું,
મંચો છે મારું નામ.
તાનસેન તુકરામનો તંબુરો છું,
કરું કામ હીટલરનું તમામ.”

સેવક જરા ખીસ્ચો.

“આફ્રીન છે મંચા તારાં ખારાં નામ ઉપર,
દીકરા ચઢતો ના ચાલતી ત્રામ ઉપર,
હીટલરનું કાટલું કાઢવામાં કરતો નહીં ક્યાસ,
એકને બહલે બસે તું છોડજો ગોલી પચાસ.”

સોલુએ મારું ધ્યાન ખેંચ્યું.

“ખરું છે દીકરા સોલુ, તારું કેહવું રૂપીએ સત્તરઆના ખરું છે.
મુવું કોઇ જીવતાજીવત નહીં પુછવું, તો મરણ બાદ તો વરી કોણ પુછવાનું
ઉતું ? પેલા કહે તેમ સાંઇ ગીયા સાથે શરમ લેતા ગીયા ! પણ આમલ કાંઈ
જાઓછ ? મારા બહેસ્તી ફરદુનજનોજ દાખલો લેવની તો, એવણ જીવતા ઉતા,
તારે બધા એવણની ખુસામત કરના'તા, અને હવે કોઇ કાર કુતરૂંખી મારી
આગલ ફટકેજા !” કુધએ બલાપો કીધો.

“કંઈ નહીં કુધજી તમો શીકર ના કરો. તમારી તાબેદારી અને તમારા
હુકમો બમ્મ લાવવા હું કેવો જીવતો જાગતો બેઠેલો છુ. ત્યારે ખીજઓની
ખુસામત કરવાની શું જરૂર છે ? તમારું જીવતાં જીવત, ચાતો કે મરણ બાદ

જાનરોજગારનું કામ ચાહરમ, બમસી, હમસી, કેરસી, તેરસી, ફેરસી
બજાવવાનું હું મારે હાથે જાતે કરશ તેની હું તમેને બેહસ્તી ફરદનજ કુવાના
સોમંદ ખાઇને ખાત્રી આપું છ કે—

કસમ ખાઇને કેહું છ કે બધું તમારું જાનરોજગારનું કામ હું કરશ,
ચાહરમ તમારાંનું બોટું ખાઈ, દાર પી બુજની તરસ,
બધાવશ ચાશનીમાં કુટ ને મેવો સરસમાં સરસ,
સધલું કામ પુરું કરશ, પછીજ ધર તરફ પાછો ફરસ.”

સેવક ખાત્રી આપતાં બોલ્યા.

“મુવો હેતનો કટકો બોલ્યો તે! જારે મુવો હું કંઈ હમણું મરવાની
નથી. હું તો તારી બોંહસપર જીવસ અને તારા પોરયાંના પોરયાંઓને
રમારીને પછીજ જવશ,” કુધએ આજ્ઞા બતલાવી.

અહીં બધી ગાળાગાળી અને ફેંકોલોજી બાબુએ મુકી, હમારો હીટલરની
સાથની મુલાકાતનો અંતમ થું આવશે તે માટે જાતજાતની અટકલો કરતા
અને બીજી ત્રીજી વાતો કરતાં હમે બેઠાં.

મકરણ સાતતતતમું.

હીટલરને બંગલે હમે બાટલીની મુલાકાત લેવા ગયા,
ચોવીસ કલાક નાંખ બીજવવા ત્યાંજ પડી રહ્યા.
મુલાકાત ફરમાન કરકર કરકર હુન્ના કીધા,
અને કાટલાં ઉડી જાય એ વિચારે બહુ બીધા.

હીટલર સાથ થયેલી હમારી મુલાકાત.

આજનો દિવસ હમારો હીટલરને મુલાકાત આપવાનો હતો, જે દિવસે
હમેએ જે કપડે ગોઝેરીંગને બંગલે મુલાકાત આપી હતી, તેજ કપડાં
પેહરવા માંડ્યાં અને તૈયાર થઇ હીટલરને બંગલે જવા સાથે ધરની બહાર પડ્યાં,
અને રસ્તામાં જતાં જતાં મેં ફક્તે ધણો સમજાવ્યો કે, “જો ફક્તે મારું

માનતો હોય તો હજુબી કંઈ જહાનાં કાઢી હીટલરને મલવા જવાનું અખાડા કર, કારણ કે મેં આજે ખરાબ સ્વપ્નનો જોયોછ કે, આપરે કદીબી હીટલરને બંગલેથી પાછા જીવતા જગતા ફરશુ નહીં. બલે જોઈએ તો હસી કાઢજે”.

પણ ફલીબંદો તો અફરાશીયાબની છાતી બાટે લઈ ચાલતો હોય તેમ લાંબી લાંબી ફરલાંગે ચાલવાન લાગ્યો, એટલે અમોને પણ સાથ આપવા શીવાય છુટકોજ નહીં હતો.

ચાલતાં ચાલતાં હમો ગોએરીંગને બંગલે આવી લાગયા અને રસ્તામાં મારાં બુટનું સોલ ફાટી જવાથી નવું સોલ મુકાવા એક મોચીની દુકાને ઉભા, અને તેણે વાતચીતમાં હમો કાંઈ જતા હતાં તે માટે પુછપરછ કીધી અને બ્યારે હમોએ તેને જણાવ્યું કે હમો હીટલરને મલવા જતા હતા, ત્યારે તેણે આંખમાં પાણી લાવીને કહ્યું કે, એના એક ભાઈને પણ એજ મુજબ ધરે મલવા બોલાવી ત્યાંનો ત્યાંજ તેને ઠાર કરી નાખ્યો હતો, અને તેનું સખ વટીક પાછુ સ્વાધીન કરવામાં આવ્યું ન હતું, વીગેરે.

આ સાંભલતાંજ અમારી છાતીના પાત્યાં ખેસી ગયાં. “માર્શો ઠાર! મરે કાંહને કાંહ આપરે મોતના ડાચામાં પડવા જઈએછ! ખુદાય સઉની જરમ આખર રાખજે!” કુછએ દુવા માંગી.

ગોએરીંગને બંગલે આવી લાગતાં જોઈએછ તો તે તુમાખી અમલદાર અમારી વાટ જોતો ઉભો હતો અને અમોને જોતાં આવકાર આપી તુરતજ મોટરમાં બેસાડયાં, બ્યાંથી અમો સઘલાં હીટલરને બંગલે પુર બપકામાં હંકારી ગયા!

આખે રસ્તે લોકોએ ગોએરીંગની મોટર ઓલખી પાડી હમોને રૂમાલો ઉડારી, તથા ખુશાલીના પોકારો કરી વધાવી લીધા, આવાં ડાસાંએબી પેલો પોતાનો મેલો તપકીરનો નીટથી બરેલો રૂમાલ ઉડારી વલતો જવાબ આપ્યો, અને ગપ્પા સપ્પા મારતા અમો હીટલરની ચાનસેલરી આગલ આવી લાગ્યાં, કે તુરત બોડીગાર્ડએ બ્યુગલો કુકી અમારી હાજરી જાહેર કીધી. આ ચાનસેલરી એક ઉંચી ટેકડી ઉપર આવેલી હતી, અને તેની આજુબાજુનો દેખાવ ધણોજ રણયામણો લાગતો હતો. ગાર્ડએ નાટકી ફેશનમાં અમોને સલામી આપી, જેનો રીતસરનો જવાબ અમે સર્વે જણે આપ્યો, જે પછી અમોને એક કુશાદે મોટા ઓરડામાં બેસાડવામાં આવ્યાં, કે જેની આજુબાજુ,

હેર હીટલરની પેલી નાણીતી ટુકડી (S. S.) ના ગાર્ડ પાહરા ભરતા હતા, જે ઉપર નજર પડતાં ડોસાંએ શરૂ કીધું, “મરે આપરે નાણે ચોરો હોયે તેમ અંદુકો લઇ આપરી આગુઆગુ ઉભા સાના રહયાહ? મરે કેવું બાદશાહી મકાન છે જો! નાણે એય દેતીકે અહીંજ ધામો નાખું. પણ બાવા એ મુવું કુલ્યું હીટલર પરણેલો છે કે કુંવારો?”

રડોલ્ફને પુછતાં ખબર પડી કે હીટલર કુંવારો હતો, અને ડોસાંને તે ખબર આપતાં પોતાનું દાસ્તાન આગલ ચલાવ્યું, “મરે, એ મુવા એકલ-પેટાને કાઠ પુછે? અમરી અચ્ચાં વગર એનું કાણુ ખાનાર ઉતું? મને મલે તો એ મુવાને ચમટો અમરાવી સીખામણના બે બોલ કહી સંભલાવું.”

“મંચા દીકરા મામલો ઘણો ગંભીર લાગેછ અને વાતબી દેખું વધી ગયલી લાગેછ. ડોસાંની દેખુંતો હીટલરની સથે ગોઠવણ બેસવાની ખાટી મીઠી મરજી લાગેછ, અને જો તેમ થયું તો દીકરા, તુ તો બીજકુલ બાપલા વગરનો થઈ જવાતો!” ફલીએ મને ટાઇમસર ચેતાવ્યો.

“કીસકી તાકાત હય કે કુછ કે સાથ નાતરે કરે,
કીસકી માને સુઠ ખાઈ, કે કુછને પરણી વહીતરે કરે.
મગર એહરેમાન હીટલર, હત તેરી અછસી તછસી,
સાંમલેય કે ફલી દીકરા, હમરી હય ખાત અછસી”

સેવક છેડાઇને બોલ્યા.

“અરે પણ તમે લોકો અમચા કાંચ અંદર અંદર લરછ કપઈ મરોછ? અહીં પરણેછ કાણુ અને નાતરે કરેછ કાણુ જે તેની વાત? અને તેબી આય ઉમરે, એક પરજાત દરવન હીટલર સાથે? તમારી અક્કલ ઉપર કામરા — ખરેખર ખુદાયજીએ તમારામાં અક્કલ નહીં, પણ હાંસતું ઇડું મુકયુંછ” કુછએ વચમાં સુરંગ ફેડી.

હમોને આય બધી ખતપત કરતાં જોઇ, ગોએરીગે “What’s up? what’s wrong?” કરીને સવાલ કીલો.

“Nothing wrong, everything right sir. We were just admiring Adolf’s આનસેલરી and nothing more Your Excellency,” સેવકે ફેરવી ટાલ્યું.

થોડીક વારમાં હેર હીટલર પોતાના ખાસ બે અરીમધરીમ જેવા હજુરીયાઓ તથા ગેસ્ટાપો પોલીસના ચીફ હેર હીમલર સાથે અમો સામે આવી ઉભો અને નાટકી રીત પ્રમાણે સલામી આપી, જે બાદ ગોએરીંગે અમારી ઓલખાણ હેર હીટલર સાથે કરાવી “These are the four આરયનસ alias Parsis, who have come down to do some novelty business in our country and had settled down here for the last six months. They are all intelligent and belong to well known Parsi families in Bombay and especially (કુધ તરફ આંગલી કરી) this old lady, Madame અડગરા comes from a Royal family, being cousin of our dear good friend રેઝાહશાહ ઓફ Iran.”

હીટલરે કુધ આગલ જઈ વાંકો વલી એવણનો હાથ પોતાના હાથમાં લઈ આંખોમાં ખુબ તરીસે દાખી ધસાધસ રડી પડતાં અંગ્રેજી વાંચી બોલી નહીં બોલતો હોવાથી પોતાની જરમન ભાષામાં કંઈ બકી ગયો, “Freut mich sehr inhre Bekanntschaft zu machen.”

હમો બધાં ઉઘાઘને એક એકના મોહ તરફ જેવા લાગ્યાં. “મરે, એ મુંચો એમ કાંય કરતો હોશે? મને જોઈને એમ આંખ પાણી કાંય કરતો હોશે? મારા ધરાનો લેતો મરે એમનો એમ।” કુધએ ચોપરવા માંડી.

હીટલર પોતાની ભાષામાં શું બોલી ગીયો હતો, તેનો અંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી, ગોએરીંગે કહ્યું કે, “હીટલર અમોને સવેને મલી ધણા ખુશી થયો છે, અને ભવીશમાં પણ થશે. એણે કુધનો હાથ આંખમાં દાખી શું કામ આંખપાણી કીધું હતું, તેના કારણમાં જણાવ્યું કે, કુધજીને જોતાંને વાર હીટલરને એના એક કુધ, કે જેવણ આલાંકુધ જેવાં આબેહુબ લાગતાં હતાં, અને જેવણ થોડુંક ઉપર ગુજર પામ્યાં હતાં, તેવણ એકાએક યાદ આવવાથી એ દુસકે દુસકે રડતો હતો.

“અરે ક્યાન્ને બાવા કાયકુ ઇતના બધા રોટા। શું ગામમાં તારાંજ કુધ મરી ગીયાંક કે? અઈસા રોએગા તો ક્યા તુમેરા કુધ પાછા જીવતા બન કર આએગાં। રોનેકા બદલે બણી ગણી કુધકુ યાદ કરો, અઈસા હમેરી સલાહ હય,” કુધએ હીટલરનો બરડો પસવારી થડો પાડ્યો.

From Pin to an Elephant

R
E
F
E
R

**The Two Famous
Sister Stores**

ASIATIC & ATLANTIC

Churchgate Colaba

Tel. No. 24730

Tel. No. 35640

બાલીબાલા
એન્ડ
હોમી લી.

૩૬૫, હોરનબી રોડ; ૩૬૧, કાલબાદેવી રોડ;
૬૧૪, ધોબી લાગાવ અને પરેલ; મુંબઈ

મુંબઈના તમામ ગવર્નર મેડર જોન કોલવીલના
અને રેમાવલા ચરમા બનાવનારા
AWARDED
GOLD MEDALS

**For decorations of all sorts for
Weddings, Parties etc., and
hire of Furniture,
Crocery, Cutlery**

PLEASE CONSULT

 Framroz Hormusji Pavri & Sons

PAVRI HOUSE,
GUNBOW STREET.

Res. Phone Nos. **35811**
28150

Office Phone No. **20039**

તેમ તેમ હીટલરે કુધની સાડી પકડી પોતાની આંસુઓથી ભરેલી આંખો નુહવા માંડી, જે જોઈ ફલી બોલ્યો, “મંચા, પેલા શીતુરી ‘હયુરર’ને જોયો કે? કુધની સારી આંખમાં છાંપી દાખીને ડોસાને કેવાં પસરાવેલ તે! દીકરા ખુબ સંભાલ રાખજે, નહીંતો એ કમળખત જોતજોતામાં ડોસાને પીગલાવી નહીં નાંખે!”

પછી સેવક તરફ જોઈ હીટલરે સવાલ કીધો, “Who is that ugly looking fellow in ટેલકોટ એન્ડ ચીમની હેટ, ગ્રેએરીંગ?”

“What say you! You call me ugly? You are sadly mistaken! તુમેરા મોટા જુલ હય! Show me any fellow as handsome as me in our Parsi community, and of a high and respected family like mine! You look at your dirty ugly face in a mirror and then tell me. Look at your nose like a જંગલારી parrot, eyes like a thief and your mustache with a few hair pasted on your dirty mouth, like Charlie Chaplin. Look at your body like a buffalo and look at mine, just as a gaslight before કેરોસીનકા દીવા! What more can I tell you about myself? I have got everything required in a man, beauty, charm, grace, brains, sweet tongue, courage and what not? Every lady in my country (Bombay) call me ‘સાબકા અચ્ચા’ and if you no believe me, ask my aunty and these my good friends Col ફ્રાંસી, સોલુ, and જીવણાજી. (અધાંઓએ સાથે ડોકાં ધુણાવ્યાં) This much for the present,” સેવકે પોતાની વખાણમાં બે બોલ કહ્યા.

That’s enough! that’s enough” હીટલરે બાંગ પાડી.

એક પછી એક ફલી, સોલુ તથા જીવણાંની ઓલખાણ કરાવવામાં આવી. હીટલર એક કઠાવર આંગતો ઝનુની દેખાવ તથા મોટાં ભવાં સાથનો વીકરાલ આસામી જણાતો હતો, અને એકાએક કંઈ પગ ઠોકતાંની સાથ આજુબાજુની દીવાલો પોતાની મેલે તુટી જતી હોય તેમ, તે તુટવા સાથ અદરથી થેડક સીપાઈઓ અમો તરફ બંદુક ટાંકતા હિમા, જે દેખાવ જોતાંની સાથ સેવકથી બોલાઈ જવાયું, “ઓ દાદાર અહુરમઝદ, તું મારી મઢે આવ! અરે

અમારાબી કાંઠ બોગ લાગા કે અહીં આવી પડ્યા। તુ મરેરે ફલા। મેં તુને પેહલેથી કહ્યું કે અત્રે આવવામાં જનની સલામતી નથી, પણ તોં ઉલ્લુએ મારેં ખીલકુલ માન્યું નહીં. હવે ફાર તાર માથું ને કઢાર રાતું।”

પણ જરા એમ તેમ નજર કરયે તેટલાં તો પેલા સીપાઇઓ પાછા કોઠે ભૂતમામાની કાની ગેપ થઈ ગીયા, અને હીટલરે નજદીકના સોફાઓ ઉપર બેસી જવાને ઇશ્વારત કીધી. (કારણ કે હજુ સુધી હમો બંને જથ્થાં હીટલર સામે માંઆંય કંઈ ખાઆવાતું આપોઆરે માઆઆંય, તેમ માંગનારા પેઠે કાલાવાલા કરતા ઉમાજ હતા). એક સોફાપર હીટલર અને કુઈ કરીને બેઠાં, બીજા ઉપર ફ્લી, હું અને સોલો કરીને, ત્રીજા ઉપર ગોએરીંગ અને હીમલર કરીને ગોઠવાયા, અને જીવણા તો એની અસલ રીત પ્રમાણે જમીન ઉપર પલાઠો વાળીને બેસી ગયો, અને ત્યાર પછી તુરત સર્વે માટે બ્હીસ્કી, સોફા, ડ્રાઈડી તથા બીર મંગાવ્યો, જેને અમોએ સારો જેવો ઇન્સાફ આપ્યો.

જીવણાંએ તો એના આપનોજ માલ હોય તેમ, કરારને જીવસે ગજવામાંથી એક નાની બાટલી કાઢીને સુખે દુઃખે ચાલસે કરીને, થોડાક વીસ્કી ભરી લીધો, જે હીટલર, હીમલર અને ગોએરીંગે ડોલા ફાડીને જેથા કીધું, તેટલાં ફ્લીએ એની રીત પ્રમાણે સુફયાના ઇચ્છીસમાં બકવાતું શરૂ કીધું—“લુક હીઅર મીસ્ટર હીટલર, વી હેવ ઓટ ફાર યુ પીપલ એ બીઝ ટોપલા ઓફ ઇન્ડીયન આફુસ એઝ સ્વીટ એઝ સુગર, એન્ડ જ્યુસી જ્યુસી લાઈફ ઓરેંજસ. વન્સ યુ ઇટ, યુ વીલ લાઈક મય મય ડુ ઇટ. અરે ટેકરે ટેક। ડોન્ટ બી અશેમ ઓફ ચોરસેલ્ફ, બાવો મારો।”

એમ કહી એણે તો હીમતથી ફેરી કાપી તેની ચીરો હીટલરને જખરીથી હાથમાં આપી, જે લેવા પેહલાં હીટલરે જરા આનાકાની કીધી, અને કુઈનું કોહી આવવાથી બોલ્યાં, “અરે થું જે બાવા અમથા કાઈકુ મયકાતા છે? તેરા બાપ જન્મમે કોઈ દીવસેમી અઇસા ફેરી તુમને ખાયા હય? ચુપચુપ ખાઈ જવ, નહીંતો તેરા સો બાપ ખાનેકુ તૈયાર હય। તુમને બાપજન્મમાં કોણ દાન અઇસા ફેરી ચુસ્થા હય કયા।”—

ચુસ બેટા હીટલરીયા ચુસ આ કરડીયામાંની ફેરી આફુસનાં ગોટલાં ચુસ કે જેથી તારી તરફજીમાં જલદી થઈ જાય, માસ્તર પેંટા ને જપાન રસ.”

ફ્લી તો ખુશખુશાલ સોફાની ઉપર પલાઠો મારી ગોટલું ચુસ્ત મંડી ગયો અને સાથે સાથે જીવજોખી ભોંયપર પલાઠો મારી કરી ગોરવા મંડી ગયો, તેમ તેમ માઈં તો પાકીને પલેથર થઈ ગયું, પણ સાઈં થયું કે એ હીટલરનો થતો સારા મુડમાં હોશ કે શું, કે તેણે મોટે મોટે ખરખર હસવા માંડ્યું, ત્યારેજ મને જરા રતી ધીરજ આવી.

“મરે એ કુલ્યું ખરખર હસેજ કાંય ? એને કોઈ દીવસ કોઈનેબી કરી ગોરતાં જોયોજ કે નહીં ? રખેને એ મુવો તમો લોકને વાંદરા સમજીને હસ્યો હોય ?” કુદ ખેલ્યા.

“તમારાજ જીવને પુછોની કે વાંદરા જેવા કોણ લાગેજ, હમે કે એ ?” ફ્લીએ સવાલ કીધો.

પછી વાતમાં ને વાતમાં હમેને હીટલરે સીગારેટ ઓફર કીધી, અને સોલુએ તેને ખુશી કરવા અમસ્થી એક હાથમાં ઉંચકી, કે ડોસાંએ તેનો ઝાડ્યો કાઠી નાંખ્યો. “તું પેલાનો પડતો મરે એમનો એમ ! જરથોસ્તી થઈને હાથમાં ખીરી ! ધર્મના દુબારતા મરો એમના એમ ! અખધી હાથમાંથી ફેંકી દે નહીંતો કુદુબો કરી નાંખશ.”

“જીજીજી, હાજીજી, સાંજીજી,” સોલુએ ધુજતે હાથે બીડી પાછી મુકી દીધી.

હીટલરે ઉઠી સીગારેટ મને ઓફર કીધી, અને સોલુની ખુરી હાલત થયલી જોઈ, તે નહીં સ્વીકારતાં મહેરબાની સાથે મેં હીટલરને કહ્યું, “મીસ્ટર ફ્યુરર, વી આર true આર્યાન્સ એન્ડ વી નેવર સ્મોક ! તુમચી લઈ મહેરબાની ઝાલી !”

“ઓહ ! વી લવ ‘Aryans’ એ લોટ !” હીટલરની વતી હીમલરે જવાબ આપ્યો.

કુદ જરા રતી મેહરાં હોવાથી મને સવાલ કીધો, “મંચા, એ આપરા દોસ્ત લવજી આરીયા માટે શું કહેતોતો ?”

“કોણ પેલા આપરા હીરાજી આરીયાના કાકાસસરા લવજી આરયા ? તેવજીતો બીચારા કે દિવસના આરીયાં થઈ ગીયાજી ! પણ કુદજી શું જો ? તમો બરોબર સાંભલી નહીં સકતાં હોવ તો આવો બહાટ કરવાને બદલે ગુપચુપ આબરમાં ગગરી કાંચ નહીં રેહતાં ?” મેં એવજીને જરા ખખસાવ્યા.

“કુધ તો કરારને જીવસે પગ ચઢાવી પલાઠા મારીને સોફા ઉપર બેઠાં હતા, જે ઉપર અચપ્પુચ નજર પડવાથી હીટલરે પુછ્યું, “What’s wrong with Auntie’s legs?”

“Nothing wrong sir! She has juice in her legs!” ફક્તીએ જોટલું અંગ્રેજી આવડ્યું તેટલાતું ખુન કીધું.

“What juice? Orange or Lemon?” ગોઝેરીંગે અનન્યબ મધ સવાલ કીધો.

“Oh! oh! oh! You don’t know what they call Elephantasis! Really, you people are the wonder of the world,” સેવકે જવાબ આપ્યો.

“મંચા, એ મુવા ગોઝેરીંગ સાથે એ તું શું માંથાંદુખણ કરતો’તો! ” કુધએ સવાલ કીધો.

“અરે એતો તમારા પગ જોઈને વખાણ કરતો’તો કે, તમારા થાંભલા જેવા પગ એણે આપ દુન્યામાં કોઈનાબી જોયા નથી,” મેં ખુલાસો કીધો.

“કરો ભસ્તેગીઆઓ મસ્કેરી કરો! પથુ કાંચ મારા પગને શું છે! કંઈ નહીં મુવાઓ, તમોનેબી પગે રસ થશે, તારેજ કુધની કદર કરસો. પેલા કહે તેમ આપસી તે લાપસી ને પરધ તે કુસ્કી.” ડોસાંએ કહુવા દીધી.

એવી એવી અરસપરસની વાત ચાલતી હતી, તેટલાં હીટલરે મને પુછ્યું, “Well મેનર મંચેરશાહ, what do you think about our Germany?”

“અરે વોટ ડુ સે સર! Country is goody goody, but the people are very miser and bady bady. The weather too is very climatic, sometimes cold and many times hot, very very perspiring. But nothing to touch our darling Bombay! But why don’t you come to Bombay, Adolf and bring along our friends this Rudolf, Goering, રીખેનટ્રોપ, હીમલર etc. etc! There are many many places worth seeing, just like Dr. Temulji’s મુવાવડખાના, Mental Hospital, ડુંગરીસ જેલ, ગાંધીજીસ આશ્રમ, Victoria Gardens, Parsi’s Tower of Silence and so on, and so on.” સેવકે હાંક્યું.

“What is ‘Tower of Silence’?” હીટલરે અન્યપ્રીમાં પુછ્યું.

“Oh! It’s a very lovely place., full of flowers, beasts and animals. Very very quiet over there. No danger of robbers and thieves and હોકરસ. Nice open air building, without any top or roof, only tenants being yourself and God. You have not to pay any rent, Municipal or Halalkhore Taxes, no Electric bills, no gas bills, અસ, everything ખુદાબક્ષ ! Everything found! Once you get in, you can’t get out ” ફલીએ ફે ક્યું.

“Well then it must be very nice and cool over there. I would like to stay there,” ગોએરીંગે ઉમેર્યું.

“Constant 40° temperature, very beautiful spot. Lucky persons can only stay there. પણુ આવો મારો, તાંહ વેર જવાની શી જરૂર છે! તું કેહતો હોય તો અહીંજ તારો રસ્તો કરી નાંખ્યે,” ફલીએ બકબક કીધી.

હીટલર અમારી રીતબાત તથા ચાલાકી ઉપર ધણો શીદ્ધ થઈ ગીયો, અને પોતાના મેહમાન તરીકે હમોને એકાદ બે દિવસ પોતાને ત્યાંજ રેહવાને ધણા કાલાવાલા કીધા, અને અમોને આવા બાદશાહી મેહલમાં રેહવાનું માન તથા તક મહેલી જેતાં કુછ બોલ્યાં, “વારું હીટલર બાવા, તુંમ અમ લોકકુ ઇટના બધા બોહસ હોસ કરતા, તો મરું જરૂર એક દો દીન તુમારે હયાં રહી પડતા, તુમેરા ખુદા બચા કરેગા! Very many thank you, મેની મેની થેંક યુ ! ” કરીને કુછ વાંકા વાંકા વલી ગયાં.

મેહલમાં દરેક જણને એક એક છુટ્ટો બેડ-રૂમ આપવામાં આવ્યો, અને હમોને જેઈતી દરેક ચીજ પુરી પાડવા તથા હમારી ઉપર દેખરેખ રાખવા એક એક સોબ્બમાંની પોટટી રાખવામાં આવી, અને જીવણો કોઈ દિવસ પોચ્યાં ગોદરાંવાલા ખીજાનાં ઉપર સુતેલો નહીં હોવાથી, મગન મગન થઈ ગયો, “આ કેવું છરછ પોચ્યું પોચ્યું બાદશાહી ખીજાણું છે. મારી મંબલીને છરું બ્યારે મુંબાધ જમણું, તારે આવું એક ખીજાનું જરૂર લેતા જણું, અફુવે ! ”

હીટલરનો બેડ-રૂમ, કુછની બેડ-રૂમની બરાબર નજદીકમાં હતો, અને કમબખત હીટલરને ઉંઘમાં ધોરવાની તથા બકબક કરવાની ખરાબ આદત

હોશે, તેથી તે મોટે મોટે ગોરવા તથા બકબક કરવા લાગ્યો, જેથી કુધ અમારા ઝોરડામાં આવી અમોને ઉંઘમાંથી ઉઠાડી કેહવા લાગ્યાં, “કોઈ મુવાને ધરતલો ચાલેલ કે કેમ! ક્યારનો કોઈ ભસ્તેગીઓ ગોરવા કરેલ, ને બકબકારો કર્યો કરેલ. નથી પોતે સુતો કે ખીજને સુઈ દેવા મરતો. જતો મરે ફલી, જઈને બપ્પર કાઢ, કે કોણુ ભસ્તેગીઓ મરવા સુતોલ? મરી જતો હોય તો બધી પંચાત મટી જાય.”

અમો બપોરના ખાવાની ટેબલ ઉપર ગોઠવાયાં. કુધના એક હાથ ઉપર હીટલર બેઠો અને ખીજ હાથ ઉપર ગોએરીંગ બેઠો, જેની બાજુમાં ફલીને બેસાડવામાં આવ્યો, અને હીટલરની બાજુમાં સેવક બેઠો અને મારી બાજુમાં રીબેનટ્રોપ, સોલુ, હીમલર અને જીવણાં કરીને ગોઠવાયા. કુધ તો એવજીની રીત પ્રમાણે ‘બપનોથર અહુરહે મજદાઓ! બપનોથર અહુરહે મજદાઓ! કરીને ટચાકડી ફાડીને મોટે મોટે કસ્તી કરતાં બણવા મંડી ગયાં. હીટલર, હીમલર બધાઓ મોહડાં વકાસી જોવા લાગ્યાં, અને ડોસાં શું કરતાં હતાં, તેને સમજવતાં, હીટલર બોલી ઉઠ્યો. “વેરી religious! Auntie very religious! Very ગુટ! ગુટ!”

દાર પીરસવામાં આવ્યો, અને આજીબાજીનો શણગાર તથા સુનાના છરી કાંટા રકાખી વીગેરે ઉપર નજર પડતાં, કુધ બોલ્યાં, “દીકરા સોલુ, સુનાની રકાખી તથા છરી કાંટે ખાતાં આપરો જીવ સખે જવાનો જો! કોઈની નજર નહીં પડે, તેમ છરી કાંટા તથા ખીજી કંઈ પણ ઉચકાય, તો ગુપચુપ ખીસામાં સેરવી દેજો. સુખે દુઃખે આપુને કામ આવશે!”

“જર બાપના બોલે ઉંચકશું. તમે બેરીકર રેહજો,” સોલુએ કુધને ધીરજ આપી.

પેહેલી વાણી ચીકન સુપની આવી, જેને હમો લોકોએ પુરતો ઇન્સાફ આપ્યો. પછી Gekochter Fisch (boiled fish) ની વાણી આવી, અને ત્રીજી વાણી Roast potatoની આવી, અને ગોસની ઉપર નજર પડતાં કુધની કમાન છટકી, “તમે ધર્મના દુબારતા મરો! અરદીબેસ્ત રોજના હમકારે તો કોઈ ગોસ ખવરાવે! તારે પેલો સુપ બી દેખુ ગોસનોજ હોશે! તમે લોકતું સર સંદાસમાં જાયરે તમારો ને મંચા, તેંબી આંધરાની કાની ખાયા કીધું? તેં મારે ધ્યાન કાંય નહીં ખેંચ્યું? અબધડી ગલાં ખેંચીને બધુ બાહર કાઢો. મુવા કેઠેના અધમીઓ!”

ખાતાં ખાતાં હીટલરને અટરસ જતાં, કુધએ ખરડેલા હાથેજ 'નોરે મરે' ખુરી! ખુરી! બાવા!' કરીને મજબુત હાથે તેના બરડા ઉપર એ ચાર હાપટ મારતાં, હીટલર ગરગર ઓકવા મંડી ગયો, જેમ કરતાં કુધની આખી આડી બમાડી મુક્તાં, કુધએ temper ખોઈ દીધો, "તું ઓકતો કરતો મરે! મુવાએ તો મારી મુન્ના મોહર જેવી સારીનો કચ્ચરગાન કાઢી નાંખ્યો. બ્યારથી રંડધ, તારથી એજ સારી પેહરતીતી. મુવા સડે નહીંતો એટલું ચમરી મરે નહીંને!"

"કંઈ નહીં કુધજી, તમે જરાખી શીકર નાં કરો. તમે પાછાં રંડસો, તારે તમેને કું નવી સારી અપાવસ." મેં કુધને ધીરજ આપી.

કુધ બેહરાં હોવાથી મને પાછુ પુછવા લાગ્યાં, "શું કહ્યું બાવા, શું બોલ્યો?"

એકાએક હીટલરનો કારો ચવરી આવવાથી ડોસાને કંઈખી ગાવાને કાલાવાલા કરવા લાગ્યો, જેથી કુધ કપાલે હાથ ઈધ, બાજુ હીટલરનું રૂઝ કરતાં હોય તેમ મોટે મોટે ભેંસાસુર અવાજે ગાવા માંડ્યું—

“સવરાતે સુરજ ઉલ્લુગીયા,
દીકરા હવે તારા દહાડા બરાધ ચુક્યા,
મોતના સંદેશ આવી પુગીયા,
આખી દુન્યાના લોક તારાં નામપર થુકીયાં,”

ગોએરીએ તો whistle મારી once more, once more કરીને બુમે પાડી, અને હીમલરખી તાલીઓપર તાલીઓ ફાડતાં બોલ્યો, “Excellent, very good tune and a lovely voice! What was that song called?”

“કપાલ તારા બાપનું! પેલા કહે તેમ સમજે તેનું મોત, ને નહીં સમજે તેની કમખખતી! Yes! Yes! Excellent! Superb! My Auntie has a very sweet voice and is well-known as Indian cuckoo! She can sing non-stop, for 24 hours, without any stop in a એરી ટાન, I mean બેરીટાન. She sang that well-known પીસ બીથોવીઅનસ Sympathy in ‘C’ Major on a very, very high key,” મેં કુધની તારીફ કીધી.

હસ્તા ખોલવામાં ફલી, સોલુ તથા જીવણાંએ છરી કાંટા તથા ચમચા (સુનાના) જેખી આવયું તે ખીસામાં તથા ઓટીમાં સેરવવા માંડ્યું, જેમાં દુધએખી મદદ કીધી. છેલ્લી વાણી તરીકે પુડીંગ આવયું.

ખાણું બાદ હમો પાછા અસલ જગ્યા ઉપર બેમી ગાંધા સપ્પા મારવા લાગ્યા અને વાતમાં હીટલરે હિન્દુસ્તાન માટે પુછપરછ કરવા માંડી કે, ગાંધીજી કેમ છે? ફલાનો કેમ છે, ચીલાનો કેમ છે? હિન્દુસ્તાનને સ્વરાજ મલશે કે? ત્યાના લોકો કેવા? વીગેરે, અને પછી કાંઈ અસારત કરતાં, એના એક હજુરીયાએ બાબુની ટેબલનાં એક ખાંણાંમાંથી કંઈ મોટો જેવો એક નકશો કાઢી એના હાથમાં મુક્યો, જે અમોને બતલાવતાં હીટલરે કંઈ સમજાવ્યું કે, એ થોડાક વખતમાં આખું યુરોપ તથા હિન્દુસ્તાન જીતી જવાનાં સ્વપના જેતો હતો, અને જેવું એના મોઢામાંથી હિન્દુસ્તાનનું નામ નીકળ્યું કે, તુરત જીવણાંએ જમીન ઉપર ફસડાઈ પડી કપાલ કુટી રડારોડ કરી મુકી, “અરે પ્રભુ! આ છુ આફટ! જે આ જરમન દુલીયું આમ હિન્દુસ્તાન ઉપર ચઢાઈ લઇ જાશે, તો મારી મંગલી અને નાના જીવણાંનું છુ થાશે? એ લોકો તો બાપલા વગરનાં થઇ જવાના, અહુવે? અને માફમે ડોપયું રંગઈ જવાનુરે બાપા! અરે રામ! શ્રી રામ! મારી મદદે આવ!”

આવી રીતે જીવણાંને રડારોડ કરતો જેઠ રીખેનટ્રોપે મનેજ સવાલ કીધો. “મેજર માઇડીઅર, વોટ ઇઝ રોંગ વીથ ઘેટ ફેલો? વાય ડઝ હી મેક સય નોઇઝ એન્ડ.....

“અરે વોટ ડુ સે યુ સર! નથીંગ રોંગ વીથ હીમ સર! હી ઇઝ ઇન ધી હેબીટ ઓફ ગેટીંગ શીફરાં એવરી નાઉ એન્ડ ઘેન. હરી અપ! મેરેક્ટ આપકી જુટી દેવ, આઈ વીલ મેક સમ જાડુ.” એમ કહી મેં એના પગમાંથી એના ખંધારી બુટ ખેંચી કાઢી, જીવણાંને સુધાડ્યું, અને એક છોકા ખાઈ, જીવણો પાછો ઉભો થયો.

હીટલર તો આ ચમતકારથી બધો ખુશ ખુશ થઇ ગયો, “અને મને ક્ષમાશી આપતાં બોલ્યો, “વેરી કલેવર ફેલો, હે! મેજર માઇડીઅર, હાઉ આઈ વીશ યુ વર બોર્ન ઇન જરમની!”

તેટલાં બાબુમાં જેવુંછ તો ફલી જમીન ઉપર પલાઠો મારી બેસીને છાતી કુટતો બલાપો કરતો હતો. “હાખ યુ! અરે ઓ મારી પીલી, મારાંબી

રોગ નીવારણ ધરગતુ દવાઓ

SQUIBB'S AGUE SPECIFIC

સ્કુઈબ્સ એગ્યુ સ્પેસીફીક

મેલેરીયા, ઇતરુદ્યુએ'ઝા અને સર્વે જાતના તાવનો આજ
૬૦ વર્ષોથી જાણીતો થયેલો ઉપાય.

LYNSOLA

લી ન સો લા

ઉધરસ, ખાંસી તથા શરદીનો કટ્ટો રાત્રુ.

ANGEL'S BABY--BALM

એન્જલનું બેબી બામ

અચાર નવાર આ દવા બાળકોને પીવડાવવાથી તે નીરાળી
તથા તંદુરસ્ત રહે છે. એ બાળ અમૃત ખરો
માતાઓનો દોસ્ત છે.

HEIZEKON

હે જે કો ન

કોલેરા અને ડાએરીઆ ઉપર રામબાણુ ઇલાજ.

માદન સન્સ એન્ડ કું.

કેમીસ્ટસ

કાર્ડ માર્કેટ તથા હુજ રોડ,
મુંબઈ.

સર મંગલદાસ મારકીટ, ચોથી ગલી.

ફોન નં. ૨૫૧૨૦.

મરુ મીનીસની કુંઠો
કાપડના વેપારી.

પ્રાન્ચ :—મોટ રોડ,
સુપર સીનેમાની બાજુમાં,
કરીમ બીલીંગ,

ફોન નં. ૪૫૬૩૩.

HOMI B. DASTUR & CO.

London Qualified Opticians

KERMANI BUILDING.

SIR P. MEHTA RD. BOMBAY.

શું નસીબ કે, તું મને મળ્યા વગર એમ મરી જશે. આપ કમળપ્ત ફયુરર તો બસ ખુન ઉપર ચઢ્યોછ. અરે હાખ થુ! મારી માય કરે, એવું હું જાણુતો તો તુંને મારી સાથેજ અહીં જરમની લઇ આવતો! હવે તો હું જીવતાં જીવત રંડાવજ્જરે, મારી પીલધરે, હાખ થુ! થુ! થુ! !

મરધાંની કાની જુહરી મરસ, તારા વગર ઓ પીલધ,
યાદ કરસ ૧૦૦ વરસ, તારી નેઝી ખુખી ભલધ.
હવે મને કોણ ખવરાવસે નાસ્તા ઉપર મલધ,
તું તો બહેસ્તમાં નાતરે કરશે, પણ હું જઈશ રંડધ.

આ સાંભલતાંની સાથે પેલા દેવનામ દેવ હીટલરે મને સવાલ કાઢો,
“મેજર મંચેરજ્જાહ, વોત ઇઝ ચોર કઝીન ફ્રાઈ સેઈંગ? વોટ ઇઝ ઘેટ સોગોઈ એન્ડ મોલોઈ?”

“નથીંગ, માઈ ડીયર એડોલ્ફ, ડોન્ટ વરી! હી ઇઝ સમટાઇમઝ હીસતેરીક! વો જલ્દી થીક હો જયગા. ગીવ મી સમ વીસ્કી સોડા,” એમ બોલી હાથમાં થોડોક વીસ્કી સોડા લઇ જાણુ એને પીવડાવતો હોવું, તેમ ફલી પાસે જઈને કાનમાં કહ્યું, “કમળપ્ત ફલી, તુંખી શું નાહાનીયતપણું કરેછ! કાલનો દુકાલ આજે પાડવા માંગેછ કે શું? એમ બાયલાની કાની ધુજતો હોય તેમ દેખાવ શાનો કરી મરેછ! અરે તારો બાપ મરે તારો! ચાલ વેકી જા જોઈ! ઉઠીને દાદાર અહુરમઝ્દતું તથા શરોખ ઇઝ્દતું નામ લઇ આ થોડો વીસ્કી ગટાવી જા, કે તુંને હુસ્વારી આવે. હાખ થુ! બક અપ ફ્રાઈ?”

થોડોક બખ્ખો લેતાંની સાથે ફ્રાઈ આમતેમ આંટા મારવા લાગ્યો. પછી હીટલરે અમોને પાસે બોલાવી કહ્યું, “લુક હીઅર માઇ friends! આઇ વોન્ટ ઘેટ યુ બોલ શુઝ જોઇન અવર નાટઝી પાર્ટી, એન્ડ બીકમ જરમન subjects”

“I objects! ઓ ડોન્ટ બી સીલી, એડોલ્ફ, ઇટ ઇઝ નોટ એ childish ટોપ! ઇટ ઇઝ એ કવેસચન બોફ લાઇફ એન્ડ ડેઃ! અલવ મી તુ વાત કરતુસ ટુ માઇ બીલવેઝ સગા ફ્રાઈ એન્ડ જીવણાં. ગીવ અસ સમ ટાઈમ ટુ ટેક રમ ક્રોમ અવર માયજ એન્ડ બાવાજ, એન્ડ આસ્ક અવર મીસીસીસ એન્ડ સગાવાહાલાં.” મેં એની પાસે માંગી લીધું.

એવામાં ફ્રાંસીએ ચાલાકી વાપડી, જાણે પોતે કાણુ એક મોટો જોતીય હોય તેમ હીટલરનો હાથ પોતાના મેલા અખતર હાથમાં લઇ, ને જોતાં મોટેથી બોલ્યો, “મારો બાવો કરું ક્યુરર, આમ કેન રીડ ફ્રોમ ચોર હેન્ડ કે ચોર stars at present આર નો ગુડ, એન્ડ તેથી ડોન્ટ વોર રે ડોન્ટ બેર! અધરવાઇઝ યુ એન્ડ જરમની બીલકુલ વોઝ “નોટ થઇ જશો.”

“યસ! યસ! એડોલ્ફ! કર્નલ ફ્રાંસી ઇઝ એલ રાઇટ એન્ડ નો રોંગ! બીલકુલ અઈં છે. ત્રાઈ એન્ડ એવોઇડ ફ્રાઇટીંગ” મેં હીટલરને બનાવ્યો. પણ મારા બનાવ્યાથી તે થોડોક કાંઇ બની જવાનો હતો, એટલે તેણે પાછી વાલ જેવી બરાડ મારી.

“છટ! છટ! ડોન્ટ ટોક સય રખીશ! આમ ડોન્ટ વોન્ટ ચોર advice. વાય don't you mind your own dirty business, યુ ડર્ટી ઇંડીયનસ!”

“એલ રાઇટ! જબી દેખા જાયગા,” મેં જવાબ આપ્યો.

“વેલ ઘેન વોટ ઇઝ ચોર રીપલ્સ? આર યુ ગોઈંગ ટુ ફ્રાઇટ ફોર જરમની આર નોટ?” પેલો હીટલર છેલ્લે પાટલે તરીયા પાવ આવતાં બરાડ્યો.

“નો! નેવર! વી વીલ ફોર એવર ફ્રાઇટ ફોર બ્રીટન! લોંગ લીવ ધી બ્રીટીશ ફોર્સ!” મેંબી દેશાબીમાન બતાવતાં ઉમેર્યું.

તેટલાંમાં હીટલરે જેમ પીલાહુસ ઉપર મવાલીઓ મોઢાંમાં આંગલાંઓ ખોસી “વીટ! વીટ!” કરીને વીહસલ મારે છે તેમ જોરમાં બ્હીસલ મારી, કે તુરત લગભગ ૧૦૦ સીપાઇઓ અમો તરફ બંદુકો ટાંકતાં ઉભા અને અમો તરફ બંદુક ફોડવાનો હુકમ આપે, તેટલાં ડોસાં વચમાં પુરાયાં, “કયા જો બાવા હીટલર, તુમ ઇટનાં સમજી આઢમી હોકર ઇટના ઉતાવલમે કાય કુ પડતા છે? જરા વિચાર કરનેકા તો ટાઈમ આપો? આપુન લોક એક દો દીનમે જરૂર જવાબ આપેગા. જરા ઇટના અમેરા અરજ સાંભલો ખુદા તુમેરા ભલા કરેગા!”

“લુક હીયર મેજર માઇડીઅર! ડોન્ટ બી ઓથરવીઝ otherwaise યુ એલ વીલ બી કીલ્ડ આઉટ રાઇટ નાઉ એન્ડ નાઉ.” ગોએરીએ મને વખતસર ચેતાવ્યો.

“નેવર માઇનડ! અમ પારસી લોક ડોન્ટ કેર ફ્રાઇટીંગ એન્ડ ડ્રાઇ ફોર અવર સેલ્વઝ. વી આર રેડી ટુ સેક્રીફાઇસ અવર કીંમતી લાઇફ ફોર અવર ઇન્જનિયર એન્ડ અવર બીલવેડ કન્ટ્રી.” મેં હીંમતથી કહ્યું.

સમજના નહીં અમ પારસી લોકકુ પોચી માટીકા,
 જે દરકાર કરે તેરી અધસી સુકકી દાટીકા.
 પારસી બચ્ચે લોકકુ સતાનેમે લેતે હય મગહ,
 પથુ માલમ છે તુને એની તને મલશે શું સજા?
 તામે નહીં હોનેકુ મેરે દોસ્તોને દીયા હય મેરેકુ રજા,
 ફરજવશું તારી ચાનસેલરીપર, હમારી પારસીઓની ધજા.

આવી અમારી દલેરી અને બહાદુરી જોઇ હેર રીબેનટ્રોપ, હીમલર તથા
 ગોએરીંગના બનપાંઉ જેવાં જીગરો પીગલી ગયાં, અને વચમાં પડી અમોને
 જાનથી મારી નહીં નાખવાને, અને વિચાર કરવાને ટાઇમ આપવાને હીટલરને
 સમજાવ્યો, અને તે મુજબ હમોને બે દિવસનો ટાઇમ આપવામાં આવ્યો.
 હીટલર તો અમોને મદ્દા કર્યા વગર રૂબાબમાં પીઠ ફેરવીને ત્યાંથી ચાલતોજ
 થયો, અને ગોએરીંગ, હીમલર તથા રીબેનટ્રોપને મલી બેટી હમો પથુ ત્યાંથી
 જવા નીકળ્યા. રીવાજ મુજબ કોઇ પથુ આસામી ચાનસેલરીમાં આવતો કે
 જતો, તો તે વખતે Guards ઓ તે લોકના ખીસાં પાકીટ તપાસતા હતા.
 તે મુજબ ફલી, સોલુ તથા જીવણાંની જડતી લેતાં તે લોકના ખીસામાંથી
 હીટલરના નામ તથા મોનોગ્રામ સાથના છરી કાંટા નીકલતાની સાથ તે લોકને
 પકડવામાં આવ્યા, જે ઉપરથી ડોસાં બખાલ્યાં, “કાયકુ અમેરા ગરીબ બચ્ચે
 લોકકુ ઇટના સતાતા? જીલમે ખીસાંમે છરી કાંટા રખ દીયા ઇસ્મે ઇટના કયા
 ચુનાહ કીયા? છોર દેવ એ લોકકુ! અયસા તો એકસો છરી કાંટા એ લોક
 પરસી ઓવારી નાંખ્યાં,” એમ ખોલી પુછ્યે પોતાની ઓટીમાં છુપાવેલા થોડા
 છરી કાંટા એ લોકના દીલ ઉપર છુટથી ફેંક્યા.

ગરીબ ખીચારા ફલી, સોલુ તથા જીવણો! તે લોકને હાથે બેટી નાંખી
 ત્યાંની એકાદ પોલીસ ચોકી ઉપર લઇ જઇ, તે લોક ઉપર ચોરીનો charge
 મુકી પોલીસ લોક-અપમાં રાખવામાં આવ્યા, અને પુછ, રડોલ્ફ અને હું કરીને
 ધર તરફનો રસ્તો લીધો.

હમારે ધરે પોહચતાની સાથે જોઈજ તો મારે નામનો કંઈ કામલ
 આવેલો, તે ખોલીને વાંચવા માંડ્યો કે તુરત ડોસાંએ શરૂ કીધું, “કેમ
 મચ્છા, કુંવર શું લખેજ? પેલા મારા પુવનસાસુની માસીસાસુના કાકાસસરાની
 પુર્કની બેઠનની દીકરીના દીકરા જમશેદજી ખરાસને સાર કંઈ લખેજ કે?”

“કોણુ આપરા પેલા જમસેદજી ખરાસ ? અરે એવણુતો ખીયારા કે દિવસના થયાછ ખલાસ !” મેં ખુલાસો કીધો.

“મરે મને તો ખબર ખી નહીં! એકાએક ખીયારાને શું થયું હોશે ? નહીં ખીયારાને બધરી બચ્ચાંતું સુખ, કે નહીં ધરખારતું સુખ. ખીયારા હાડમાર હાડમાર થયાછ જો ! છુટા ખીયારા ! પેહલે મદદને ટાઇફાઇડ શીવર આવીતી, પછી જલંદર થયું, પછી ભગંદર થયું, પછી અલસર થયું ને છેવટે કેનસર ઉપર નાંખ્યા, તો હવે પછી બાકી તે શું રહે ?”

“વરી શું રહે ? હાડકુ ને ચામડું ! હવે એ તમારા નજદીકના સગા જમસેદજી ખરાસને મારો ગોલી, અને આપરા સોલુ, ફલુ અને જીવણાંને કેમ એ ચંડાલોના હાથમાંથી છોરવવા, તે માટે કંઈ તમારું ફલકુપ બેજી કસી ઉપાય સુચવો, નહીંતો એ ખીયારાઓ જેલમાં સબરી સબરી કાઢી સરીને ખલાસ થઈ જશે,” સેવકે કૃપાને અરજ કીધી.

કુર્બજી, રડોલ્ફ અને હું કરીને સાથે બેસી, અમારા ત્રણ ગોઠાઓનો છુટકારો કેમ કરાવવો તે ઉપર વિચાર ચલાવવા મંડી ગયા. આખરે અમે એવા ઠરાવ ઉપર આવ્યા કે, હમારે હેર હીટલર ઉપર ફલી, સોલુ અને જીવણાંને છોડી મુકવા સારૂ એક લેખીત અરજી કરવી, અને તે મુજબ હમેઓ નીચે પ્રમાણે અરજી તૈયાર કીધી :—

Quite Personal, very private and most confidential.

To,

The world shaker, peace breaker & Berlin maker,
The ફયુરરર, હેર એડોલ્ફ હીટલર,

Your most exalted Excellency,

We, the undersigned unhappy, dejected, disheartened, molested, residents of હેમબર્ગ આવાંબઈ અડગસ alias the Princess of Persia and her brother's son મેજર મચેરલાહ માધડીઅર pray you on our bended knees to release urgently and immediately, our brothers and partners in life and death, કર્નલ ફેશી (આખ થુ) સોલુ સેન્ડા and હેર જીવણીજી, who have been arrested for robbing and stealing your

so-called golden knives and forks from your ચાનસેલરી, the other day, and are kept in custody, without any rhyme or reason. It is not shameful ?

Firstly Adolf, let us draw your attention that in our Parsi history, not a single Parsi has been arrested for robbery, and if, કેાઇ પારસી ચોરીજી કરે, તેા કદી છટના હોણ ચોરી નહીં કરેંગા, and if, at all they did it, it was only in joke ! We can easily assure you, that they are innocent, just as you are and have not committed any theifery or robbery, but stolen only that cutlery of yours. As you know well, you can't be a robber easily. It requires a very strong and couragious heart, to do it. ઓ કુચ અચ્ચે આલેકા ખેલ નહીં હય, કયા સમજ !

Moreover, on getting your knives tested, we were told quite frankly and openly કે સુના કે અદલે ઉસકી ઉપર ગોલ્ડ ગીલ્ટ અછહે તરેસે લગાયા હોતા. There you are, Mr. Hitler ! Why don't you use your common sense ? રેઅચાહ કા સમજ કોન દીન ચોરી કરેંગા ! Absurd ! Absolutely નહીં મનાયએઅલ. Don't you think so ?

Of course, we clean forgot to tell you that both ફ્રાંસી એન્ડ સોલુ are great magicians, and in showing their art of જામજરી, they must have pocketed your so-called superfine cutlery, and પેરફેર why you make so much મરજરી ! Well then, you can't call it a sin ! Never ! Never ! And you give such justice to honest men ? But you know what is honesty ! It is the best Insurance policy ! (with a big પ્રીમીઅમ). May not be in your country.

Now we give you our final notice that, if our friends are not set free within 24 hours from now, we

will sever all our diplomatic and ડેમેસ્ટીક connection with you and will do સતયમ્નહ and go on fast, which will long last.

Before enclosing the letter with our tears, instead of gum, we earnestly and solemnly request you, to set our friends free, and thus save yourself from shame.

Thanking you once again and wishing you health, wealth and joy and next year a nice boy !

We remain,
Your humble friends in grief,
Princess આવાંબાહ અડગરા
and
મેન્ડર મન્ડેરશાહ માધડીઅર
of Ballard Pier.

રૂઝકે તેનો જરમન બાજામાં તરજુઓ કીધો અને ટુરતાતુરત પોતાને હાથે પોહચતું કરવા તેની ચાનસેલરી તરફ જવા નીકળ્યો, અને હીટલર પોતાને બંગલે હોશો કે નહીં, તેની ખાત્રી કરવા સેવકે તેને ટેલીફોન કીધો. “હાઈ હીટલર ! હલેવ ! હલેવ ! હલેવ ! Is that Hitler's Bungalow ?”

“Yes! Yes!” પેલા માણસે જવાબ આપ્યો.

“Can I speak to Adolf Hitler ?” સેવકે પુછ્યું.

“What !”

“Oh ! Excuse me I say, can I speak to the ફયુરરર હેર એડોલ્ફ હીટલરરર !”

“Yes ! But may I know who is speaking !”

“Of course. But, you funny fellow, don't you know me ! I'm મેન્ડર માધડીઅર, the nephew of my aunty dear, આવાંબાહ the Princess of Persia, speaking personally.”

“But, what is it that you want to talk to the ફયુરરર ?” પેલાએ સવાલ કીધો.

“Oh, you wretch, it is a very urgently important matter, which I want to discuss with him and him only. It is a question of life and death for both of us, so please, hurry and don't worry me.” સેવકે જવાબ આપ્યો.

“All right then, wait a while.”

પાંચ મીનીટ થઈ જવાથી હીટલરને નામની મેં સરસવતી બણવા માંડી, તેટલાં પેલો માણસ બોલ્યો, “હાઈ હીટલર ! ફ્યુરરર ઇઝ વેરી વેરી busy... he is in the bath-room and so....”

“But what is he doing in the bath-room all this time?”

“Wait. I'll inquire.”

“હા તારા બાપનું કપાલ ! બાથ-રૂમમાં છે, તેમાં તું થું inquiry કરી મરવાનો હતો ?” સેવકે બબડ્યો,

“હાઈ હીટલર ! હલવ ! હલવ ! મેજર, ફ્યુરર is taking his bath in the bath-room, so please ring after 15 minutes or so.”

“O. K. Boss ! But you know, I too am also a very importantly busy man. Please tell him to ring me after 15 minutes. My No. is 606. Give my love to Adolf, cheerio ! Old Boy !

લગભગ ૨૦ મીનીટ સુધી કંઈ ટેલીફોન નહીં આવવાથી મેં લઇને પાછો રીંગ કીધો, જ્યારે મને કહેવામાં આવ્યું કે, હજી હીટલર ‘બાથ’ લેવામાં રોકાયો હતો, અને જોઈએ તો મારે અર્ધા કલાક પછી પાછો કરી જવો.

“ મરે કોઈ એ મુવા એડોલ્ફને પુછે ? હજી સુધી એ નાહ્યાજ કરેછ શું ? પેલો રાજ ગોપીચંદ તથા રાવનબી એની બાગલ કુછ બીસાઈમાં નથી ! તે દિવસે એ મારી પાસે ખાવા બેઠો'તો, ત્યારેજ ખાટી આંબોસી જેવો વાસ મારતો'તો. ખરેખર બાવા, ચોખ્ખાઈ, સુગરઈમાંતો પારસીઓને કોઈ નહીં પુત્રે જો !” દુધએ પોતાનું મત આપ્યું.

રડોલ્ફ હમારૂં પેલું petition હીટલરને હાથોહાથ પુગાડી પાછો પરે ફર્યો, અને હમો ત્રણે જણા, ફલી, સોલુ અને જીવણાંની ખબર લેવા police lock-up માં ગયા, અને તે લોકને થોડોક વખત મલવાની રજા લઈ, તે લોકને જે લોક-અપમાં પુર્યા હતા, ત્યાં જઈ પુગા. એક અંધારી ખોલીની અંદર એ ત્રણે જણને પુરવામાં આવ્યા હતા. અને ત્રણે જણાં, એકમેકના ખભાં ઉપર ડોકાં નાંખી એક ખુણામાં જમીન ઉપર બેઠા હતા, જે દેખાવ ખચ્ચીતજ દયા ઉપજાવનારો હતો. જેલ વોર્ડરે દરવાજો ખોલી અમોને અંદર લઈ પાછું બહારથી દરવાજાને તાલું મારી દીધું. હમોને જોતાંની સાથે ફલુ કુધને વલગી ધસાધસ રડી પડ્યો. “કુધજી માય કાંઈને કાંઈ તમારી મુજે હમે ચોરી કીધી। હમોને શું ખબર કે આવી રીતે હમોને જેલમાં પુરી, હારમાર હારમાર કરશે. ચાર દિવસમાં તો હમારી ઉપર ચારસો આફતો પડી ચુકીછ। હમારી પાસે સખત મજુરી કરાવી, દિવસમાં ફક્ત એકજ વખત ખાવાનું આપેછ, ને તેથી વરી માત્ર એક પાંઉની કાત્રી ને એક બાફેલો પપેટો। કુધ માય, તમોને પગે લાગુ, કાંઈથી હીસાબે ને જોખમે હમોને આપ બંદીખાનામાંથી છોરવી એક પુનતુ કામ કરો, એા મારી કુધજી માયરે। હવે મરી ચાલ્યારે!”

સોલુએતો છાટી કુટી, રડારોડ કરી બધું ગોંધ્યાઈ કરી મુક્યું, પણ ડોસાંએ તેને જરા રતી થંડો પાડ્યો, “નોંરે મરૂં એમ કોઈ રડે કે! તુને રડતાં જોઈ મારાં બધાં કલેજાં કપાઈ જાયછ. પણ દીકરા, એમ કોઈ ચોરી કરે કે? કાલે ઉડીને કોઈ તુને કેહશે કે, આલાં કુધનું ખુન કર. તો શું તું મારૂં ખુન કરશે? ગોજો છોકરો! ચાલ કલેજાં, હવે જે થયું તે થયું. ફરી એવી ભુલ નાં કરતો. જરા ધીરજ રાખ. સહ સારૂં થશે.”

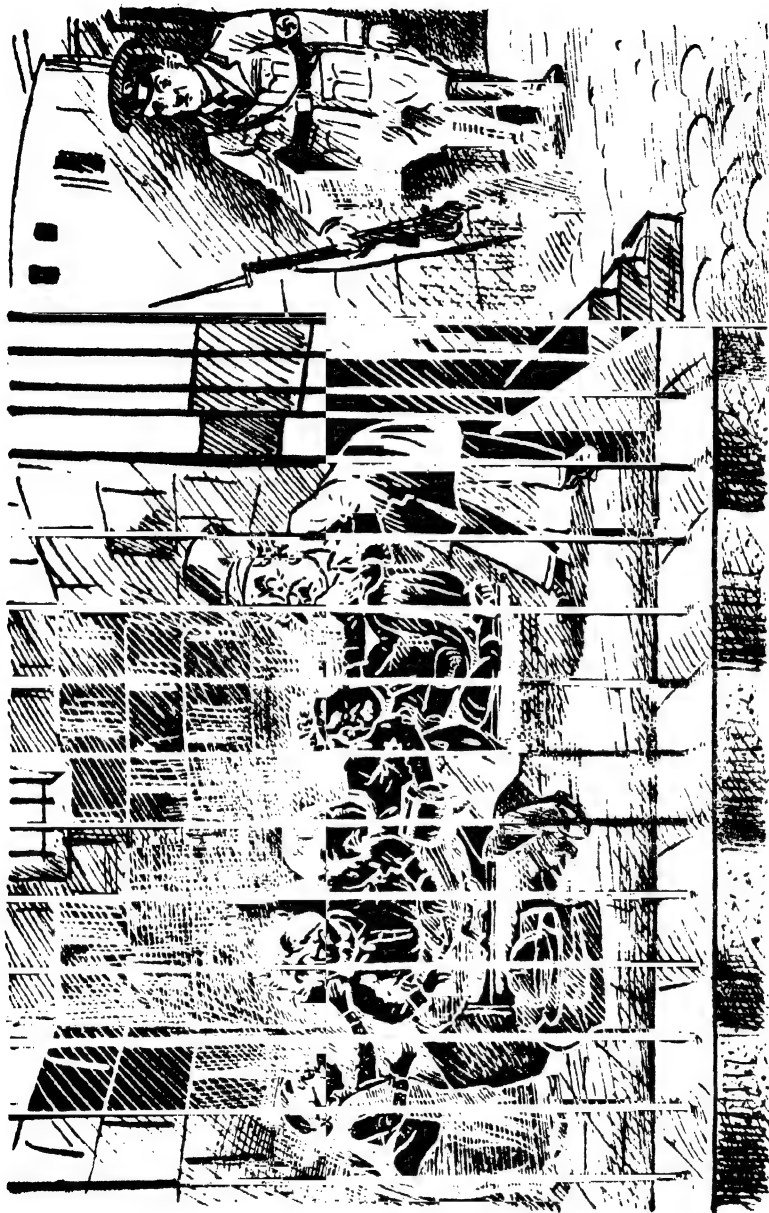
એ લોકે પોતાની દુઃખદ કહાણી હમોને કહી સંબલાવી, જે સાંબળતાં મારી આંખમાં બધાં પાણી આવી ગયાં અને જણે મારા ઉપર શું આફત આવી પડી હોય તેમ, હુંબી મોટે મોટે રડવા મંડી ગીયો. જીવણેબી કુધને તેને છોડવવા માટે કગલી કગલીને કેહવા લાગ્યો—

આઈ માજી આવાંબઈ આઈ,

પાયાં પડું માજી બાઈ.

અતાં સાંચું તરી કાઈ,

હેરાન જલા માજી આઈ!”

ਪੋਲੀਸ ਲੋਕ-ਅਪਨੇ ਫੋਮਾ.

There are Cakes *and* Cakes
But Order from
Monginis
and find the difference

*Monginis have a reputation extending
over half century.*

MONGINI LTD.

Confectioners and Caterers

GHURCHGATE STREET, FORT,
BOMBAY.

Phone: **20325**

MUSIC

Every Evening from 6-30 to 9-30 p.m.

ત્રણે જાણુને હમોએ ધીરજ આપી કે, હમોએ તે લોકને છોડાવવા સારે હીટલરને એક લેખીત અરજી પણ કીધી હતી, અને તેમાં જે હમો નહીં ફાવ્યાં, તો કોઈ પણ હીસાબે ને જેખમે કાંઈ પણ નવું લફરું જગાડી, ચાતો કે ચોરી, લુટફાટ કરીનેખી હમો તે લોકની સાથે સાથે જેલમાં પુરાશું, અને મેં તો આગલ વધીને ખાત્રી આપી કે—

“કસમ છે મુજને મારા જહેસ્તી ફરદુનજી કુવાના,
કસમ છે મુજને બીખા બેહરામના કુવાના,
કસમ છે મુજને મારાં છાપરાં વગરનાં HOME ના
કસમ છે મુજને જાપાનીસ સ્ત્રીસાઇડ બોમનાં.”

જેમ તેમ સમગ્રવી પઠાવી જરા ધીરજ રાખવાની એ લોકને સલાહ આપી અમો ત્યાંથી ચાલતા થયા, અને ઘરે પહોંચતાની સાથે હમોને ખબર મલી કે, હમારી દુકાનના ઘણીને જગ્યા જેઘતી હોવાથી ખાલી કરી જવાને હમોને નોટીસ આપી હતી, જેથી ડોસાં બોલ્યાં. “ઓછી પીરા! મુવો કાલે કહેતો હોય તો આજે ખાલી કરી આપ્યે. શું ગામમાં બીજો કેચે આપુને જગાજ નથી મલવાની? ધીરજ રાખશું તો એના બાપ સોખી મલશે!”

ખાવા બેઠાં, પણ ખાવા કોણુને ગમે! મને તો બધું કવરું ઝેર જેવું લાગ્યું અને દુષ્ક્રિયાઓએ જોલા સત્યાગ્રહીઓની માફક ફક્ત મોસંખીનો રસ પી, થોડાંક ખજુર ખાઈ અપવાસ કીધો, અને પછી મારી તરફ ફરી બોલ્યાં, “બધા જાનેરે! બીચારા મારાં અચ્ચાઓ ઉપર જુલમ પરવાથી ખાધા પીધા વગર સોહરઈ સૂકકને કેવા હાડપીંજર જેવા થઈ ગીયાછ! જરા બીચારાઓએ હસ્વા બોલવામાં જુલમાં છરી કાંટા ગજવામાં સેરવી દીધા, તેનું આનું ગંભીર પરીણામ? હીટલરનું બી ખુદા શું બલું કરશે—

એ જુહવાકી હીટલર અધ્યા તારૂં તે શું બલું થશે?
જુરાઈની અંજમ, ઓરીયન્ટલ બામ માથે બસે.
કરી લે તારેથી થાય તેટલી નેકી ખુબી જુરાઈ,
આખરે ખાઈ મરશે, કોપરાંનાં દુધની કુલશી મલાઈ.

સહવારના સક્કારામેંહે કોઈએ જેરમાં બારણાં થોક્યાં, અને બોલતાં અંદર સોલુ, ફલી ને જીવણાં કરી ધસી આવી, હમોને મજબુત વલગી પડી બધું ખુશાલીમાં આવી જઈ ગોધ્યાઈ કરી મુક્યું. ચાર પાંચ દિવસમાં બીચારાઓનો અવતાર એવો તો છુટી પડેલો કે, તે જેતાં અચ્ચીતજ કોઈનેખી

હ્યા આવ્યા વગર રહેજ નહીં! ફલીએ કોટ તથા ખમીશ કાઢી ચાલુકના મજબુત ફટકાથી પડેલા સહરેતા કુખને ખતલાવ્યા, જે જોતાં કુખ બપડ્યાં. “કોઈ લુરાઓના હાથ ભાંગે! ખીચારા મારા ગરીબ ગાય પોરયાને ચાલુકનો માર મારી તેનાં બોટેબોટાં કરી નાંખ્યાંછ. કંઈ નહીં કલેજનં, આવતે ભવે મુવાઓ જરૂર જનવરના અવતારમાં પેદા પડશે, ત્યારે તું એ લોકને ચાલુકનો માર મારી એ લોક ઉપર વેર લેજે. ખુદા તે દાહરો ક્યારે આપશે?”

“લેવશ! આપના બોલે લેવશ! ને તેથી વરી પચતું પચતું વેર લેવશ. હેમલેતે જેમ તેના સગા કાકા ઉપર લીધેલું, તેવીજ રીતે રીયાવી રીયાવીને લેવશ. ખુદા ભલા કામમાં હંમેશ મદદ કરેછ!” ફલી ઉશકેરાતમાં બોલ્યો.

“આય અંદોખી તુને મદદ કરવા ખડે પગે ઉભોછ. જાણુછ કે—
વેર લેવું એતો એક મરદ બચ્ચાતું કામ છે,
પણ માલમ છે તુંને એતું શું કામ છે?”

અરે યાર, એવાં કામ કરવાં, એતો મારે માટે બચ્ચે બાલેકા ખેલ છે. ભલાં કામમાં ઢીલ કેવી,” સોલુએ હીંમત આપી.

ફલીને કુખએ સેક કરી મલમ પાટા લગાડ્યા, અને સોલુને સેવકે મસાજ કરી થોડો ધણો તાજો બનાવ્યો, જ્યારે જીવણાંએ તો પોતે પોતાના હાથેજ બધા ઉપાયો કીધા.

રૂઠાંદે ફલી, સોલુ તથા જીવણાંને, હીટલરે કાંઈ પણ સજા કીધા વગર મારી બક્ષી, તે માટે એક ઉપકાર પત્ર લખવાને હમોને અરજ કીધી, તેમજ કુખએ હીટલરને હમારે અંગલે ખાણાં ઉપર નોતરવાને હમોને સુચવ્યું, તે મુજબ હમોએ નીચલું પત્ર લખી હીટલરને ખાણાં ઉપર નોતર્યો :—

“જરમની.”

1st May અધ્યારસોને અધ્ધર.

Our dearest darling one and only Adolf,

Hope this letter will find you in the best of health, good spirit and mild temper.

We take this superb opportunity of thanking you, our well-wisher and a very good-hearted friend, in setting free our good friends and partners, કર્નલ ફ્રેડી, સોલુ સેન્ડો એન્ડ

હેર અવજાં, from the police lock-up, for which we are most highly indebted to your very most sporting, kind, impartial handsome and charming Excellency. May your soul rest in peace! Amen!

Your aunty, I mean our aunty, also thanks you a lot for your very kind generosity, and wishes that જલદીથી આપકા શાદી હો જાવે અને જોડ બચ્ચેકા જલદીથી આપ હો જાવે! આમીન! આમીન! So, Adolf, hurry up and don't forget to invite us all, at your wedding!!!

Moreover, we shall all be pleased, if you and you alone, will come and dine with us to-morrow night at 9 p. m. sharp, I. G. T. (Indian Gandhi Time) where you will be nicely entertained with magic, music and other side-shows, by our good and jolly friends, Col. ફ્રાંસી, હેર સેલુ એન્ડ અવજાં. Don't miss this rare opportunity. Awaiting your reply,

Excuse trouble.

We remain,

Yours most generously and faithfully,

Princess આવાબાઈ ઓફ Persia
and company (in voluntary liquidation).

R. S. V. P.

Dinner-dress not necessary, but please have a clean shave and remove your 'Charlie Chaplin's' moustache! Excuse remarks!

રડોલ્ફ પોતાને હાથે આ કાગલ હીટલરને પોંદ્યાદી ધરે આવી પુચ્ચો, કે તુરત ટેલીફોન ઉપર ધંટી વાગી, અને ફલીએ આવીને ખબર આપી કે, હીટલર આલાંદુધ સાથે ટેલીફોન ઉપર વાત કરવા માંગતો હતો. ડોસાં નાહવા બેઠાં હતાં, તેથી મેં ટેલીફોન રીસીવ કીધો—

“હાઇ હીટલર! હેલ્લો! હેલ્લો! Can I speak to the Princess Avabai of Persia? હેલ્લો!” ટેલીફોન ઉપર વાત કરતા માથુસે પુછ્યું.

“હાઇ હીટલર! હેલ્લો! હેલ્લો! May I know, who is speaking please?” મેં સવાલ કીધો.

“હેલ્વ! This is Von Papen speaking from Hitler's headquarters. The ફ્યુરર wishes to talk to the Princess આવાંબધ personally.”

“Speak here please.”

“હાઇ હીટલર! હેલ્વ! હેલ્વ! This is ફ્યુરર speaking.”

“યસ! યસ! Speak in, speak out! હેલ્વ! Speak slowly, I am not deaf!”

“Where is your Princess Aunty? I like to speak to her.”

“Sorry Adolf, she is busy!”

“Busy, doing what?” હીટલરે પુછ્યું.

“Busy in the Bath-room, seeing her uncle and aunty. So she can't come out. Well, any message? I'm મેનર મચેરશાહ માઇડીઅર speaking.”

“Look here મેનર મચેરશાહ, tell aunty that I have received her letter and will with great pleasure, dine with her to-morrow night and ask her to prepare my favourite dish પેનશેક for me, and we all have a very fine time.

“Yes! Yes! A very good time! અરે તુંને ગુડ ટાઇમ તો એવો આપશું, કે તું જીવસે તાંહવેર હમો લોકોને યાદ કરશે.” સેવકે કહ્યું.

“Well then, ઓ રવાર મેનર માઇ ડીઅર!”

“ઓ રેઝરવોયર એડોલ્ફ! મોર when we meet to-morrow!” એમ બોલી મેં receiver મુકી દીધું.

“બચ્ચા હીટલર, હવે આખરે તું અમારા સપાટામાં આવશે ખરો! પેલા કહે તેમ “સો દાહડા સામુના તો એક દાહડો વહુનો” તેમ હમારોબી દાહડો આયોજ ખરો! બચ્ચા, આ જીવ અમારા સપાટેમે” સોલુએ છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો—

આવી જ મારી સામે બેઠા એડોલ્ફ હીટલર,
તું ડીક્ટેટર હોય, બટલર, કે ત્રામ કન્ડક્ટર,
મગર સેવક ખી છે નામવર સોલુ સીકંદર.

SHANGRI-LA - A name in PHOTOGRAPHY

Shangri-la

204, HORNBY ROAD BOMBAY. PHONE: 26697.

A completely New Car of Our Time ---

**This Entirely New Car
Gives Superb Riding
Comfort for 4/5
Persons.**

**See the
NEW**

“A40”

at :-

AUSTIN

**Auto Cars
Ltd.**

**5-12, Queens Road,
BOMBAY 2.**

પ્રકરણ No. 8.

હીટલરે વલતી મુલાકાત હમારે અંગલે આપી,
કેરાંની છાલ પરથી પગ શીસલી જતાં જમીન માંપી.
જડતી લેતાં, ખીસાંમાંથી નીકળ્યો એક નકસો,
તે લઈ છુટ થતાં કહ્યું, ચાલો સાહેબજી, કાગલ પત્ર લખશો.

હીટલરની હમારે અંગલે વલતી મુલાકાત.

જેવાં પુઠજી મેરીમાંથી બહાર આવ્યાં, કે તુરત મેં એવણુને જણાવી દીધું કે, ‘ફ્યુરર’ નો ટેલીફોન આવેલો હતો, અને તે આવતી કાલે આપણે ઘરે જમવા આવનાર હતો, ઈત્યાદી, ઈત્યાદી.

આ સાંભલતાની સાથે પુઠજીએ તો બધી દોડધામ અને ગરબડ સરબડ કરી મુકી જીવણુંને આખું ઘેર સાફસુફ તથા જડજુડ કરવાનો હુકમ કીધો, તથા ખીજે દિવસે ખાણું ઉપર હીટલરનાં માનમાં પાતરાંની મજાકી, તરેલાં કેરાં, ગરેખીનાં કતલેસ, પપેતામાં ગોસ, મરઘીનું બફાટ અને ધાનશાક કવાબ પકાવવાનો order આપ્યો અને પોતે પણ સાડીનો કચ્છો મારી જમીન ધોવા તથા સાફસુફ કરવા મંડી ગયાં, અને હમોને પણ તે પ્રમાણે કરવાનો હુકમ કીધો.

આ બધી મહોકાણુને લઈને હમારાથી દુકાન ઉપર પુરતું ધ્યાન અપાઈ શકાયું નહીં, પણ રૂડોલ્ફ તથા જીવણો, વારા ફરતી તે ઉપર ધ્યાન આપતાં હોવાને લીધે હમોને નીરાંત હતી.

જાણે કોણુ ગવરનરનો સાલો આવવાનો હોય તેમ પુઠજીએ તો સહવારનાં વહેલાં ઉઠી, બારણે તોરણુ ચોક ચાંદણુ કરાવ્યાં, અને પોતે બજારમાં બધું બધું ખરીદી કીધી, અને જીવણુંએ બોંય ચઢાવી રાંધવા કરવામાં સઘલી મદદ કીધી. ઘેરની ઉપર Swastika flag ચઢાવ્યો, જે જોતાં પસાર થતા લોકોએ હાઈ હીટલર! કરીને સલામી આપતાં, તે મકાનમાં આજે શું બનાવ બનનાર હતો, તે માટે પુછપરછ કીધી, અને જ્યારે તે લોકોને કેહવામાં આવ્યું કે, ફ્યુરર રાત્રે તે મકાનમાં Princess of Persia સાથે ખાણું લેનાર હતો, ત્યારે બધાંએએ “Oh માઈ! Oh માઈ!” કરીને અભયખી બતલાવી, હાઈ હીટલર! હાઈ હીટલર! કરીને પાછી સલામી આપી.

હમારે બંમલે હીટલરની પધરામણીનાં માનમાં હમોએ તે દિવસે હમારી દુકાન પશુ બંધ રાખી, તે ઉપર Swastika flag લટકાવી “God bless Hitler! Long live the ફ્યુરર!” કરીને પાતાંઓ લટકાવ્યાં.

જેમ જેમ હીટલરનો પધરામણીનો વખત નજીક આવતો ગયો, તેમ તેમ લોકોનાં જબરદસ્ત ટોલાં હમારા મકાન આગલ એકઠાં થવા લાગ્યાં, અને હમો પાંચે જણાએ તૈયાર થવા માંડ્યું. સેવકે તો હીટલરને બંગલે મુલાકાત આપતી વખતે જે dress પેહર્યો હતો, તેજ પેહર્યો. ફલીએ પણ તેજ dress પેહર્યો, જ્યારે સોલુએ સફેદ dinner dress અને માથે ચીનધ ખોખું પેહરી, કમર આસપાસ તલવાર લટકાવી, છાતી ઉપર બધા ચાંદો મેહકી લીધા. જીવણાંએ ધોત્યું, short coat, Swastika ચીનહો સાથનો ટાઇ અને આંધ્રે ગાંધી કેપ, તેમજ દુધએળી બધાં રંગબેરંગી કપડાં પેહરી લીધાં.

લગભગ નવમાં દસ કમે હમો હીટલરની વાત જોતાં દરવાજા આગલ આવી ઉભા, કે લોકોએ હાઈ હીટલર! હાઈ હીટલર! કરીને ખુમો પાડી, રથાલો ઉઠારી, જાત જાતના અવાજો કરી મોહલ્લો ગળવી મુક્યો, કે તુરત હીટલરની મોટી રાજવંશી ‘મરસીડીસ’ મોટરગાડી, હમારા દરવાજા આગળ આવી ઉભી, અને હમોએ સાથે મલી હાઈ હીટલર! કરીને સલામી આપી, જેનો મોટરમાંથી ઉતરતાંની સાથ “હાઈ મેનર માઇડીઅર!” કરીને હીટલરે વલતી સલામી આપી, અને દુધને જોઇને કમરમાંથી બધો વાંકો વાંકો ચપ્પ ખાંચો.

જેવો હીટલર દરવાજા આગલ આવી ઉભો, કે ડોસાંએ તેને અવરા હાથે ઝોવારણાં લીધાં, “ઓ આવરે મર! તું આવતો જતો મરે!” ને પછી તૈયાર રાખેલાં સાકર, નાલીયેર તથા ઈંડા ફેારી, આછુમીછું કાંધા પછી તેને દાખીને બગલગીરી કાંધી, જે જોતાં ફલીનું કાહી ગીયું, “જેયું કે મંચા છિકર, દુધખી સાથે સાથે કેવાં ચેરાંજેલાં કારેછ તે! આય દેખાવ આપરેથી કેવ જોજા સકમ!”

પછી અમોનેખી થંડા રાખવા હીટલરે એકએક પછી બગલગીરી કાંધી અને તેને દાખીને કોટી કરતાં અને પીઠ પાછલ અંગોઠો ઉંચકતાં હું બોલ્યો, “કરી લે દીકરા, છેલ્લી કોટા કાસી કરી લે. તારા દાહડા હવે ભરાઇ ચુકાછા!”

દોહમાં એક સોદા ઉપર દુધ પોતાની બાજુમાં હીટલરને બેસાડી, તેની સાથે થેલાંચેડાં કાઢવા લાગ્યાં, અને તેને પેટમાં આગલાં બોકા ગીલી ધાલતા, “ગીલી! ગીલી! ગીલી! એડોમ્મ, કયા જો બાવા, (તેની મુઠ તાથુતાં) હજુ

સુધી તું મને એ તુમારા ચાલી ચેપલીનકા મુછ નહીં બોરાયા, અને મીંચા બાઇ કી માફક બાલ કાયકુ રાખતા છે?” એમ બોલતાં તેને બાલમાંથી પકડી ખુબ હીલવી નાંખ્યો.

આ બધો તમારો જોતાં મારું પાકીને પલેઠર થઇ જવાથી ડોસાંને કહ્યું, “અરે શું જો કુધ્છિમાય, તમેબી કોઇ એક પરાયા માટીડા સાથે આટલી બધી છુટ લેવોછ? તમોને આય ઉમરે એ બધું શોભે કે?”

“જો મુવો ગ્રહયો કાગરો બોલ્યો તે! પણ મુવા, તું એટલો બધો અદેખો કાંય પરેછ? જેવાં તમો બધા મારાં બચ્ચાંઓ છેવ, તેવો એબી એક મારું બચ્ચુંજ કેહવાય. લે મુવા તારી બોંહસપર કરેછ,” એમ બોલી કુધ્છે તેો હીટલરને પેટમાં ગીલી નાંખ્યાજ કીધી.

“વાત બાહર નહીં જાય ફલુ દીકરા, પણ મને તો લાગેછ કે દિવસે દિવસે કુધ્છનું પોચ્યું પડતું જાયછ, નહીતો એવણુ આવી બચ્ચાંસહી વર્તણૂક કદીબી ચલાવે નહીં? તું શું ધારેછ દીકરા?” મેં ફલુને પુછ્યું.

“મુવા ચારીખાવ ચારીયા! પોચ્યું પડે તારી કોઇ માય માસીનું! જરા એ બીચારાને રીજવ્યો, તેમાં તારું શું લેવછ લુટછ ગીયું! કોઇનીબી સાથે હસે બોલે કે નહીં? દેખાતું નહીં હોય તો આંખે મરચાંના પાટા કાંય નહીં બાંધતો? મુવા કેઠેના નીંદાખોર!—

નિંદા હમારી જો કરે, દુશ્મન હમારા હોય,

ખિન સાખુ વગર પાનીસે પાંઉ હમારા ધોય.”

કુધ્છે મારી ઝાટકણી કાઢી નાંખી.

સારું થયું કે હીટલર ત્યાં એકલોજ આવેલો હતો, નહીંતો આવો દેખાવ જોતાં ત્યાં કંઇ જરૂર લફરું જગતે. હીટલરને કુધ્છ તો એકકની સાથે, જાણે કંઇક વરસોનાં જીનાં દોસ્તો હોય, તેમ છુટથી વર્તવા લાગ્યાં, તેમ તેમ હમો લોકનું કોહીને સરી જતું, પણ કોઇનીબી તાકાત નહીં કે કુધ્છને એક બોલબી કહી શકે—

કોઇની તાકાત નહીં કે કુધ્છ સાંમે આંગલી ધરે,

ડોસાં તો બસ માંચાપર ધર્તી લઇને ફરે,

મકદુર નહીં કોઇની કે એવણુની સામે થાય,

બદલામાં બે ચાર ગાલો, ને ખુબ ખાસરાં ખાય.

હાયરે મંચા! કહાંથી તેં એવાં કુધ્છ સોધ્યાં,

કોણુ જાણે ક્યાં સંતાડી રાખ્યાં છે દોહ્યાં.

કુધના હુકમથી દારૂ પીરસવામાં આવ્યો, અને પેહલાં મચકઈ મચકઈને હીટલરે ના પાડી, કે તે કોઈ દિવસ દારૂ પીતો નથી, પણ બ્યારે કુધએ સમસોગંદ ખાધા, ત્યારે તે જેમ તેમ કપ્પુલ થયો અને કુધએ તેને દારૂ આપવાને મને હુકમ કીધો.

હીટલરને સતાવવા માટે આવી સુંદર ટક મલેલી હોવાથી ફલી, સોલુ, ને હું કરીને બાળુમાં ભેગા થઈ, મસલત ચલાવી એવા ઠરાવ ઉપર આવ્યા કે તરો, જે કુધ મુંઝપથી લાવ્યાં હતાં, તે એક ગ્લાસમાં રેડી, તેની અંદર એસ'સ એફ રોઝનાં થોડાં ટીપાં નાખી, હીટલરને પીવડાવવો, અને તે મુંજળ મેં એક ગ્લાસમાં તૈયાર કરી, મારે હાથે જાતે હીટલરને આપ્યો, અને તેનો રંગ જોતાં તથા taste કરતાં બોલ્યો, “ચુટ! ઇટસ બીઅર!”

“Yes! Yes! It is very good Indian Beer! You would બસ like to drink, drink and drink no more,” મેં કહ્યું.

હીટલરને તે ધણો માફક આવવાથી, જોતજોતામાં તો કમબખ્ત ચાર પાંચ ગ્લાસ ઓટાવી ગીયો, જેથી ડોસાંએ અચરત થતાં મને પુછ્યું, “ઓ માઈ! માઈ! માઈ! મરેરે! મુવો તો કોઈ જગરો છાકતો દેખુ! ને કહજે હું તો કોઈ દિવસ દારૂ પીતોજ નથી! પણ બાવા, તમો લોકોએ એને એવું તે શું પાચું, જે ઘેરાતો ખાધો ક્યારનો બસ ધીઆજ કરેછ?”

“કંઈ નહીંરે કુધજી, જરા પેલા તમારા તરાની અંદર ગોલાબના સરખતનાં બે ચાર ટીપાં નાંખી, ડોહી કરીને આપ્યુંછ,” મેં ખુલાસો કીધો.

“અરે પણ ગરંધ્યાઓ કોઈ તમોને પુછે? કોઈ જુરાની તલ્લી ઉપર સોજ આવતાં ઓકસે વામસે તો આપરે શું કરશું!”

“એમબ્યુલન્સમાં નાંખી કોઈ ઇસ્પીતાલમાં મોકલી આપશું. હમોને કંઈ એની જાતવાલાઓએ ઓછા હેરાન કીધાછ! કર ને જો, બધું આમ દુન્યામાંજ છે, જેટલી ભલ્લ થાય તેટલી કરી લેવ. પેલા કહે તેમ—

“આયા નગન, જના નગન,

કીસકા મગન ઓર કીસકા જગન.”

સોલુએ જરા ડોહવ્યું.

એડોલ્ફને તે ધણો પસંદ પડવે, રૂડોલ્ફને પોતાની બાજામાં કાન ઉપર પડીને કંઈ કહ્યું, જોનો ખુલાસો કરતાં રૂડોલ્ફ બોલ્યો, “ફ્યુરરને દારૂ ધણો પસંદ પડયોછ, અને તે કેમ બનાવવામાં આવ્યોછ, તેનું એ prescription માંગેછ.

“માર્થો મારા! દીકરા ફલુ, કંઈપી ઉડાઉ જવાબ આપવો પડશે, નહીંતો આપરા ગુસ્સા બાહાર પડી જવાના ખરા.” તેથી મેં હીંમત કરીને કહ્યું, “Yes, Yes, Certainly! If not, so certainly not! કાલકુ નહીં દેંગા! એડોલ્ફ, you see, we don’t remember the discription of the prscription by heart, but I promise to send it to you tomorrow with proper inscription by post. So why worry!”

હીટલર તો ગેલમાં આવી, ગાવા અને હવામાં હાથો ઉડારી, બકબક કરવા મંડી ગયો, અને જેવો એણે બીજને થોડો માંગ્યો, કે ફલીએ એક આસની અંદર ત્રણ ચાર પેગ જેટલો ગામડી માવર નાંખી, તેને આપતાં બોલ્યો, “Look here Adolf, this is our Indian whisky much more better than the Scotch whisky. Drink as much you like, don’t be ashamed, my dear fellow—

“પીવાય [તેટલો પી, છે તારા આપનો માલ,

દીકરા મારા, કેણું જોઈ છે આવતી કાલ ।

કવાબ વીના ધાનસાખ ખાવામાં નથી કાંઈ માલ,

એનાથી બહેતર છે, ધઉંની રોટલી, કાંઠા ને મસૂરની દાલ.”

સોલુએ ઉમેયું.

ફ્યુરર તો ઉભો થતાં, લપેરાપર લપેરા ખાવા લાગ્યો અને ચક્કર આવતાં જઈને કુધના ખોળા ઉપર પડ્યો, “મુવા છાકટા, સદે નહીં તો કાંચ એટલો બધો પી મરેછ? મુવા પારાએ તો મારો ખોરો ભાંગી નાંખ્યો જો! હવે ગુપચુપ ઉભો થઈ, બાજુ બેસી જ, નહીંતો તારી લેવરી લેવરી કરશ, સમજ્યો કે ભસ્તેગીઆ?” એમ કહી, કુધએ તેની બેક-સાઈડ ઉપર એક મજબુત ચમટો અમરાવ્યો!

“ઓહ માઈ લોડ ! ઓઈ માઈ ગોટ !” કરીને ઉઠવા જતાં પાછા ચક્કર આવવાથી હીટલર જમીન ઉપર વાયેજન પડ્યો, કે સેવકે પુછ્યું, “Well Adolf, how do you feel? Can you see my two fingers or seeing circles, semi-circles or stars? Don’t worry, આપ જલ્દી ઓલ રાષ્ટ હો જાયગા !”

ફલી, સોલુ તથા જીવણો કરીને હીટલર આગલ જઈ તેની સારવાર કરવા મંડી ગયા, અને ‘જય રામ ! શ્રી રામ ! રામ બોલો હીટલર રામ !’ કરીને

તેને ઉંચકાને, કુધ બાં સોફા ઉપર બેઠાં હતાં, ત્યાં તેને બેસાડ્યો, અને એકાએક તેનો કીડો ચવરી આવતાં, માથાના બાલ પીખી નાખવા મંડી ગયો. અને ઉઠી ઉભો થઈને ડોસાંને બસ તેની સાથે ડાન્સ કરવાને કાલાવાલા કરવા મંડી ગયો, તેમ તેમ ડોસાં ગભરાવા લાગ્યાં, “મરે એ મુવા મેટને કોઈ પુછે? આંખ ઉમરે તો કંઈ મારાથી નચાય? એકતો મારા પગે રસ થયેલો, અને આંખે જાંખુરના ઢરયા જેટલા મોટા મોટીયા થયેલા, તે કંઈ મારાથી સસરાય વસરાય કે! મરે મંચા, એ નાતરેગીઆને જરાતો કંઈ સમજવ? આગલ રહીને કાંચ મારા વરસ વેચાવેછ?”

રૂડોલ્ફ એડોલ્ફને ધણો સમજાવ્યો, પણ તે ‘હા’ નો ‘ના’ થયો નહીં, અને પછી રૂડોલ્ફ હમોને કહી સંભલાવ્યું કે, ફ્યુરર એક ધણાજ ખરાબ જાતનો ઉજ્જવતી અને જીદદી આસામી હતો, અને મરતાંખી તે કુધજી સાથે ડાન્સ કરવા વગર રેહશે નહીં, અને તેની સલાહ માની કુધએ, જો ડાન્સ નહીં થઈ શકતો હોય તોખી, કોઈખી હીસાખે અને જોખમે, ફસરઈ યાતો કે ધસરઈનેખી, હીટલરને ખુશી કરવા થોડો વખતખી કરવો, નહીંતો કે ધણુંજ ગંભીર પરીણામ આવશે વીગેરે, વીગેરે.

નહુટકે લાઈલાજ બની, પોતાની મરજીની વીરૂધ જઈ, ડોસાં આખરે કપુલ થયાં, અને હીટલરતો હીંમતથી પોતાનો એક હાથ તેવણુની કમર આસપાસ મુકતાં, ડોસાંને ગીલી લાગતાં, બાજુએ હડસેલી દીધો. “હત મુવા બેશર્મ! તુમેરેકુ હમેરા જઈલા રાજવંશી બાઈકા આંગ સાથ છુટ લેનેકુ શરમ નહીં આતા! દેખુતો મુવા તુંમ ગીલી નાંખને કા ઉતા, તેથીજ મારી સાથે નાચ કરવા માંગતાતા! એકદમ બાજુ થઈ જવ, નહીંતો તુમેરા થોભરા રંગ દાલેગા, મુવા ઈંજરડા પીંજરડા!”

હીટલર ચીકાર પીવાને સબખે પાધરો મુધ્ધીમાં નહીં હોવાથી ગુપચુપ ઉભો, અને મેં ધીરે રહીને કુધને કહી સંભલાવ્યું, “કુધજી માય, ખુદા ખાતર તમોને ગમે કે નહીં ગમે, તોખી હમોને તેમજ ફ્યુરરને ખુશી કરવા એની સાથે જરૂર ડાન્સ કરો, નહીંતો.....

“તો! તો! તો! જો મુવો લાયકીનું ખોરીયું બોલ્યો તે! હારે, હા! તમો લોકને ખુશી કરવા મારી મર્યાદાનો ભંગ કરી, હુ એની સાથે નાચું ને મારા વરસ વેચું, એમજ કેની? મને શું મારી આખર વાહલી નથી? નહીં, મરતાંખી હું એની સાથે નાચસ નહીં.” ડોસાં ચરી બેઠાં.

પછી ધણી સમજાવત પઠાવટ તથા સમ સોગંદો લીધા, ખાધા, પછી ડોસાંએ હીટલર સાથે ડાન્સ કરવાનું શરૂ કર્યું. હીટલરનો ગેલમાં આવી પુછને ગોલ ગોલ ફેરવી કરી, ચકરી ઉપર ચકરી લેતો, તેમ તેમ પુછ ફસરાવા લાગ્યાં, જે જોતાં હું બોલ્યો—

“પુછ, ઓ મારા પુછ,
હવે કરો જરા યુધ !
નહીતો જશે જમીન ઉપર સુધ ”

“મરેરે હવે હું કહાં મુછ.” પુછએ ઉમેર્યું.

ડાન્સ કરતાં કરતાં એકાએક હીટલરનો પગ પોતાનાજ પગમાં ભેરવધ જતાં આંટી ખાઈ જમીન ઉપર ચતોપાટ પડ્યો, અને સાથે સાથે પુછને પણ ફેંકી દીધાં. “અરે તમે નાચતા ને નચાવતાં મરે એમનાં એમ ! મુલા છાકટાએ તો મને ચીબરાંની કાની જમીન ઉપર ફેંકી દીધી ! તારો દોજખમાં ઠાર થાયરે તારો ! ઓ મારી માયરે ! ઓ મારા ફરદુનજરે ! મારા તો હાડકાં પાસરાં બધાંનો ખુરદો થઈ ગયોછ જે !”

જરા ચંપા ચંપી કરી, ધણી માહ મુસીબને પુછ તથા એડોલ્ફને જમીન ઉપરથી ઉંચકી સોફા ઉપર બેસાડ્યાં, તેટલાં દીનર બેઠા થયો અને હમો સર્વ એક મોટી ગોલ તેમજ ઉપર ગોઠવાયાં. હીટલરના જમણા હાથ ઉપર પુછ તથા સોલુ સેન્ટો ને રૂડોલ્ફ તથા ડાયા હાથ ઉપર ફ્લી તથા તેની પાસે હું કરીને ગોઠવાયાં, અને જીવણો ખાણું પીરસવામાં તથા તે ઉપર દેખરેખ રાખવામાં રોકાયો. પેહલી વાણી તરીકે સુપને બદલે કાહવો પીરસવામાં આવ્યો, અને હીટલરને તે ધણો પસંદ પડે લાગલો રકાબી ઉંચકીને પુરરર, પુરરર કરીને પીવા મંડી ગીયો અને તે થું હતું તે માટે ફ્લીને પુછ્યું.

“Oh ! It is કાહવા, our Indian soup,” કરીને ફ્લીએ કહ્યું.

“Oh ! Very ગુટ વેરી ગુટ !” કરીને ફ્લીની રકાબી ઉંચકીને તેણી પી ગયો, અને પુછ ગભરાયાં કે રખેને એવણની રકાબીમાંથી પી ન્ય કરીને, એવણ રકાબી ઉંચકીને ગટગટ કરીને બધું ઓટાવી ગીયાં. પછી દારૂ serve કરવામાં આવ્યો, અને જોત જોતામાં તો હીટલરે રમની અધીં આટલીની પાયસ્તખી ફેરવી નાંખી, જેથી પુછએ ફ્લીને કહ્યું. “ફ્લી દીકરા, ફ્યુરરની નજર નહીં પડે તેમ આટલી સેરવી દે, નહીતો એ મુલો છાકટો આટલી સપાટામાં ખલાસ કરી નાંખશે.”

પછી બીજી વાણી તરીકે પાતરાંની મછળી આવી, જે હીટલરે આખી ને આખી કાંટા તથા પાતરાં સાથે મોંઢામાં મુકી દીધી, જે જોતાં કુર્ષ બોલ્યાં, “મરે એ કોઈ આદમી છે કે જનનવર? મુવો તો બકરાંની કાની આખી ને આખી કાંટા સાથે મછળી બચ્ચર બચ્ચર ચાવી ગીયો! કોણ જાણે મુવાને ગભામાં કાંટા કેમ નહીં ખુંચ્યા?”

હજી તો ડોસાં કંઈ આગલ બોલે, તેટલાં હીટલરે તો ગરોગર ઓઢવા માંડ્યું અને અર્ધો બેસુધ્ધ જેવો થઈ ગયો અને હમોએ સમયસુચકતા વાપડી એને દમ બાંધીને પાણી પાયું, કે જ્યો બધો પેટમાંનો કચરો એણે ઓઢીને કાઢ્યો, જેની અંદરથી એક પાંચ કેરેટનો હીરા તથા ચાર નાનાં મોટીઓ નીકળ્યાં, જે લેવા હમો લોકોએ તુટા તુટ કીધી અને વધુ વેગીટ કરતાં, બીજાં મોટી હોરા નીકળે, તેની આશામાં હમોએ તેને બીજે દાર તથા પાણી પાયું, પણ હમો મક્સદમાં હમો નીશફળ નીવડ્યા.

આ ચમતકારની બાબદમાં રૂડોલ્ફે ખુલાસો કીધો કે, હીટલરને એક ખરાબ જાતની આદત હતી કે, જ્યારે એ ઘણો excite થતો, ત્યારે હમેશા મોતી હીરા ગણી જતો. “ખરેખર ફૂલી, આય ફ્યુરર તો એક દુન્યાની અજબબીજ છેજો! મારો બાવો કરે, તું કોઈ દિવસ એવી આસનાઈ ના કરતો, નહીંતો સીધો બ્લેસ્તમાં પુગી જશે. એ કમબખતતો કોણ જાણે કંઈ પાક કે ખાક ખાધને હોરા મોટી ગરતો હોશે!”

ત્રીજી વાણી તરીકે ગરેબીના કટલેસ આવ્યા, જે ખાવાની આગલ, એડોલ્ફે વળી પાછો થોડો રમ લીધો અને કટલેસ પસંદ પડવે પુછ્યું કે, એ કોણ પકાવ્યા હતા? અને જ્યારે એને કેહવામાં આવ્યું કે, તે હમારા જીવણાંએ પકાવ્યા હતા, ત્યારે એણે જીવણાંને પોતાને ત્યાં નોકરીએ રાખવાની sporting offer કીધી, જે સાંભલતાં જીવણો બબડ્યો, “અરે નારે મંચી છેટ, તમો મને કાપીને કટકા કરો, તોએ પણ એ કુલ્યાને તાંહ હું નોકરીએ નહીં રહું. એ છછરીનાનો ભરોછો છુ? કાલે ઉડીને મને જીંજીને બકરાની કાણી ચાવી જાય, તેની ગેરંટી છું? હું તો મછાનકાંઠે જવાહ તાંહવેર તમારીજ નોકરી કરા, અહુવે!”

હીટલરનાં મેજમાં કોણ જાણે એકાએક શું પવન ભરાઈ આવ્યો, તે એકાએક ફૂલી, જે એની પાસે ખાવા બેઠો હતો, તેને કુર્ષ સમજી તેનો હાથ પોતાના heart ઉપર મુકી, તેને બચાબચ કીસીઓ લેતાં બોલ્યો, “Oh! My Princess! My sweet little Princess! I love you with

all my heart and soul ! I will be yours and you will be mine. But darling, will you marry me ? Say yes, or no, then only I'll let you go !”

ફલી તો બીચારો ગભરાતમાં પડ્યો અને હવે શું કરવું, તે એને કાંઈ સમજ પડ્યું નહીં, “ મંચા, એ ચંડાલને એકાએક શું થઈ આવ્યું? મને ફીકર લાગે છે કે, પીધેલાની જીભમાં રખે મારા હોઠ કરડી ખાય, યાતો કે ધીરે રહીને એકાદ પેટ પાંસરામાં મુકી દે। એ પીધેલાઓનો ભરોસો શું? ”

“ કંઈ નહીં દીકરા જરા ધીરજ પકડ અને આસ્તે રહીને કંઈખી બાહજી કાઢી અહીંથી તીરી જા,” મેં એને ઉપાય સૂચવ્યો.

“ Yes ! Yes ! My sweet Adolf ! I will.....but not to-day.....just excuse me. I just go to the bath-room,” એમ બોલતાં ત્યાંથી છટકી ગયો.

હવે દુધની વારી આવી. જેમ ફલીને હેરાન કરતાં પ્યારનો ઉભરો ખાલી કાઢી, તેજ મુજબ દુધની સાથે હીટલરે કાઢ્યું અને તેવજીને બચાબચ ચુમીઓ લેવા મંડી ગીયો.

“ ઓ માયરે હવે કેમ કરશા ! રખેને એ મુવો પ્યારનો ઉભરો ખાલી કરતાં, મને બાચકું ફાચકું ભરે ! કાંહને કાંહ એ મુવાને ઘેર બેઠાં ખાવા બોલાવ્યો ! મુવો તો મારો પીછો છોડતોજ નથી—

હોડ મારો પીછો છોડ, કાંચ તું મને હેરાન કરેછ,

ધેલાએરાં કાઢી, કાંચ તું તારાં વરસ વેચેછ.

ડાહ્યો ડોરો થઈ, નીચી મુંડીએ તું જમ,

ગમ બુલાવવા પી, તું થોડો થોડો રમ.”

“ સોલુ, રખે જીલેચુકે ડોસાં એને ‘હા’ બા કહી દેય તો આપરે બધાં સ્વરી જમશું અને બધી દોલતનો માલેક બીજોજ થઈ જશે.” મેં ધાસ્તી બતલાવી.

“ અરે સ્વડી સાના જતાંતા ! એમ કેહ કે તારા જલ્દીથી નવા દુવાળ આવશે, જેવજીને વાંસદા લઈ જઈને આપરે તેવજીની નવજોત કરશું. કંઈ બધાનાંજ નસીબમાં બે ત્રણ દુવા જેવાનું મલેછ ? ” સોલુએ દુઃખ ઉપર હાથ દીધો.

“સોલુ! સોલુ! ખુદા ખાતર કંઈખી કરીને એ ફ્યુરરનું ધ્યાન ખીજી બાજુ ખેંચ! આવો ખીભીસ્ત દેખાવ મારાથી નહીં જોવાતો! બસ, એવું થાયજ કે એ ચંડાલનું ખુન કરે!,” મેં ઉશ્કેરાતમાં કહ્યું.

“ના excite થા મારો બાવો કરે, ના એસકાઇટ થા! ઉભો રહે, હું એનો રસ્તો કરુંજ” એમ બોલી સોલુએ હીટલર તરફ ફરી કહ્યું. “Oh! માઇ! માઇ! માઇ! Look! Look! Adolf look! There are big big mosquitos and cockroaches in your plate!”

જેમ નાલ્લી બચ્ચાંઓ કસારાં ને કસારીઓ જોઇ ગભરાઇને ચીચયારીઓ પાડે છે, તેમ હીટલર ચીચયારીઓ પાડી કુઇને વલગી પડ્યો, “Oh! My lovely Princess, help me! For God’s sake, help me!”

“મરેરે! મરેરે! આટલી નાલ્લી કસારી જોઇને મુવો ખીહી મરેજ, તે લડાઇના મેદાનમાં તે શું ટોપ ફેરી મરવાનો ઉતો! ખીચારાને હાડમાર થતાં જોઇ મારો જીવ રંજા થઇ બધો બરી બરી જાયજ.” કુઇએ હીટલરની દયા ખાધી.

“કીસ લીચે રંજા હોતી હય એ મારી વાહલી કુઇજી,

ધીરજ રાખો કે જલ્દીથી આવશે નવા કુવાજી.

બનસો ચંદ્રોજમાં, તમો રાજતાજ વગરનાં રાણી,

હાથ ઉઠાવજો આ વાત પરથી, મારે જરા માની.”

મેં કુઇને કહી સંભલાવ્યું.

“અરે પણ તમો લોકો કાંય અફાડજીમાં પડોજ? એ ખીચારાની દયા કોણ ખાય! એની કોણ માય માસી જીવતી છે જે તેની વાત!”

“હા, તે હુંખી માય માસી વગરનો છેઉ તે મારીજ દયા કાંય નહીં ખાતાં! એ કમબખ્ત શું તમારે ભલું કરવાનો ઉતો! પેલા કહે તેમ દયાની માયને ડાકણ ખાય, તેવો બધો અહીં હીસાય છે.” મેં મારો ઉભરો ખાલી કાધો.

એવામાં જીવણો ખીજી વાણી લઇ આવ્યો, જે પપેટામાં ગોસ્ત અને ધાનજાખની હતી અને હીટલરે તો પેટ દબાવી દબાવીને તે ખાધી. “મરેરે! એ મુવાતુંખી કોણ જાણે પેટ છે કે પખાલ! ને એ જેરવતોખી કમ હોશે! મને લાગેજ કે અહીં કંઈ મુવું રેશનીંગ બેસનીંગ કંઈ બરેજી નહીં હોશે! મુવો તો નકરો જાણે બાજખાઉ બકરો! ખા મુવા, જેટલું ખવાય તેટલું પેટ પાટ બાંધીનેખી ખાજો!” કુઇએ તાણે માર્યો.

હીટલર દેખું ૮ દિવસનો સુખો લાગતો'તો અને હમોએ જોયું કે, બીજું ખાયાજ કરશે, તો એ કમમખત પોતાની તખીયત બગાડશે, તેથી જીવણીને હમોએ હુકમ કીધો કે, હવે પછીથી બીજી કંઈ પણ વાણી પીરસવી નહીં, અને ખાણું ખતમ થયું જાહેર કરી, હમો ત્યાંથી ઉડી, પાછાં Hall માં જઈ બેઠાં અને ગપ્પા સપ્પા મારવા મંડી ગયાં.

વાતચીતમાં હીટલરને યાદ આવવાથી હમોને પુછ્યું કે, પછી હમો તેના તરફથી લડ્યું કે નહીં? તે સપરચંદને કંઈબી જવાબ આપવો જોઈએ એમ માની કુઈબોલ્યાં, “દેખો બાવા ક્યુરર, હમ લોકને હમેરા સગાંવાહલાંકુ એ બાબદસર કયાટ ગામમે લીખા હય, એનો હમ લોકને હજુ કુચખી જવાબ મલ્યો નથી, પણ એક દો દીનમેં તુમકુ જરર જવાબ જણાવેગા. સમજ ગયાકે બાવા?”

રૂઝેજે જરમન બાશામાં તરજુમો કરી એડોલ્ફને જણાવ્યું, અને તે કંઈબી વધું બોલે તે અગાઉ સેવકે ભેજું વાપડી ક્યુરરને કહ્યું, “Look here Adolf, you know, my cousin ફ્રી is a very clever fellow, and he knows magic, જગલરી and મેસમરીઝમ very well, i.e. he is master of that (art) and I hope you would like to admire his art.”

એમ બોલી મેં ફલીને અસારત કીધી, કે દીકરા, કંઈ એકાદ બે હાથ ચાલાકીના ખેલ કરી ખતલાવી, એને મેસમરાઈઝ કરી સુવાડી દે, કે આપરે જરા એના ખીસાં પાકીટ હલકાં કરી નાંખ્યે.

ફલી, સોલુ તથા કુઈને આ મારો પ્લાન ધણો ગમ્યો, અને ફલીએ જાદુનો ખેલ શરૂ કીધો. હીટલરનું નાક તથા કાન પકડી, અંદરથી રૂપીઆ કાઢ્યા, અને એના ખીસાંમાંથી ધડીયાલ ગેપ કરીને તે એનાં હાથમાં મુક્યું, અને વીંટી આગલાં ઉપરથી નદારદ કરી નાંખી. હીટલર તો આ ચમતકારથી ધણો અનન્ય ગયો, અને ફલીને બરડા ઉપર શાબાશી આપતાં મજબુત છાપટો મારવા લાગ્યો, તેમ તેમ, ફલી લોહી ઓકવા મંડી ગયો.

પછી હીટલર સાથે નાસો ગોસો રમ્યાં. તેને આંખે પાટા બાંધ્યા અને એકએક પછી એકએક ધબ્બો મારી, તેની ખુબ ખબર લીધી. હીટલર તો પીધેલાની જીમમાં, ખુબ રસ લઈ, અમારી સાથે રમતમાં બેલાયો.

“મરે મંચા, એ કુલ્યાને પેણું મુવું મુંજો ‘મરસરાઈઝ, મરસરાઈઝ’ કરીને જલ્દીથી સુવારી દે, કે આપણે એનો રસ્તો કરી નાંખ્યે,” કુઈ બોલ્યાં,

“અરે મરસરાઈઝ નહીં, મેસમરાઈઝ, મેસમરાઈઝ બોલો,” મેં પુછની જુલ સુધારી, અને પછી હીટલર તરફ ફરી બોલ્યો, “Look here, Adolf! Now cousin Fali will perform a wonderful trick! He will make you sit on a chair and in no time will make you sleep soundly. I bet, you will like it.”

“Very nice, very ગુટ! I’m ready,” કહીને હીટલર એક ખુરશી ઉપર બેઠો, અને ફલીએ બોંય ચઢાવી, મનમાં કંઈ બલુતર બણી, તેને જોતજોતામાં મેસમરાઈઝ કરી, બર ઉંઘમાં નાંખ્યો, અને જરા પથુ વખત ન ગુમાવતાં, હમો લોકોએ તેના ખીસાં પાકીટ તપાસવા માંડતાં, કોટના અંદરના ખીસાંમાંથી હમોને એક નકસો મળ્યો, કે જે નકસો, એણે હમોને પોતાને ઘરે ખતલાવ્યો હતો, અને તે બોલીને તપાસતાં માલમ પડ્યું કે, હીટલરે એકએક પછી એકએક દેશો, જેવાં કે પોલેંડ, ઝેકોસ્લવાકીયા, હોલેંડ ડેનમાર્ક, Balkan States, France, Africa, Australia, England, America, વીગેરે સામે લડાઈ જાહેર કરી, તેઓ સર્વેને જીતી, પોતાના તાબામાં રાખવાની ખુલ્લી બાજી રાખી હતી.

આ અગત્યના નકસાતું હમારે શું કરવું, તે ઉપર અમે વિચાર કરવા લાગ્યા, તેટલાં ફલીએ સુચવ્યું કે, એ નકસો હમારે ગુપચુપ જાહેર British Embassy, કે જે ખુદ બરલીનમાં હતી, ત્યાં જઈ, તે લોકને આપવો, અને તેમ કરવામાંજ હમારી સર્વેની સલામતી સચવાયલી હતી. તે મુજબ હમોએ રૂડોલ્ફને તે પ્લાન આપી તે ધાવો British Embassy માં પોંદ્યાડવાને કહ્યું, અને રૂડોલ્ફે તે મુજબ સંભાલથી તે ખીસામાં મુકી British Embassy તરફનો રસ્તો લીધો.

હમારી મતલબ પાર પડેલી જોઈ હીટલરને પાછો ફલીએ તેની અસલ સુધ્ધીમાં કંઈ બલુતર કરી મુકી લાવી મુક્યો, જે માટે એડોલ્ફે ફલીને મુઆરકઆદી ઉપર મુઆરકઆદી આપી, અને વંધુ વખત ન ગુમાવતાં, એડોલ્ફને ત્યાંથી જેમ અને તેમ જલ્દી ખરતી આપવા માટે, હમો અફરા-તફરીમાં પડ્યાં. તેટલાં પુછ્યે સમયસુચકતા વાપડી, કાંસકુસ કરવાની શરૂ કરી, અને બગાસાં ઉપર બગાસાં ખાવા મંડી ગયાં. “ખાવા એડોલ્ફ, અમકુ બોટ બોટ બગાસાં આતાં હય, અને હમ લોક બોટ બોટ ઠાક ગયાં હય, માટે મેહરબાની કર કર, તુમ તુમેરા ધરકા રસ્તા લેવ ખાવા. તુમેરી ઉપરથી બધી મરી મરી જાઉં.”

ફલી, મેં, સોણુ તથા જીવણાંએથી સાથે સાથે મોટેથી (મણે બેંસ બરાડ મારે તેમ) બગાસાં ખાવા માંડ્યાં, તેટલાં સારં થયું કે, રૂડોલ્ફ આવી લાગ્યો, જેણે ઓડોલ્ફને જરમન ભાષામાં સમજાવ્યું કે, કુધ ઠાકી ગયલાં હોવાથી સુવા જવા માંગતાં હતાં, અને તેથી તેણે પશુ ઘરે જવું.

કમળખત ઓડોલ્ફે તો જતાં જવા નહીં માંગ્યું. પણ કુધએ ટીલંગ કરી “ગુડ નાઇટ! થેંક્યુ! ગુડ નાઇટ, થેંક્યુ!” બોલી ત્યાંથી ખરતી લીધી, અને ફરરે પશુ હમો સર્વેને મલી બેટી ‘ગુડ નાઇટ’ કહી, ત્યાંથી પાણીચું લીધું, ત્યારેજ હમોએ છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો ‘સઉ સારં જેનું સેવટ સારં!’ હમારા મોટાં નસીય કે હીટલરે જવા પેહલાં પોતાના ખીસાં પાકીટ નહીં જોયાં, થાતો તપાસ્યાં નહીં, નહીંતો કે કાલનો દુકાળ આજે પડી જતો. એતો કુધએ ગયે ભવ કંઈ સારાં સારાં કામો કીધાં હોશે, ત્યારે કેનીતો!

રૂડોલ્ફે કેવી રીતે British Embassy ઉપર પેલો map પ્હોંચાડ્યો હતો, તે અમોને કહી સંભલાવ્યું, કે ફલી બોલી ઉઠ્યો, “બધી વાત તો બાબુ રહી, પણ પેલો હીટલર આપુને પોતાના દેશ તરફથી લડવા માટે ચાલુ પુછપરછ કરેછ, તેથી તથા પેલો map ચોરાવાની ખબર પડતાં, આપરી શી હાલત થશે, તેનો કંઈ ખ્યાલ કીધાછ કે?”

તુર્ત હમોએ મારાં aunty dear નાં પ્રમુખરથાન હેઠલ એક urgent meeting બરી એવા અનુમાન ઉપર આવ્યાં કે, મરતાંબી હમોએ હીટલર તરફથી લડવું નહીં, અને તેમ કરતાં ભલે હમારું મોત આવે, તો પણ હમારે ડરવું નહીં—

મોતથી કદી ડરતો નથી એક સુરો પારસી બચ્ચો,
દહાવશે સદા દેશ, તથા દીન માટે, દાલનો કચ્છો.
(રિસનાં) મયદાને જંગમાં જીપલાવવા જરાએ નહીં ડરસે,
વિન, ખેસ કરી, ભોંય થઈ, પીઠાં તરફ કદમ ધરસે.

પ્રકરણ દમું.

જે દિવસે હીટલરે અમારા ઘરની રાંધણી ઓટલાની ઝડતી લીધી,
તે દિવસથી માનજો કે, એણે પોતાની પડતી દીઠી.
ખુદરત સામે થવાનો કોઈખી ધનસાનનો નથી ચારો,
સમજ, ઓ જીહવાકી હીટલર, તારો બરગસતો બેઠોછ દહારો,

ખોવાયલા મેપની શોધમાં હીટલરે લેવાડેલી અમારાં ઘરની ઝડતી.
ખોડ્યો કુંગર, ને કાઢ્યો ઉંદર (તેળી વરી મરકીને.)

ખીજે દિવસે સહવારના જોઈએછ તો, હેર હીમલર, ગેસ્ટાપો પોલીસના લગભગ ત્રણ દજન માણસોને લઇને અમારા ઘર આગલ આવી પ્હોચ્યો, અને જોરમાં બાહરથી બારણાં ઠોક્યાં, અને બારણાં ખોલતાં વખત લાગવાથી, નજીક એના બાપનું ઘેર હોય તેમ, બારણાં તોડીને લાગલો એ ત્રણ દજન પોલીસના આદમીઓને લઇને ઘેરમાં દાખલ થયો, જે જોતાં હું બપડ્યો, “ઓ ખુદરત તારાખી અજબ ખેલ છે! એક પ્રીનસેસ જેવી બાઇ માણસના ઘરમાં સહવારના પોહરે પોલીસનાં ભોંંસ્યા! ને તેળી વરી અસપંદાદ મહીનાના શેહરીયાર રોજે! તોબાહ! અફસોસ! દશ હજાર અફસોસ!” એમ ખોલતાં મેં બાળુમાં ઉભેલા ફલીના મોઢાં ઉપર તરાતર તમાચા માર્યા.

“મસમરે મંસમંચા, મુસમવા ચામાચીઓ, પેસમલા નકસાની સોધમાં અસમહોંઆ આસમવેલા લાગેછ. મુવાઓ સારે સપરમે દાસમરે કાંહથી આસમપરો ધસમરો લેવા આસમવી મુવાછ! જસમરાખી આસમપરે પોચ્યું બતલાવવું નહીં જોઈએ, નહીંતો બસ્તેગીઆઓ આપરા ઉપરવારા થસે જો!” પુછ્યે પસ્તુ બાશામાં મને કહ્યું.

હીમલરના હુકમથી પેલા ભોંંસ્યાઓએ અમારા ઘરની ઝડતી લેતાં મેં હીમલરને કહ્યું, “એ Mr. with whose permission you have entered our house? This is not your father's house, do you understand, you big fat fool?”

એકાએક પેલા સીપાઇઓએ અમારા આંગ ઉપર ધસી આવી, હમારા મોઢામાં દુચા મારી (પુછ સીવાય), હમારા હાથ પગો મળ્યુત બાંધ્યા, અને ઘરની જડતી લેવા માંડી, જેથી પુછ બોલ્યાં, “હા મુવાઓ હમારા હાથપગ બાંધી, ઘરની જેટલી જડતી લેવાય તેટલી લેવ. આયદે છોલેલાં બોર મલશે, છોલેલાં બોર! ચોરને પોટલે ધુરની ધુર!”

ઘરની જડતી લેતાં બધું ફરતીયર તરે ઉપર કરી નાખ્યું, બધી કબાટો બાંગી તોડી, અંદરથી બધો અવેજ ખહાર ફેંકી દીધો, મેલાં કપડાનું પીંજર તપાસ્યું, બમરચીખાનામાં ધુસ્યા, Bath-room નીખી તપાસ લીધી, પણ આયદે પરીણાંમ શું? કોઈ ચીઝ નહીં! મોટો જેવો બાફેલો પપેટો!—

REGAL

The theatre magnificent

રીગલ થીએટર

મહાન ચિત્રો

આગેવાન નટનટીઓ

અને

અનુપમ એન્ટરટેનમેન્ટમાં

આગેવાની લે છે.

દરેક અઠવાડિયે

મોજ માટે

રીગલ ની જ

અવશ્ય મુલાકાત લેવી!

રીગલ એટલે

મહાન ચિત્રો જોવાની સ્વચ્છ થીએટર !

... THEN SEND FOR THIS PUBLICATION

- 60 designs with plans and approximate costs.
- Printed in colour throughout.
- Price Rs. 2/- (Postage annas 6 extra).

The C. M. I. (Publicity Dept.),
1, Queen's Road,
Bombay.

Please send me.....copy/copies of "60 Designs for
Your New Home." I am remitting Rs
covering cost and postage.

Name

Address.....

The Cement Marketing Co. of India, Ltd.

“દીલમાં અમારાં મેલ નથી, અંતઃકરણ અમારાં સાફ છે,
નીર્દોષનું દીલ દુખાવવું, એ મોટું ચીંબડાં જેવું પાપ છે.
લોકોનાં ઘર લુટીં લેવા, એ શું તમારો ધર્મ છે?
દેશ ખાતર લડી, બલી મરવું, એ શુકરવારીયા ચણા ગરમ છે.”

સેવકનું ક્યાંની લોહી ઉશકેરાઈ આવ્યું.

જેટલું લુટાયું તેટલું લુટી ખીસા ભરવાનું હીમલર તથા તેના ગોઠ્યા-
ઓએ શરૂ કીધું, જે જોતાં હમો લોકનું ક્યાંની લોહી ઉશકેરાઈ આવ્યું,
પણ મોઢે ડુચો તથા હાથ પગ બાંધેલા હોવાથી અમોએ લાચાર થઈ જહાંના
તાંહજ ઉભા રહી, બધો તમાસો જોયા કીધો, જે દરમ્યાન કુદએખી જેટલી
દેવાય તેટલી ગાલોથી તે લોકને ધોધ નાખ્યા.

એકાદ દીવાલ ઉપર લટકેલા નકશા ઉપર નજર પડતાં, નાલ્લાં બચ્ચાંની
માફક બે પગે કુદાકુદ કરતાં હીમલર બોલ્યો, “I got it! I caught it!”

“I caught it! હા તારા બાપનું કપાલ! મારો બાવો કરું, તું તો
મનમાંજ અદરા ને મનમાંજ પરણ્યા કર, સમજ્યોની!” મોઢે ડુચો મારેલો
હોવાથી સેવકે મનમાંજ બડબડ કર્યા કીધી.

હીમલર તથા તેના ગોઠ્યાઓની ખુશાલી થોડાજ વખતની હતી, કારણકે
તે map તપાસીને જોતાં માલમ પડ્યું કે, તે હીટલરનો ખોવાયેલો map
નહીં હતો, પણ હીન્ડુસ્તાનનો નકશો હતો, જેથી નાસીપાસ થઈ, લાલચોળ
બની તેણે તે નકશો જમીન ઉપર ફેંકી, પગે પગે છુટી પાછો પોતાના
ખીસામાં સેરવી દીધો, અને પોતાની ભાશામાં કંઈ ખરાબ જાતની ચોપરી
અને પછી હમો સર્વે જણને રડોલ્ફ સુધ્ધાંને માણસો પાસે ધક્કા મરાવી,
નીચે ઉભી રાખેલી એક મોટી મોટરવાનમાં બેસાડી, જાણે હમો કોઈ મોટા
ઉશ્વગીરો, યાતો કે ચુનેહગારો હોઈએ, તેમ આજુબાજુ હથયારબંધ પોલીસનો
પાહરો રાખી, હીટલરની ચાનસેલરી તરફનો રસ્તો પકડ્યો.

હીટલરની ચાનસેલરીમાંથી હમોને બાંધેલે હાથે પગેજ લઈ જવામાં
આવ્યા, કે જ્યાં એક ઓરડામાં હીટલર પોતાની કમ્બરની પાછલ બે હાથ
જોડી, એક મેડ માણસની માફક બકબક કરતો તથા હવામાં હાથ ઉડારતો,
આમથી તેમ લટાર મારતો હતો, અને જેવા હમોને તેની આગળ હાજર કીધા,
કે તુર્ત હમારા બાંધેલા હાથપગો છુટા કરવામાં આવ્યા, તથા મોઢાંમાંથી ડુચા
પણ કાઢવામાં આવતાની સાથે હમોએ હાઈ હીટલર! કરીને તે મુજબે સજાગી

આપી, કે તેણે હમોને સવાલ કીધો, “You young scoundrels and rogues, you know why I have called you here?”

“No Sir ! We know nothing about anything Sir ! We are no rogues or thieves, Adolf ! ચોર તું ને તારો આપ !” સેવકે ખુલાસો કીધો.

“Now listen, you rogues and rascals of the first water, you.....” ગોએરીંગે ડોહવ્યું.

“I object, Your Excellency હેર ફ્યુરર, to the second and bad language used by Goering and if he utters that sweet and honey language again, we will take him to the High Court and get him sentenced for life. It is contempt of the court, you know.” ફૂલીએ બપકી કીધી.

“Shut up you fools !” ગોએરીંગે બરાડ મારી.

“ચુપ રાવ યુ જરમન બુલ ! કરશું નહીંથી તારો ડબ્બો ચુલ !” સોલુએ ઉમેર્યું,

“You all of you are charged of robbing our ફ્યુરર of his private map, last night, at your place after inviting him to dinner ! Say, are you all guilty or not !” ગોએરીંગે સવાલ કીધો.

“Not guilty ! Not guilty !” મેં જવાબ આપ્યો.

“Right then ! If you will return the map immediately, I will by all means, મેજર માઇ ફીઅર, make you my successor and right-hand man, failing which, you all will be hanged !” હીટલર હમારા આંગ ઉપર ધસી જતાં ખોલ્યો.

“અરે વારે ! હમેરા ગરીબ બચ્ચાઓપર ઇટના બધા બપકી અને દાટી કાયકુ કરતા છે ? અને તુમેરા નકસા લે કર, હમ લોક કયા કરેગાં ! કયા અચાર બરેગાં ! મંચા, એ મુવો કાતરું” ગેપ કાહરનો ‘મેપ’ ‘મેપ’ કર્યા કરેછ, તે એને પેલો આપરો હીન્દુસ્તાનનો મેપ જોસની, કે જરા દપટ પડે ?” કુધ્ધએ ધીરજ ખોલી દીધી.

એવામાં હીમલરે ખીસાંમાંથી, પેલો અમારો તફરાવેલો હિન્દુસ્તાનનો નકશો કાઢી, હીટલરના હાથમાં મુક્યો, કે તેણે પાછી બરાડ મારવા માંડી, “Oh ! Not this ! I want my own map !”

“દેખો બાવા ઝેડોલ્ફ, મેહરબાની કર કર, અમરસા ઘેલા હાથીકા માફક ખુમબરાડા મત મારો, મેરા બાવાજીકા સોગંદ ખા કર કેહતા છો કે, હમ લોકને લુચ્ચાઈ કીયા, પણ ચોરી તો નહીંજ કીયા. તુમેગ નકસા મંગતા, તો છાપેમેં ઇનામ જાહેર કરો, પીછી દેખો તુમકુ કમસા નકસા મીલ જતા ! કાયકુ હમ ગરીબ લોકકુ સતાતા ? ખુદા તારું કયા બહુ કરેગા મરું !” કુમરે હીટલરનો બરડો પસવાડી, કાલાવાલા કીધા.

ઝેડોલ્ફે પોતાની બાશામાં તરબુમે કરી કુમર શું કેહતાંતાં, તે હીટલરને કહ્યું અને તે કમખખતને કંઈ બેગમાં આવવાથી હમોને છોડી દેવાનો હુકમ કીધો, અને તેને મલી ભેટી હમો સીધ્યા ઘર તરફ નીકલ્યાં.

ઘરે પોંહ્યતાની સાથ જોડેજ તે British Embassy તરફથી એક કાસદ પેગામ લઈ આવ્યોતો કે, Ambassador સાહેબ કંઈ અગત્યના કામસર સેવકને રૂબરૂ ‘Embassy’ માં મલવા માંગતો હતો. આ ખબર સાંભળતાની સાથ સેવકના પેટમાં ફાળ પડી, કે રખે વરી કંઈ સનાનનાં સમાચાર હોય, પણ હીમ્મત છોડી, ધાસ્તી પકડી, Embassy તરફ ઝેડોલ્ફને લઈને સેવકે ચાલતી પકડી, અને ત્યાં પહોંચતાની સાથ, Ambassador Mr. So and so એ મને સારો આવકાર આપ્યો, અને કેવી રીતે મેં પેલો નકશો મેલવ્યો હતો, તે માટે પુછપરછ કીધી, અને મારી આવી બહાદુરી માટે બરડો ઠોકી શાબાશી આપી અને England નો Prime Minister Mr. Winston Churchill મારી સાથે ટેલીફોન ઉપર વાત કરવા માંગતો હતો, એમ મને કહી સંબલાવ્યું.

આ ખબર સાંભળતાંજ સેવક મનમાં મલકાવા લાગ્યા કે, England નો Prime Minister જેવોખી સેવક સાથે વાત કરવા માંગે, એ કંઈ ઝોઘી મગરૂરીબરું કાર્ય કહેવાય !

Mr. Churchill સાથે ટેલીફોન જેડવામાં આવ્યો અને સેવકે નીચે મુજબ તેની સાથે ટેલીફોન ઉપર વાતચીત કીધી.

“હલ્વ ! હલ્વ ! This is Mr. વીનસ્ટન Churchill speaking ! હલ્વ ! Good evening, Major Mydear !” ચરચીલ બોલ્યો.

“હલ્લો ! યસ ! ગુડ evening Mr. Prime Minister, this is Major Mydear speaking, personally and privately.” સેવકે જવાબ આપ્યો.

“ My hearty congratulations, my boy, in getting that very useful map from that Herr Hitler. But how did you manage to get it ?”

“ With the risk of my un-assured life Sir ! But I’m sure, it will help you a lot in future, and as a faithful subject of the British Empire and that too a Parsi, it is my duty to serve my dear King and the country loyally. Long live the British Empire and God save the King along with thy noble self. Amen !”

“ Thank you, old boy, for your good wishes and in reward for your loyal service, I assure you, that whilst you return home, you will be invested with v.c., B.C., M.C.C., G.G.M.C., or whatever C.C.C. available at that time.”

“ Oh ! thank you, Mr. Prime Minister, but I think either Khan બાહદુર or ખાન સાહેબ will walk with me, O.K.”

“ Eh ! What did you say ?”

“ I said very simple and short and want very little butterfication, like ખાનસાહેબ એન્ડ ખાનબાહદુર. Do you follow ?”

“ O. K. My boy ! As I have some urgent meeting to attend, I will disconnect for the present. Give my love to your Aunty. Au revoir !”

“ Yes ! Yes ! I too, have to attend a very big funeral. Till then, Au revoir.” એમ કહી મેં ટેલીફોન મુકી દીધો

પેલા એમબેસેડરનો ઉપકાર માની, તેને મલી ભેટી, કાંઈ પણ કાઢાય તો જણાવવાને તેને કહી મુકી, હું પાછો ઘરે ફર્યો, અને પેલે એમબેસેડરને ઘરે શું બનાવ બન્યો હતો, તે કુછને કહી સંબલાવ્યો, કે ડાર

તો બધાં ખુશ ખુશ થઈ, મારા ઉપરથી બધાં આવરઈ પોવરઈ ગયાં. ‘આ તારાપરથી બધી મરી જાઉં, મારા રાજવંશી દીકરા! તેં વડા પ્રધાન સાથે છેક વેગાત વેર વાત કીધી ને તેથી વરી ટેલીફોન ઉપર! જીવતો રહેજો મરં ને ઘણું ઘણું સુખ જોજો અને ખાનસાહેબનો ખીલ્લો છાટીએ લટકાવી, મોહલ્લે મોહલ્લે ફરજો, તથાસ્તુ! તથાસ્તુ!’”

“છી કુ! આખ યુ! એવું શું બોલો છ કુધ! એમ કહો કે સરના બેરામજી કે સરના જમશેદજી જોવો માનચાંદ પામજો, ખાનસાહેબને ખાન-બાહદુર શું બરયું છ,” સેવકે ડફાંસ મારી.

પ્રકરણ ૧૦મું.

હીટલરે પોલેન્ડ સામે જાહેર કીધેલી લડાઈ.

એવામાં એકાએક પોતાના અગાઉથી ગોઠવાયેલા ખ્યાન મુજબ, પેલા ભેગાંકાટેલ એડોલ્ફ હીટલરે, પાહોમ Poland ઉપર ધસી જઈ, તેની સામે લડાઈ જાહેર કીધી, અને આખા જરમનીમાં ૨૦ થી ૪૦ વરસના દરેક આસામીને (મરદ) પોતાના નામો નાટગી પાર્ટીના વડા મથક ઉપર register ફરજ્યાત કરવાનો હુકમો જાહેર પાડ્યો અને સાથે સાથે દરેક દેશી કે પરદેશીને ફરજ્યાત training લઈ, લશ્કરમાં જોડાવાનું ફરમાન પણ બાહર પાડ્યું. આ મોતના સમાચાર સાંભળતાં ફલી બરબડ્યો, “મંચા દીકરા, આવી બન્યું, અંતેથી આપરં આવી બન્યું! હવે આપરી પેલી દુકાનનું શું થશે, અને ધધો આપરે કેમ કરી શકશું?”

હમો બ્રીટીશ subject હોવાથી હમારે ફરજ્યાત લડાઈ ઉપર જવું, યાતો “Concentration Camp” માં પુરાવું, એવાં હીટલર તરફથી થયેલાં ફરમાનને આધારે હમારે શું કરવું તે માટે ઉંડા વિચારમાં પડ્યાં, અને મત લેતાં હું તથા સોલુ લશ્કરમાં જોડાવા તૈયાર થયા. ફલી તથા જીવજો હરામખોર તથા આલસુ હોવાથી, હરામનું ખાવા “Concentration Camp” માં જવા તૈયાર થયા, અને કુર્મજી neutral રહ્યાં, અને તે મુજબ સોલુ અને હું કરીને લશ્કરમાં જોડાયા, ફલુને અને જીવજીને ‘Concentration Camp’ માં

પુરયા, અને કુધ તરફ હીટલરની લાગણી હોવાથી, એ બીચારું મુશું જનવર શું નુકસાન કરી શકશે, એમ ધારી તેવજીને છુટ્ટા રાખવામાં આવ્યાં અને ડેસાંએ તો ધરેજ એકલાં ગમરી રેહવામાં દુરસ્ત ધાયું.

England એખી તુર્ત જરમની સામે war ડીકલેર કીધી, અને ત્રણ દિવસમાં તો હીટલર આખું Poland હાઉ કરી ગયો, અને તેનું નામ બહલીને પાચધુની રાખ્યું, અને ધમધોકાર આગલ વધતોજ ગયો.

એ મહીનાનું ટ્રેનીંગ લઈ સોલુ તથા સેવક શીખી કેળવઘને કંદ થઈ ગયા, અને જરમન મીલીટરી રીતે goose-steps માં ચાલતાં ચાલતાં જેવા હમો કુધને ધરે મલવા ગયા, કે ડેસાં ગભરાઘને બોલ્યાં, “ મરે દીકરા, એ તમો લોકોને એકાએક શું થયું? એમ પગે લકવો થયો હોય, અથવા તો અરી ગયા હોય, તેમ શું ચાલોછા! હુતો બધી ગભરઈ ગભરઈ જાઉછા! હા, ખરા, પણ આપરા બીચારા ફલી તથા જીવણો કેમ હોશે, ને શું કરતા હોશે? રખેને બીચારાઓને ખલાસ કરી નાંખ્યા હોય! એ મુવા કસઘઓનો ભરોસો શું!”

“ હારે કુધજી માય, એ “ Concentration Camp ” એટલે એમજ સમજો કે નરં દોજખખાનું. ત્યાં કંઈ એસઆરામ લેવાનું નથી, પણ અંદર પુરેલા આદમીઓ પાસે ખાઈઓ ખોદાવે, પથરાઓ ફોડાવે, રસ્તાઓ ખોદાવે, તથા બીજા ઘણા માહભારત કામ કરાવેછ, અને જો કોઈ પણ આદમી તેમ કરવા ના પાડે તો તેને ચાપક ચાપકે મારી તેના ચામરાં ઉતારી કાઢે, નહીતો કે ત્યાંનો ત્યાંજ તેને ઠાર કરી નાંખે.” મેં કુધને સમજાવ્યું.

“ મરે બલા જાણેરે! બીચારાં મારાં બચ્યાંઓ કેવાં હાડમાર થતાં હોશે જો? પણ એ મુવા કસઘઓને કોઈ પુછે? ખરેખર માય, એ લોકો આદમીઓ નથી, પણ એ મુવા જરમનો જનવરો છે, જનવરો!! શું એ લોકોને ખુદાનોખી ડર નહીં હોશે? એવા ઘાટકી આદમીઓના રાજમાં જીવેલા કરતા મુવેલાજ સારાં!” કુધએ પોતાનો અભીપ્રાય દરશાવ્યો.

ચેકોસ્લવાકીયા, હોલેન્ડ, ડેનમાર્ક, (જેનું પછીથી એ લોકે દમણ નામ પાડ્યું) થોડા દિવસમાંજ જરમનો હાઉ કરી ગયા, અને સાથે હમારી ક્યુરોસની દુકાન પણ માલ મતા સાથે હાઉ કરી નાંખી, અને ફલી તથા જીવણાંએ મારી માંગી લસકરમાં જોડાવાની ખાત્રી આપવાથી, તે લોકોને છુટા કરતાંની સાથ તેઓ ધરે આવી પહોંચ્યાં અને એ લોક ઉપર કેવી કેવી જાતના જુલ્મો પાડ્યા હતા, તે કહી સંભલાવ્યું.

સેવકે pilot તરીકેનું 'બી' લેસન લેવા માંડ્યું અને ઉંચે હવામાંથી પેરેશુટ સાથે જમીન ઉપર કેમ કુદકો મારવો તે દેખાડવા, એક દિવસ બ્યારે હમો તેની practice કરતા હતા, ત્યાં કુદને લઇ ગયો અને તે દેખાવ જોતાં કુદ અર્ધાં બેશુધ થઇ ગયાં, “મરેરે! મરેરે! કાંઈ જાઉં!” એ નાતરેગીઓ મંચો શું કેહવા માંગેછ? હરવાયો એમ ઉંચે હવામાંથી ખુલ્લી છત્રી સાથે કુદકો મારેછ, તે જમીન ઉપર પડતાં કોઈ છુરાંના હાડકાં પાંસરાં ભાંગીને ચુરેચુરા થઈ જશે, તેનું એને ભાન છે કે? એ મુવાઓતો નાલ્સેથી કુદકો છુરકા મારીનેજ મોટા થયલા, તે એ લોકને કંઈ વાગે બાગે નહીં, પણ સાથે સાથે મંચો કાંય પોતાના વરસ વેચેછ? ફલી બાવા, તું તો કંઈ એને સમજવાં.”

તેલલાંજ સેવકે કુદ આગલ આવી એવણની ખાત્રી કાઢી કે, સેવકને જરાપણ ધન થઇ હતી નહીં, તેથી કુદ બોલ્યાં, “મરે કેવું અજબ જેવું. આટલી ઉંચકાએથી પડવા છતાં, એક હાડકુંબી માંડ્યું નહી. લાવની મરં ઘેરે જઈને છત્રી સાથે, હુંબી બારીએથી નખાવી દેઉં, ને જોડેકે મનેબી લાગેછ કે નહી?”

મેં જોયું કે રમે કુદ ઘરે જઈ એવી આસનઈ કરે, તેથી એવણને સમજાવીને કહ્યું, “કુદમાંય, એતો સઉનાં કામ સઉજ કરે. એમાંબી એક જાતનો હુન્નર છે! તમે કંઈ એવું કરતાં નાં, નહીતો હાડકાં પાંસરાં ભાંગી જશે જો!”

ફલી તથા જીવણાંબી કમપલસરી ટ્રેનીંગ લઈ તૈયાર થઈ ઉભા અને તે લોકને સોડુ સાથે front ઉપર મોકલવામાં આવ્યા, બ્યારે સેવકને હીટલરના Body-guard તરીકે ત્યાંજ રાખવામાં આવ્યો. નોર્વે, સ્વીડન, ફ્રાન્સ, બેલજીયમ બી બધાં સપાટાખંધ હીટલરના કમજમાં આવી લાગ્યાં અને અમેરીકાએબી જરમની તથા જાપાન સામે લડાઈ જાહેર કાઢી.

ફલી, સોડુ તથા જીવણાંએ મીલીતરી ટ્રેનીંગ લઈ શીખી કેલવઈને કંઈ થયલા હોવાથી, તે લોકને front ઉપર લડવા મોકલી આપવામાં આવ્યા અને આવી રીતે તે લોકની મરજી વીરધ, તે લોકનો લડકો ફટકો કરી નાંખવામાં આવ્યો, અને હમો લોકથી છુટાં પડતાં તે લોકે ઘોર ઘોર જેવાં આંસુઓ પાડ્યાં, “ઓ કુદજી માંચ! એમ માયા લગારી તમારેથી છુટાં પડતાં મારા ફલેજાં કપાઈ તથા આતરડાં છુટાં છુટાં થઈ જાયછ, પણ હમો લોકો જીવતા

પાછા ફરશું કે! ને કુદ્દજી, પીલધને લખજો કે, તારો એક પુરો ફલી, ટુટેલા જીરે પેલા ચંડાલોના હાથે જંગના મેદાનમાં કપાવા ગયોજ, અને તેટલાં જો તુંને કંઈ Chance મલે તો જરૂર પાછી પરણી એસજો. હાથરે કુદ્દજી! હાય! હાય! —

જો જીવસું તો મલસું તમારે ધરખાર,
નહીતો કે મલસું ખુદાને ધરખાર.”

ફલીએ બલાપો કીધો.

આખરે ફલી, સોલુ તથા જીવણાંને front ઉપર લડવા મોકલવામાં આવ્યા, અને ઇટલીએબી હરામનો લુમકો ખાવા, જરમની સાથે જોડાઈ, ઈંગલંડ, અમેરીકા સામે લડાઈ જાહેર કીધી, કે કુદ્દજી પોતાનું સુક્યાણું બાજણ ચલાવ્યું, “મરે એ મુવાઓને કોઈ પુછે? એમ જરા જરામાં એકેમેક લડઈ કપઈ કાંચ મરતાં હોશે, અને એ મુવા ગોરાઓ લરી મરે, તેમાં આપરા ખીયારા ગરીબ પોરયાઓ ફલી, સોલુને કાંચ કપઈ મરવા મોકલ્યા? જાણે આપરા પારસીઓ ઓછા માંહે માંહે લડી મરેજ? હોસે બા, એમાં આપરે નાદાનો શું સમજ્યે? ને એમ પુછું મંચા, એ ભસ્તેગીઆ ઇટલીના મુસાને એવું શું સુજ પડ્યું કે, તે હીટલર તરફથી લડવા નીકળ્યો! એ બેઉ ઉસા મુસાનું કોણ જાણે ખુદા શું ભલું કરશે! એતો પેલા કહે તેમ, જે કરશે તે ભરસે! તેમાં આપુને શું?”

જેમ દીવસો જતા ગયા તેમ તેમ હીટલર બધા દેશો જીતતો ગયો, મુસોલીનીબી લગભગ આખું આફ્રીકા જીતવાની અણી ઉપર આવી ગયો. જરમનીમાં વસ્તા સધલા લોકોને Air-Raidની વખતે કેમ shelterમાં ભરાઈ જવું, જેસ-મારક કેમ વાપડવો, તથા ખીજ જરૂરી ઉપાયો કેમ લેવા તે માટે સંપૂર્ણ તાલીમ આપવામાં આવી હતી, અને તે સુજળ લોકો વર્તતા હતાં, અને ખુદ હવે બલીન ઉપર R. A. F. નાં Bombers ઓએ ચાલુ આવી હુમલા કરવાનું શરૂ કીધું, અને વારે ઘડીયે કુદ્દજીને Air-Raid shelter માં જવું પડવાથી બચવા લાગ્યાં, ‘મરેરે મુવા જરમન લોકોખી અજળ જાતનાં આદમીઓ છે. એકબાજુથી દુશમનો બોમ્બનો વરસાદ વરસાવે છે, ને બીજી બાજુથી મુવાં લોકો shelter ની અંદર ભરઈ, નાચી કુદી ગાઈ વજડી પોતાનો વખત ગુજારે છે! ખરયારે એ લોકના સકાર! મુવાંઓતો કોઈ જખરાં નફટો છે જો!”

યુગેસ્લાવીઆ, રૂમાનીઆ, બલ્ગેરીઆથી થોડા વખતમાં સફાયટ થઈ ગયાં, અને હવે ઇંગલંડની વારી આવેલી દીસતી હતી. જરમન હવાઈ કાફલાએ ચાલુ England ઉપર attack લઈ જઈ, તેના કડકા બુકલા કરી નાંખ્યા, તેજ મુજબ R. A. F.ના વીમાનોથી ચાલુ જરમની ઉપર, જબરદસ્ત નુકસાન પહોંચાડીને પાછાં ફરનાં. એવો નાસોગોસો ચાલુ ખેલાયાજ કરતો, અને એક વખત તો હુમલામાં સપડાતાં, હમારાં મકાનનેથી પુશકલ નુકસાન પહોંચ્યું, અને કોઈથી ચીજ ધરમાંથી સલામત રહી હોય, તો કુધજીનો તરાનો ખાટલો ! જેથી કુધ મગરૂરી લઈ બોલ્યાં; “જેયું” કે દીકરા, જ્યાં પુદરતનો હાય હોય, ત્યાં કોઈ મુજી સેતાનથી કંઈ કરી શકતો નથી ! તેથી હું તુને રોજો રોજ કહેલું કે, ગેહે ગેહે ભણો, ખુદાને યાદ કરો, તો પણ તમો નાદાનો સમજો ત્યારે કેની ? વેકતો જોઉં, અબધડી આય ખાટલીમાંથી થોડો તરો લઈ કરતી પાયજી કરી, ખુદાને યાદ કરવા મંડી જતોજોઉં ।”

ખરું કહું છું કે જેટલો હું દુઃશમનનાં બોમ્બમારાથી નથી બીહતો, તેટલોજ કુધજીના ચાલુ ધડાકાથી બીહતો આવયો છું અને હજુથી બીહું છું. એવણુ એક સોપરાનો voice માં એવી તો યરાડ મારે કે, જાણે આખો મોહલ્લો માજી રહે, રસ્તાનાં કુતરાંઓ ભોંસવા મંડી જાય, માલામાં ઈંડા મુકતાં પક્ષીઓ ધુજવા મંડી જાય અને ધરના નોકરો ‘મટારી એરી જલી’ કરીને ગભરાટમાં ધરમાંથી નાહસ્વા લાગે, આય એમ છે ।

જેમ જેમ જરમની જીતતું ગયું, તેમ તેમ લોકોમાંથી ઉત્સાહ વધતો ગયો અને રસ્તે સીડીએથી લોકો બસ લડાઈ સીવાય બીજી કોઈ વાતજ નહીં કરતાં. વખતના વહેવા સાથે હીટલર મારી સાથે ધણો પલોટાઈ ગયો અને કોઈ કોઈ વખતતો મને બધી લડાઈની ખાનગી વાતો પણ કહેતો, જે, મેં એને બીલકુલ ખાનગી રાખવાતું વચન પણ આપેલું, તે છતાં હું ગુપચુપ રૂડોલ્ફની મારફતે બ્રીટીશ Embassy ને પુગાડતો, જેમ કરતાં ખચ્ચીતજ હું વીશ્વાસનો બંગ કરતો હતો. ખરેખર પેલા કહે તેમ, ‘પારસી તને ફરી જતાં વાર શી !’ તે મારી બાબદમાં બીલકુલ ખરું પડ્યું.

હમારું ધર હવાઈ હુમલાથી તારાજ થયલું હોવાથી, રૂડોલ્ફનાં કોઈ સગાં, કે જે લોકો નજદીકમાં રહેતાં હતાં, ત્યાં કુધએ ઉતારો લીધો, અને અવારનવાર હું ત્યાં જઈને કુધને મલતો. ફલી, સોલુ તથા જીવણો, બધા લડાઈના મેદાનમાં ધાયલ થયલા હોવાથી, ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ફલીનો આખો

જમણા હાથ was not થઈ ગયલો, સોલુનો દાખો પગ કપાઈ ગયલો, તેમજ જીવણાને માથે ગોલી લાગવાથી પાટા બાંધેલા હતા, જે દેખાવ જોતાં કુઈ બોલ્યાં, “ફલી બાવા, તારા જમણા હાથને શું થયું ? કોણ મુવો બરતેગીઓ ચોરી ગીયો ! મરે બલા જાણેરે કોઈ જુરાને કેવું દુઃખ થતું હોશે જો !”

“શું કરશું કુઈજી ! જેવાં મારાં કુટેલાં તુટેલાં નસીય ! કોઈ કમબખતે સીધી હાથમાં ગોલી મારી તે સાંધામાંથી હાથ ઉડીને ૧૦૦ વાર જેટલો દુર પડ્યો. હવે હું એક હાથે, મોઢું હાથ કેમ ધોવસ, ને દાઢીબી કેમ બોરસ !” ફલી બોલ્યો.

“કંઈ નહીં મરં, શીકર ના કર, તારી પીલમ કેવી છે ! એ મુંઝ ચોટલા બરી આખા દાહડા સાલ્લો પેહરીને ખ્હાર બટકતીતી, તે હવે ઠાકરમને ઘેરમાં ગગરસે. પણ એ બરતેગીઆ હીટલરનેબી કોઈ પુછે કરે ? બીચારા મારા ગરીબ ગાય બચ્ચાંઓને હાથ પગ વગરના કરી મુક્યા, તેમાં એનો શું શુકરવાર વલવાનો છે ? એને કેહ કે કંઈ નહીં મુવા, જીવીને જોજો” કુઈએ હીટલરને કહુવા દીધી.

સોલુબી પોતાના બાંગેલા પગ માટે કુઈ આગલ બળાપો કરવા લાગ્યો, કે કુઈએ ઉપરથી તેને કહી સંબલાવ્યું, “એતો બાવા, તમે છતી બૈરીએ પારકાની બૈરીઓને સીનેમામાં લઈ જતા’તા તથા “C. C. i.” મા જમ ડાન્સ કરતા’તા, તેનું આય પરીણામ ! હવે કપાલે હાથ દમ કુઈ મરી ગમ અને સાસુ રંડાઈ તેમ બરાપો કરવામાં શું ફાયદો છે ? હવે ગુપચુપ મુંઝા મગરી રહો, નહીં તો આબરમાં મોઢું જેવું ગાબર પડશે, સમજ્યા કે ?”

હીટલરનુંબી ખુદા શું બલું કરશે ! ફલી તથા સોલુ જો કે અપંગ બન્યા હતા, તોબી એ લોકને ફરજ્યાત કારખાનામાં કામ ઉપર જવું પડતું, જે ત્યાંનાં લોકો ઉપર હીટલર તરફથી કેવું લાટકાપણું ગુજરવામાં આવતું હતું, તેનો ખુલ્લો પુરાવો સાબીત કરી આપતું હતું. ચાલુ જરમની ઉપર થતા બોમ્બમારાથી લોકો કંટાલવા લાગતાં હતાં, અને કુઈ તો રોજ સુતાં, ઉઠતાં હીટલરને નામની ચાલુ પતેત બણતાં હતાં, અને ફુવા માંગતાં કે, ખુદાય ક્યારે છુટકો કરશે.

વરી કંઈ હીટલરના બેજમાં પવન બરામ આવવાથી એકાએક Russia સામે લડાઈ જાહેર કીધી, અને સારી દુન્યાને અન્યબીથી ગરકાવ કરી

મુકી, અને હવે એ હદ કરી રહ્યો છે, એમ કેટલાક જરમન લશ્કરી મોટા અમલદારોનું મત હતું. લડાઈના ધડકાધુનરા તથા મુશ્કેલીઓથી હમો એટલા તો બેગર થઈ ગયા હતા કે, જ્યારે હમો સર્વે સાથે મલતા, ત્યારે હંમેશ કેવી રીતે જર્મનીમાંથી નાહસી છુટવું, તે માટે કાંઈ પણ ઉપાય શોધી કાઢવા માટે, ધર્તીને આસમાન એક કરી મુકતા.

તેવામાં એક દિવસે, R. A. F. Bombers ઓએ જરમની ઉપર, જમરદસ્ત હુમલો કીધો, અને જનમાલને પણ પુશકલ નુકસાન પુગાડ્યું, અને જગે જગથી anti-aircraft guns ઓના આવતા મારાને લાંબને R. A. F. ના fighters એ તેમજ Bombers ઓનેમી ધણું નુકસાન પુગ્યું, તેમાંના એક fighter ને સીધી anti-aircraft gun લાગતાં, તે હવામાંજ સલગી ઉઠતાં, તેના pilot એ, પેરેસુટની મદદથી કુદકો માર્યો, અને લાગલો તે મકાન, કે જ્યાં હમોએ ઉતારો લીધો હતો, તેના છાપડાં ઉપર આવી પડ્યો, અને સખ્ખત રીતે ધાયલ થયો, જેને હમો લોકો ઘેરમાં લાવી, સારવાર કરી નીચે લઈ જઈ, બોંયરામાં રાખ્યો, કારણકે જે જરમનોને એ બાબદસર ખબર પડે તો, તે બીયારાને તુતું કેદી તરીકે પકડી લઈ કેદમાં પુરે, તેથી તેને હમોએ કપડાં સુધ્ધાં બદલાવી નાંખી, જરમન pilot ને uniform પહેરાવ્યો અને જ્યારે તે પુર શુધ્ધીમાં આવ્યો, ત્યારે કાંઈથી આવ્યો હતો, તથા ખીજ દેશોને જરમન લોકોએ કેવી રીતે તારાજ કીધાં હતાં, તે વીગતવારે હમોને કહી સંભલાવ્યું, જે સાંમલતાં ખચ્ચીતજ હમારા છાતીનાં પાટયાં બેસી ગયાં, અને હીટલર તથા તેના ગોઠ્યાઓ કેવા કમ-જત તથા ઘાટકીઓ હતા, તેનો હમોને ખ્યાલ આવવા લાગ્યો, અને હમા-રોખી કેવો અંજન આવશે, તે માટે રીકર પડી.

એડોલ્ફ હીટલરની ચાનસેઢરીનો chart મને સોંપવામાં આવ્યો, અને તેની દરેક છુપી હીલચાલની સઘલી બાતમીથી હું ચાલુ માહીતગાર રહેતો, તેમજ તે ખબર હું British તથા અમેરીકન spies ઓને આપતો. જેવો પેલો R. A. F. નો બ્રીટીશ pilot ફરતો હરતો થયો, ત્યારે હમોએ તેને કોઈથી હીસાબે ને જોખમે, હમોને જરમનીમાંથી નહસાડી લઈ જવાનાં કામમાં મદદ કરવા કહ્યું, ત્યારે તેણે હમોને એક ઉપાય સુચવ્યો કે, હમારે કંઈખી કરીને એકાદ એરોપ્લેન કંઈથીખી કમજે કરવું, અને તેણે પોતે તે pilot કરીને હમોને પાછા હમારે દેશ લઈ જવાને કયુલાત આપી, જે કામ ખચ્ચીતજ impossible and બારે જોખમભર્યું હતું, અને તે પણ સફલ ઉતારવા માટે રડોલ્ફ બ્રીડુ ઝડપ્યું.

હમારા ઘેરની નજદીકમાંજ એક એરોપ્લોમ હતું, કે જ્યાં રૂડોલ્ફનો એક સગો Ground Engineer તરીકે કામ કરતો હતો. તેને રૂડોલ્ફે હાથમાં લીધો, અને એક દિવસ જ્યારે તે એરોપ્લોમના સર્વે pilot એ પોતાના વિમાનો લઈ England ઉપર હુમલો કરવાને બહાર પડ્યા, ત્યારે તે તકનો લાભ લઈ ત્યાં રહેલા એકાદ પલેનમાં નાહસી જવાનો અમોએ આગલથી પલાન રચ્યા મુજબ, તે રાતના હમો એકએક પછી એકએક ઘેરમાંથી સટકી જઈ, તે એરોપ્લોમ ઉપર ભેગા થયાં, અને રાતના અંધારાનો લાભ લઈ, ત્યાં ઉભાં રહેલાં વીમાનમાં બેસી ગયા, અને પેલા R. A. F. ના ઓફીસરે તે pilot કીધું, અને હમારી નાહસભાગતી કાંઈ પણ ખબર નહીં પડે કરીને હમોએ જાનરીથી રૂડોલ્ફનેબી અમારી સાથે બેસાડી દીધો, અને એવી રીતે હમોએ જરમનીમાંથી છટકી જવાની શરૂઆત કીધી.

હીટલરની ચાનસેલરીમાંથી સેવક ગેપ થયલા હોવાથી, તેમજ દુષ્કળ સોલુ, ફલી, તથા રૂડોલ્ફ પણ ત્યાંથી અલોપ થઈ ગયલા હોવાથી આખાં જરમનીમાં અમારે માટે જાનરી શોધખોલ થવા લાગી, તેમજ wirelessથી અમારી ધરપકડ કરવા માટે messages એ પણ છોડવામાં આવ્યા, પણ અમારો પત્તો કયા ચુંલામાંથી લાગે ! તેટલાં તો હમો Atlantic Ocean ઉપરથી હવામાં પસાર થવા લાગ્યા, અને ત્યાંથી પસાર થતાં એક British Convoyએ, હમારા વીમાને જરમન વીમાન સમજી, તોપ મારો શરૂ કીધો, અને એક ગોલો સીધો અમારા વીમાને લાગતાં, તે હવામાં સલગી ઉડ્યું, અને પેરેશુટની મદદથી દુધને કેડપર મારી, અમે નીચે દરયામાં હોમાવ્યું, તેજ મુજબ પેરેશુટની મદદથી પેલા ઓફીસરે, એક બગલમાં ફલીને, તેમજ બીજી બગલમાં સોલીને મારી, નીચે કુદકો માર્યો, અને બીચારા રૂડોલ્ફને ફાલે એકબી પેરેશુટ નહીં આવવાથી, તેણે એમનો એમ સીધો દરીયામાં કુદકો મારતાં, ત્યાંનો ત્યાંજ દુબી મુવો.

તુર્તજ હમારી મદદે life boatsએ મોકલવામાં આવી અને હમો સર્વ જણને હાંચકી ઉપાડી, બોટમાં બેસાડવામાં આવ્યા, અને તે લોકને અન્યબી વચ્ચે માલમ પડ્યું કે, હમો જરમનો નહીં હતાં, પણ ખુદ બ્રીટીશ subjects એ હતા, અને એકાદ Battle-ship ઉપર લઈ જઈ અમારી ઘણી સારવાર કરવામાં આવી, અને હમો શા કારણસર જરમની ગયા હતા, તથા ત્યાંથી કેવી રીતે નાહસી છુટ્યાં, તે બધું જાણી કરી હમારી આવી બહાદુરી તથા બીકટ સાહસ (ને તેબી આવા કઠંગા સંજોગો વચ્ચે થયલા હોવાથી) માટે

હમોને ધણી શાખાશી આપી અને હમો હીન્દુસ્તાન તરફ રવાના થતા હોવાથી, તે તરફ જતી એકાદ બોટમાં હમોને transfer કરવામાં આવ્યા, અને છુટા પડતી વખતે, પેલા R. A. F. ના pilotનો આમાર માનતાં ધ્રુમ બોલ્યાં, “થેકયું બાવા, તુમરા બોટ બોટ થેંકસ માનતા! લડાઈ પછી જરૂર હમારા ધરકુ આકર હમ લોકકુ જરૂર મીલના, હમ લોક બોટ બોટ ખુશી હોએગા!” અને પછી હમો તરફ ફરી કંઈ બબડ્યાં, “જોવરે છોકરાઓ, રોજ રાતનાં તંનદરોસ્તી ભણતી વખતે ગેહરતી રૂડોલ્ફ તથા આય ઓરીસર John નું નામ જરૂર લેજો. ખરું પુછતાં તો એ એઉ જણે આપરી છંદગી બચાવીછ. ખુદા એ લોકનાં રૂહને અમ્મર શાંતી બક્ષે! આમીન! આમીન!”

દરીયો દોહવતાં દોહવતાં ધ્રુમએબી અસલ રીત પ્રમાણે ડોહવ્યાજ કીધું. “ખરેખર મંચા, આપરો બીચારો દુલ્હનું એડોલ્ફ શું કરતો હોશે? આપરા વગર તો બીચારો સુકઈ ગીયો હોશે અને આપરી સોધમાં ને સોધમાં ઘેલો દીવાનો થઇ ગીયો હોશે! ગરીબ બીચારો લુચ્ચો ચોર! ને એ મુવો મારા ઉપર કેવો લદ્દુછ થઇ ગયો તો! મુવો તો મનમાં મલીદા ખાતોતો કે, હું એની સાથે પ્યારમાં પડી, પરણી જવડા! અને મેંબી કેવો રીબાવ્યો અને કેવો બનાવ્યો! એનું નામ તે બેન્ટુ!” ને પછી મારા તરફ ફરી બોલ્યાં, “મંચા, હવે ફરીથી મારી આગલ જરમનીનું નામ ના દેતો! અરે જરમની તો શું, પણ હું પુના કે ચાણુંબી મરતાં નથી જવાની! બસ ડુંગરવાડી સીવાય હું ઘેરમાંથી કેઠેબી સસરવાની નથી. અને બીચારો આપરો રૂડોલ્ફ! બીચારો માંછલાઓને હાથે ખવડ કરઈ ને ખલાસબી થઈ ગીયો હોશે! બહેસ્તરે મારાને!”

એમ કરતાં કરતાં હમો કરાંચી આવી પુગ્યાં, અને ત્યાંથી હમોને એક transport વીમાનમાં મુઝબ તરફ રવાના કરવામાં આવ્યા, અને જોતજોતામાં હમો મુઝબનાં જીહુ એરોપ્લોમ, કે જ્યાંથી હમો ઉપડ્યાં હતાં, ત્યાં આખરે આવી પુગ્યાં, અને મોટરગાડીઓ કરી સરસામાન સાથે હમારા ઘર તરફને રસ્તો લીધો.

હમારી આવી રીતે ઘેર નહીં ધારેલી અચખુચ પધરામણી થયલી હોવાથી, મારી કુંવર તો હમોને જોતાંની સાથે લગભગ હરખમાં ઘેલી દીવાની થઇ ગઇ. “કેમરે મંચેરશાહ, કહયા પુછયા વગર કોણુની રખથી પાછા, જીવતા આયા? તમે જીમરને ધણે વખતે જીવતા ગગતા પાછા મલવાથી મને બસ ધણું હેત છુટેજ, બસ ધણું હેત છુટેજ!” એમ બોલતાં excitementમાં મને એક બચકું ભરી દીધું, અને કુધને બેટતાં હરખના આંસુઓ પાડ્યાં.

સારે નસીએ ફૂલીની બેરી પીલકળી ત્યાંજ હતી, અને ફૂલી ઉપર નજર પડતાં બોલી, “કેમરે ફરામરોઝ, એ તમારા જમણા હાથને કાંઈ મુકી આયા! હંમેશની તમારી બુરી આદત પ્રમાણે વરી કાઢ પોટીની પુટે દોડ્યા હોશો? અને સોરાબજી બા, તમારા પગને શું થયું? એ લુલા લંગડાની ઇસ્પીટાલ કાંઈથી અહીં આવી?”

“અરે એતો બીચારાઓ લડાઈના મેદાનમાં ધાયલ થયા! દુવા માંગ કે એટલાબી જીવતા પાછા ફર્યા,” ક્રુધએ તાપસી પુરી.

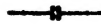
“એ લોકો લડાઈના મેદાનમાં જ્યાં ક્રુધજી માય તમે હસાવોજી શું? એક ફટકડો ફુટતાં તથા એક કસારી જોઈને એ લોકો ગભરાય, તે લડાઈના મેદાનમાં તે શું જઈ મરતાતા?” પીલકળએ ડોહવ્યું.

હમારી પધરામણીની ખબર છાપાઓમાં આવતાં બધાંઓ હમેને મક્કવા તથા મુબારકબાદી આપવા, ધરે આવી કંટાલો આપવા લાગ્યાં. કુંવર જો મુંગી રહે તો એના બાપના સમ। એની રીત પ્રમાણે ચલાવ્યું. “કેમ મંચેરશાંહ, હવે તમારો જીવ ધરાયો કે? પેલા કહે તેમ ‘વારેલા નહીં વરે, પણ હારેલા વરે.’ તેમ હવે તમે ઠેકાણે આવ્યા કે? તમે હવે વેપાર ધંધા કરીધા. માર્શ માનોતો આવ્યું ઇજ્જતમાં જેમના તેમ અને જહાં છેઓ તાંહ ગગરી રેહવ, સમજ્યા કે!”

“હારે માંય તાર્શ કેહવું બીલકુલ ખર્શ છે. મુધ મરે હું! કાંહને કાંહ એ નાદાન દુકતાઓની સુજે ચાલી, મારા સુખી જીવને સંતાપમાં નાંખ્યો. હવે મરતાંબી હું કેટેબી સસરવાની નથી,” ક્રુધએ કુંવરના બોલવાને ટેકો આપ્યો.

ચર્ચાએ મને ટેલીફોન ઉપર આપેલા કોલ મુજબ, શેહનશાહની વરસગાંથને દિવસે, હમારા ઉપર ખેતાઓની નવાજેશ કરવામા આવી. સેવકને ખાનબાહદુર બનાવવામાં આવ્યા. ફૂલીને ખાનસાહેબ, સોલુને G. G. M. C. જીવણુંને રાવસાહેબ અને ક્રુધને કચસરે હીંદનો પેહલા વર્ગનો સોનાનો ચાંદ એનાયત કરવામાં આવ્યો, જે જોઈ મલકાતાં સેવક બોલ્યા, “જેયું! હાડમાર થયા તો થયા, પણ છેવટે ખેતાઓ તો મલ્યા! પેલા કહે તેમ ગયા તવડી ને આયા રવડી!

તમામ સુદ્ધ બંદા બેસુદ્ધ.

...THE END...

હિટલર સાથે મુલાકાત!

લખનાર:- મીનુ હા. જરીમાળ

